

ТРЕНДОВИ

Република Србија
Републички завод за статистику

ISSN 1820-1148

ТРЕНДОВИ

www.stat.gov.rs

IV квартал, 2021.

Београд, 2022.

Трендови, IV квартал 2021.

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Миладин Ковачевић, директор

Уредник: Катарина Станчић

Рукопис припремили:

Горан Катић (Макроекономске прогнозе, Цене)

Марина Павловић и Сања Брадарић (Бруто домаћи производ)

Весна Златановић (Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Индустијска производња, Туризам)

Јасмина Јотев (Индекс економске климе, Регионалне економске асиметричности, Тржиште рада, Зараде)

Никола Жежељ (Пољопривреда)

Лектура: Емилија Бацковић

Дизајн и припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута

Републички завод за статистику, као главни произвођач и дисеминатор статистичких података, објављује велики број саопштења, индикатора, билтена и др. Мноштво публикација често ствара конфузију међу корисницима, који, с друге стране, употребљавају статистичке податке како би проценили своје перформансе и ускладили их са другим економским субјектима и кретањима.

Будући да велики број корисника, осим ускостручних, није ни статистички, ни економски едукован, разноликост података код њих може изазвати збуњеност, неразумевање и погрешну процену приоритета, што често резултира отпором према информацијама.

С обзиром на то да је статистички систем веома комплексан и генерализован, дизајниран тако да задовољи специфичне супсекторске потребе за информацијама, у модерном друштву је неразумевање статистичких података честа појава. Информисање објављивањем „сувопарних“ статистичких података корисницима често није довољно, пошто даје само парцијалну слику о макроекономији. Конкретно, показало се да традиционални начини приказивања података (табеле, саопштења итд.) не омогућавају брзо разумевање социоекономске стварности и не успевају да пренесу кључну поруку, нарочито када је број података велики.

Имајући у виду све наведено и пратећи светске тенденције у приказивању статистичких података, као и интересовања стручне јавности, редизајнирани *Трендови*, традиционално, доносе заокружене кварталне и годишње податке, али коришћењем новог концепта приказивања најважнијих економских сигнала путем модерних и напреднијих графичких решења за презентовање и дисеминацију.

У издању за четврти квартал 2021., на самом почетку дат је стручни рад „Утицај власничке структуре капитала на привредни раст у Републици Србији“, аутора Светлане Јелић, који разјашњава бројне недоумице у погледу учешћа страног и домаћег капитала у инвестицијама РС. Други стручни рад који објављујемо у овом издању носи наслов „Конвергенција продуктивности и животног стандарда транзиционих држава ка ЕУ“ (Н. Чокорило и Е. Јакопин) и приказује резултате ових важних кретања за РС, али и за земље нове чланице ЕУ, са којима се наша земља може упоредити.

Приказано је кретање најважнијих статистичких области: Бруто домаћи производ, Индустријска производња, Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Цене, Тржиште рада, Зараде, Туризам, Индекс економске климе и Регионалне економске асиметричности. У актуелном издању дата је, по први пут, и анализа пољопривредне производње, која ће се од сада редовно приказивати у текућој динамици. Имајући у виду растући тренд цена хране и енергената, неравнотеже у погледу понуде и тражње ових производа као и специфичност тренутне ситуације на светским тржиштима, у наредном периоду њихова кретања ће бити анализирана са посебном пажњом.

Стандардно, приказане су и прогнозе кретања у појединим областима у наредном периоду, добијене применом ARIMA прогностичких модела. Сет композитних водећих индикатора, који имају могућност да са високим нивоом поузданости предвиде конјунктурна кретања и буду у функцији краткорочне прогнозе, приказан је у делу Макроекономске прогнозе.

Коронавирус и даље утиче на економска кретања, мада све мање. Најизраженије су турбуленције у појединим сегментима тржишта рада, које се могу сагледати преко сета показатеља утицаја коронавируса на тржиште рада. Овај број доноси још једну новину – однос потрошачке корпе и зараде, Приказану у 9. делу (Зараде).

Републички завод за статистику од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију – укупно.

Стручни рад 1: Утицај власничке структуре капитала на привредни раст у Републици Србији	7
Стручни рад 2: Конвергенција продуктивности транзиционих држава ка ЕУ	13
1. Макроекономске прогнозе	18
2. Бруто домаћи производ	24
3. Индустријска производња	26
4. Грађевинарство	30
5. Спољна трговина	34
6. Унутрашња трговина	41
7. Цене	45
8. Тржиште рада	49
9. Зараде	55
10. Туризам	59
11. Индекс економске климе	63
12. Регионалне економске асиметричности	69
13. Пољопривреда	74

Аутор: Светлана Јелић

Утицај власничке структуре капитала на привредни раст у Републици Србији

Дилеме које за собом повлачи ангажовање страних директних инвестиција (СДИ) неретко су предмет расправа међу експертима, првенствено са аспекта њихове оправданости, ризика у будућности по платни биланс земље, као и могућих импликација услед измењене власничке структуре производних капацитета. Било да се стратешко усмерење ка привлачењу страних директних инвестиција препознаје као развојна шанса или му се приписују негативне конотације, потребно је аргументовано, кроз призму емпиријских података, сагледати досадашње ефекте развоја домаће економије, у великој мери утемељеног на капиталним улагањима из иностранства.

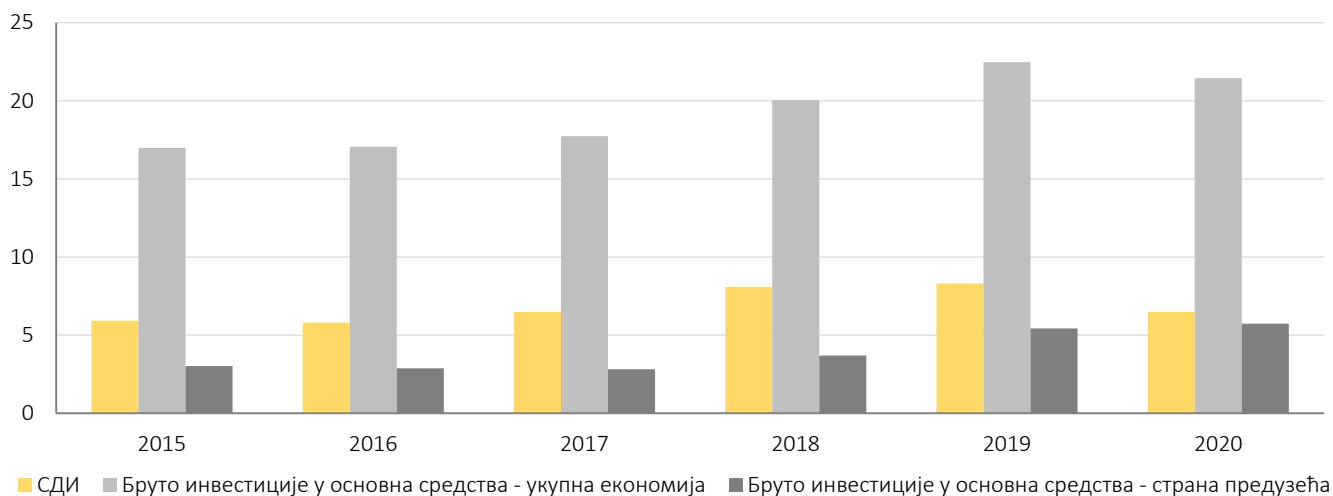
Пре него што се изнесе било која општа квалификација директних инвестиција из иностранства (укључена је и реинвестирана добит страних предузећа), потребно је сагледати динамику и однос страних инвестиција и инвестиција домаћег сектора у оквиру укупних бруто фиксних улагања. Стране директне инвестиције по дефиницији у оквиру методологије платног биланса нису категорија која се подудара са бруто фиксним инвестицијама у методолошком контексту националних рачуна, тј. у релацијама везаним за употребу БДП-а. Наиме, део СДИ, тзв. *green field* инвестирање, припада агрегату бруто инвестиције у основна средства.

Ако се задржимо само у сфери пословања, без задирања у било какве изванекономске мотиве анализе, чињеница је да се у оквирима националне економије по основу власништва суштински диференцирају само два сегмента: део привреде утемељен на приватној својини – приватни сектор, и део под контролом и/или у власништву државе – јавни сектор. Функционисање јавног и приватног сектора битно је опредељено различитим интересима њихових титулара. Док држава, која управља јавним сектором, по самој својој природи шире и дугорочније сагледава правце раста и развоја, сви облици приватне иницијативе, било да потичу од домаћег или страног инвеститора, превасходно су вођени тржишним понашањем. Због јасне оријентисаности на добит, беспредметно је истицати идеолошке и етичке разлике у њиховим пословним концепцијама. Рецимо, да ли се може тврдити да у земљи само страни капитал тежи за јефтинијом радном снагом, док домаћи послодавац безрезервно издваја за запослене? Не постоји било каква корелација између преференција према тржишту рада и порекла капитала у смислу резидентности власника. Штавише, капитал који пласирају производне компаније из иностранства користи предности на домаћем тржишту. Ако је на тржишту рада расположива ниже образована и стручно мање оспособљена радна снага, иностране компаније које се баве делатношћу која запошљава такву радну снагу имаће мотив да подижу погоне у земљи. Тамо где је понуда радне снаге виших нивоа квалификације и образовања, технолошки напредне компаније имаће мотив за долазак. То су односи на тржишту у којима није могуће градити арбитрарне преференције. Понуда радне снаге било ког нивоа квалификације или образовања креира потребу за капацитетима који запошљавају такву радну снагу.

У том контексту, може се посматрати као донекле архаично инсистирање на давању приоритета искључиво домаћем капиталу. Са економског гледишта, увек је оправдано убрзати развој додатним средствима ван обезбеђене акумулације, па је бесмислено утврђивање горње границе или прихватљиве мере присутности СДИ, поготово што глобализација омогућава квалитативно и квантитативно већу, или чак неисцрпну, мобилизацију капитала за инвестиционе пројекте. Отвореност ка спољним изворима финансирања ни на који начин не претендује да угрози домаћу инвестициону потрошњу. Напротив, предузете мере фискалне консолидације и мобилисање страних директних инвестиција омогућили су 2015. године улазак привреде у циклус раста, праћен даљом експанзијом целокупне инвестиционе активности – и домаће и стране: фиксне инвестиције су расле просечно годишње по стопи изнад 8 процената, достижући у 2020. години, и поред успоравања темпа економских процеса услед утицаја пандемије изазване коронавирусом, кумулативно повећање обима од 60,8 процената (табела 1). Истовремено, релативни значај капиталних инвестиција у структури БДП-а увећан је за 5,5 процентних поена (остварен је ниво од 21,4% бруто домаћег производа у 2020. години), услед раста релевантних учешћа, како страних предузећа (2,4 п. п.), тако и домаћег сектора (3,1 п. п.). Ради поређења, одговарајући удео СДИ повећан је у истом временском интервалу за 2,3 п. п., достижући ниво од 6,5 процената бруто домаћег производа у 2020. години (графикон 1).

Стручни рад 1

Графикон 1. Учешће инвестиција у БДП-у, %

Као што је већ поменуто, стране директне инвестиције су само делом који се односи на улагања у нове капацитете (претежно бруто инвестиције у основна средства страних предузећа, које чине у посматраном периоду просечно петину укупних инвестиција) саставни елемент агрегата инвестиција по концепту националних рачуна. Далеко већи део инвестиционе потрошње финансиран је из других извора: сопствена акумулација и амортизација, зајмови, донације, државна и банковна задуживања, докапитализација и др.

Основна претпоставка за успостављање дугорочне узлазне путање додате вредности јесте базирање привредног раста на интензивирању инвестиционе активности уз структурно распоређивање у корист пропульзивних области и делова економије. Узимајући у обзир да су инвестиције доминантна полука привредног развоја, планирање правца кретања подразумева управљање њиховом економском и техничком структуром, али и праћење и усмеравање капиталних улагања у контексту њихове власничке структуре.

Компаративни преглед домаће и стране компоненте инвестиционе потрошње сагледан је у наставку преко одговарајућих индикатора за период 2015–2020. (табела 1).

Табела 1. Инвестициона потрошња према власничкој структури у Републици Србији

	Стопа кумулативног повећања обима инвестиција, %	Стопа реалног раста инвестиција, просек периода, %	Учешће инвестиција у БДП-у, %	Структура инвестиција, %	Стопе реалног раста инвестиција, %			Допринос реалном расту укупних инвестиција, п. п.		
	2015–2020		2020		2018	2019	2020	2018	2019	2020
Укупна економија	60,8	8,2	21,4	100	17,5	17,2	-1,9	17,5	17,2	-1,9
Сектор страних предузећа*	103,0	12,5	5,7	26,7	36,3	53,9	8,6	5,8	9,9	2,1
Домаћи сектор	49,5	6,9	15,7	73,3	14,0	9,0	-5,3	11,8	7,3	-4,0
Од тога: домаћа приватна предузећа	22,7	3,5	5,0	23,2	8,3	3,2	-10	2,6	0,9	-2,5
Од тога: јавна предузећа**	27,8	4,2	2,6	12,2	19,9	3,0	-7,6	2,9	0,4	-1,0

*Предузећа у Републици Србији под контролом нерезидената.

**Јавна предузећа заједно са сектором државе чине јавни сектор.

У посматраном периоду, привлачење страног капитала представљало је реалну потребу и један од приоритета економске политике у циљу побољшања развојних перформанси, а у условима оскудне домаће акумулације. Обим капиталних улагања страних предузећа је дуплиран (кумулативно повећање од 103%) уз међугодишњи раст по стопи од 12,5%. Истовремено је у оквиру домаћег сегмента дошло до проширења фиксних фондова за 49,5%, уз просечан раст од 6,9%, ослањајући се великим делом на значајне инфраструктурне пројекте покренуте у јавном сектору (стопа кумулативног раста инвестиција од 78,2% у јавном сектору).

Као резултат снажне оријентације на раст и развој у оба дела економије, инвестиције су током 2018. и 2019. године, са више од троструко динамичнијим стопама раста у поређењу са кретањем БДП-а (17,5% и 17,2% наспрам 4,5% и 4,3%, респективно), постале значајан фактор напретка са страном компонентом као веома утицајним чиниоцем. У 2020. години улагања страних предузећа партиципирала су у укупним инвестицијама са 26,7 процената, што је повећање од 5,6 п. п. у односу на почетак посматраног интервала. Заправо, несразмерно свом релативном значају у структури, а захваљујући интензивном инвестирању по стопи од 53,9%, сектор страних предузећа је са доприносом од 9,9 п. п. определио стопу укупних инвестиција у 2019. године, док је у 2020. значајно ублажио негативне тенденције својим позитивним доприносом од 2,1 п. п.

Није спорно да поменута инвестициона експанзија, између осталог, има значајно (али не и преовлађујуће) упориште у повећаној заинтересованости предузећа под страном контролом да инвестирају у домаћу економију, али се намеће кључно питање рационалности ослањања на екстерне приливе тог типа у креирању друштвено-економске политике на дуги рок. Уколико се апстрахују бројни социо-економски аспекти привређивања поменутих типова инвеститора и у фокус интересовања поставе само они сегменти подложни валоризацији кроз непосредан утицај на раст БДП-а, могуће је издвојити и измерити ефекте привлачења страног капитала, чиме се добија конкретан аргумент за релевантну анализу. Сходно томе, у наставку је дат осврт на основне макроекономске индикаторе, са акцентом на перформансе пословања предузећа под страном контролом у периоду 2015–2020. године.

Табела 2. Економске перформансе српске економије према власничкој структури, 2015–2020.

	Стопе кумулативног реалног раста у периоду 2015–2020, %		Просек периода 2015–2020.				
			стопе реалног раста, %		структура, %		маргинални коэффициент ефикасности инвестирања
	БДВ	инвестиције	БДВ	инвестиције	БДВ	инвестиције	
Укупна економија	16,1	60,8	2,5	8,2	100	100	0,11
Сектор страних предузећа*	65,3	103,0	8,7	12,5	16,9	20,0	0,32
Домаћи сектор	8,0	49,5	1,3	6,9	83,1	80,0	0,06
Од тога: домаћа приватна предузећа	3,3	22,7	0,6	3,5	29,8	28,8	0,02
Од тога: јавна предузећа**	-7,6	27,8	-1,3	4,2	9,8	14,3	-0,04

*Предузећа у Републици Србији под контролом нерезидената.

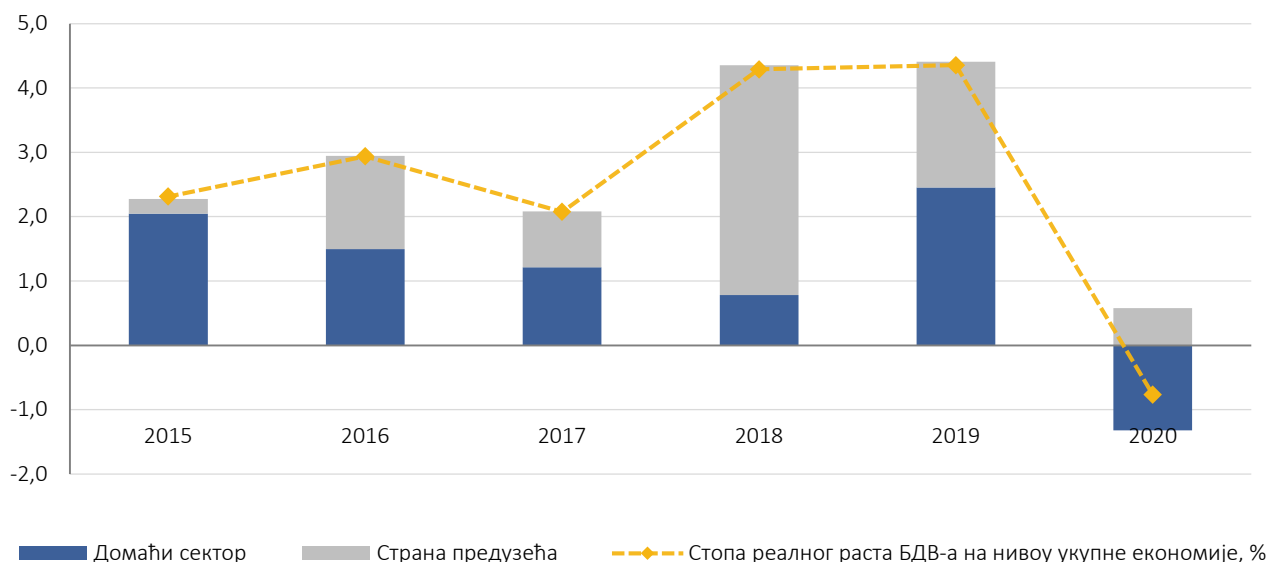
**Јавна предузећа заједно са сектором државе чине јавни сектор.

У посматраном периоду већ су уочљиви позитивни ефекти предузетих мера економске политике и спроведене фискалне консолидације – бруто додата вредност кумулативно је увећана по стопи од 16,1%, док еквивалентан раст инвестиција износи чак 60,8%. И домаћи сектор и сектор страних предузећа, као интегришуће компоненте укупне економије, бележе узлазне тенденције. Иако је допринос расту обе компоненте у годинама пре пандемије коронавируса био позитиван, страна предузећа креирају новостворену вредност по знатно динамичнијим стопама (међугодишње увећање од 8,7% наспрам 1,3%), премашујући у просечном доприносу расту домаћи сегмент, од кога готово четвороструко мање партиципирају у структури додате вредности и инвестиција. Питање је колики раст би домаћа предузећа уопште имала да је изостала позитивна синергија са растућим страним сектором.

Стручни рад 1

По свим показатељима, страна предузећа поседују потенцијал да буду погонска снага развоја – континуираним повећањем учешћа у БДВ-у, овај сектор је у 2020. години генерисао готово петину новостворене вредности на нивоу укупне економије, што је повећање релативног значаја за 40% или 5,5 процентних поена у посматраном периоду. Заправо, учинак страних предузећа определио је укупан привредни раст знатно више од њихове пропорције у структури БДП-а (графикон 2). Активност овог сектора допринела је, у великој мери, појачаној привредној динамици у 2018. и 2019. години са 3,5 п. п. и 1,9 п. п., респективно, али и делимичном компензовању негативних кретања изазваних пандемијом у 2020. години својим позитивним доприносом стопи раста од 0,6 п. п.

Графикон 2. Допринос домаћег сектора и сектора страних предузећа реалном расту БДВ-а, п. п.

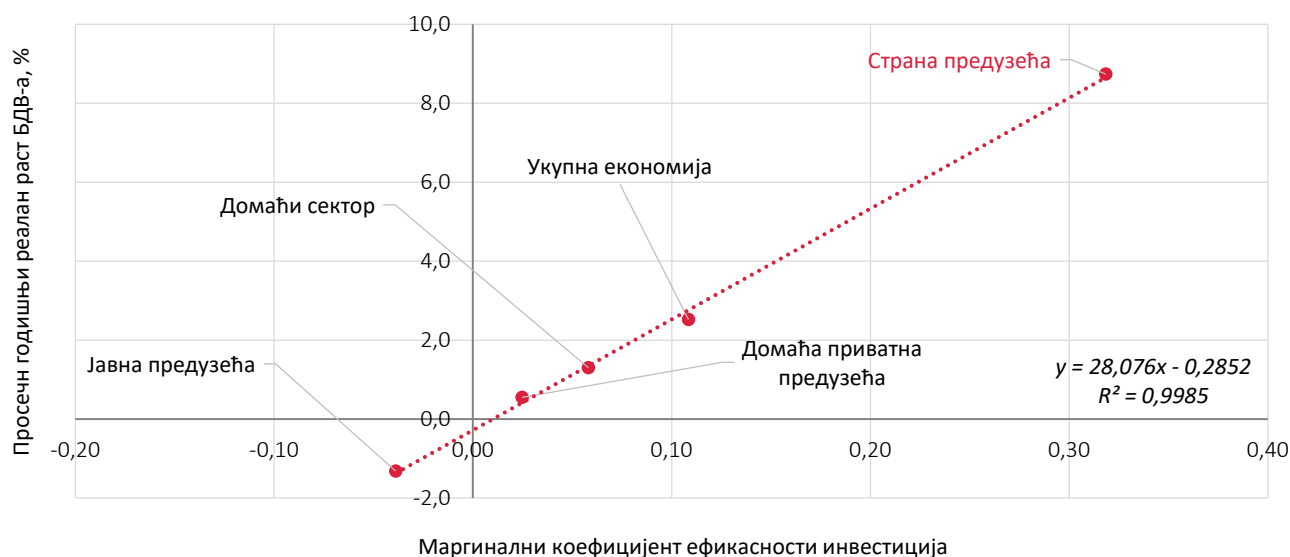

Свакако, основна претпоставка за одрживост узлазне привредне динамике је њен квалитет, а не квантитет. Континуирано усмеравање значајног дела новостворене вредности на повећање обима капитала без увођења технолошког напретка може постати контрапродуктивно и довести до стагнације услед исцрпљивања ресурса екстензивним растом. Страна предузећа се, међутим, и на том пољу позиционирају далеко изнад домаћих – делотворност којом се употребљавају производни потенцијали, мерена маргиналним коефицијентом ефикасности инвестирања, у овом сектору износи 0,32 јединице (табела 2), што је готово троструко изнад просека укупне економије, а чак пет пута више у односу на домаћи део.

Међузависност квалитета инвестиционе активности и реалног раста новостворене вредности илустрована је емпиријским подацима и објашњена преко линеарног регресионог модела (графикон 3) са веома високом репрезентативношћу (добитом једначином регресионе линије¹ описано је 99,85% функционалне везе између релевантних индикатора). Иако се обележје за посматрани 'страни' део привреде не групише са осталима, нема значајнијих одступања опсервација од установљене линије регресије.

¹ $y = 28.076x - 0,2852$ где x представља вредност маргиналног коефицијента ефикасности инвестиција, а y одговарајућу стопу раста БДВ-а. Квантитативна зависност између варијација релевантних индикатора у реалности може да се представи на следећи начин: ако се маргинални коефицијент ефикасности инвестиција повећа за једну јединицу, може се очекивати да ће се стопа раста БДВ-а у посматраним делатностима увећати за 28,076 п. п.

Графикон 3. Ефикасност инвестирања у српској економији према власничкој структури, просек периода 2015–2020.

На основу позиционирања релевантних обележја агрегираних сектора у домаћем и страном власништву на приказаној регресионој линији, уочљиво је да су страна предузећа по достигнутом степену технолошког прогреса далеко изнад осталих сегмената, тако да би проширење њихових фиксних капацитета и повећање релативног значаја произвело, уз минимална улагања, значајну додатну вредност и подигло делотворност инвестирања у укупној привреди.

На доњем крају линије регресије најлошије су се по задатом обележју рангирала јавна предузећа. Док највећи део привреде послује у зони позитивних показатеља, јавна предузећа функционишу нешто испод границе нулте ефикасности капитала, тј. код овог сектора уложена средства се не враћају кроз прираштај додате вредности, већ утичу на њено умањење. Како кретање квалитативних капиталних индикатора може указати на озбиљне тешкоће са којима се неки део економије сусреће, а које не би требало занемарити у будућим развојним плановима, од виталног је значаја покренути одговарајући пакет мера којим би се превазишла уочена производна ограничења и вредности референтних коефицијената ових угрожених сегмената помериле на скали ефикасности у зону позитивног пословања.

Поређење ефикасности пословања између различитих предузећа није увек једноставно сагледати због хетерогености њихових аутопута, чије карактеристике примарно подлежу квалитативно другачијим мерилима. Док јавне инвестиције следе планске пропозиције у инфраструктури, приватне инвестиције, без обзира на порекло, прате подстицаје са тржишта и сопствене планове. Улога тржишта је препознавање опортунитета за оплођавање капитала. Када се у компарацију уведе параметар власништва, углавном се поставља питање рентабилности утrophа ресурса, где је евидентна генерална тенденција приватног сектора ка рационалнијем пословању. Исто тако, у оквиру приватног сектора, јасно је да страна предузећа у конкуренцији са приватним доминирају по поменутом критеријуму, тако да се може рећи да је понашање страних предузећа по многим аспектима чак више 'домаћинско' неголи понашање дела економије у домаћем власништву. Као што се поштовање закона и регулатива којима се уређује пословање у националном привредном оквиру не доводе у питање, без обзира на власничку структуру капитала, тако је и повиновање фундаменталним економским законитостима ефикасности и рентабилности неминовност уколико се тежи одрживом и динамичном расту и развоју. У том погледу, показало се да резидентни статус није одговарајућа гаранција успешности у савременој тржишној утакмици, тако да ни измена власничке структуре и извора средстава у корист домаћег фактора не могу бити адекватна или пресудна мера исправности предузете развојне политике.

Стога, уколико се због ангажовања екстерне компоненте финансирања поставља питање одрживости постојеће инвестиционе потрошње, треба имати у виду да, у крајњој инстанци, за привредни раст није пресудно порекло финансијских средстава (домаћа или страна, сопствена или позајмљена), већ производни ефекти и квалитет саме инвестиције, тј. рентабилност улагања. Наравно, не могу се у потпуности занемарити трошкови капитала за инвестирање нити игнорисати ситуације када позајмљени део константно превазилази укупну акумулативну способност привреде узрокујући нестабилности у економско-финансијским токовима. Међутим, и ти моменти падају у други план пред основним питањем ефикасности и ефективности пласмана средстава, у широком распону од промашених инвестиција до оних које доприносе акцелерацији привредних токова. Наиме, уколико је капитал ефикасно усмерен, позитивни резултати видљиви су на макронивоу у свим сегментима, без обзира на чињеницу одакле потиче новац. Исто тако, на микронивоу низ привредних учесника осетиће диверсификован учинак паметно уложених средстава инвеститора (био он страни или домаћи). Насупрот томе, ненаменски утрошена средства, било да су сопствена или позајмљена, домаћа или страна, доводе до урушавања самог супстрата друштвеног богатства, што директно и индиректно (пре или касније) има негативне реперкусије на све нивое пословања.

Континуирано егзистенцијално валоризовање предузећа у глобалном пословном амбијенту захтева постизање задовољавајуће макроекономске динамике уз најмања могућа одрицања и инвестициони напор. Како СДИ директно, али и индиректно у нашој економији дугорочно генеришу више стопе додате вредности, намеће се логичан закључак (уз то емпиријски поткрепљен) да су и даље приоритетан домен актуелних привредних токова у Србији. Стога је неоснована бојазан да се прихватањем овог извора финансирања 'срља у ћорсокак', а домаћи сектор гура у страну и занемарује. Напротив, економска је реалност да је управо снажна повратна спрега позитивних тенденција техничко-технолошког прогреса интегрисаног у страном капиталу најефикаснија полуга развоја свих сегмената националне економије. Заправо, овај замах инвестиционог циклуса покренуо је акцелерацију привредних токова, резултирајући импозантним подизањем нивоа укупне инвестиционе активности за готово три четвртине и повећањем обима бруто домаћег производа безмало за једну четвртину у периоду након 2015. године (и поред отежаних услова пословања услед пандемије коронавируса у 2020. и 2021. години).

Поред тога што су иницијални импулс напретка и катализатор друштвено-економских дешавања, стране директне инвестиције су и непогрешив показатељ тенденције привредног развоја. Наиме, познато је да овај тип инвестиција снажно гравитира превасходно ка динамичнијим економијама, па је статус Србије као све привлачније инвестиционе дестинације недвосмислена потврда ваљаности актуелног стратегијског опредељења. Напоследку, крајњу реч у оцени делотворности примењене развојне политике треба препустити релевантним бројкама које на непристрасан и мериторан начин из угла ефикасности и рентабилности квантификују нашу економску стварност.

Аутори: Едвард Јакопин и Наташа Чокорило

Конвергенција продуктивности и животног стандарда транзиционих држава ка ЕУ

Конвергенција продуктивности и животног стандарда (БДП/ст.) транзиционих држава ка ЕУ у периоду 2014–2020. одвијала се различитом динамиком, у зависности од достигнутог степена развијености. Највећи степен конвергенције животног стандарда и продуктивности имају Словенија и Словачка, али су у периоду 2014–2020. најбрже конвергирале Румунија и Бугарска. Конвергенција продуктивности је нижа и спорија од конвергенције животног стандарда. Република Србија је код животног стандарда конвергирала ка просеку ЕУ-27 за 4,4 п. п. (са 18,3% на 22,7% просека ЕУ-27 у 2020), а у продуктивности веома благо, за 2,2 п. п. (са 21,6% на 23,8% у 2020).

Продуктивност привреде у предрецесионом периоду 2014–2019. била је позитивна (3,3%), раст БДП-а (17%) био је виши од раста запослености (13,3%). Док је у периоду фискалне консолидације 2014–2017. продуктивност била негативна (-1,6%), услед већег раста запослености (9,2%) од привредног раста (7,4%), након тога, у периоду снажног привредног раста 2017–2019. (9%), који је био два и по пута бржи од раста запослености (3,8%), продуктивност је износила 5%. У рецесионој 2020. продуктивност је благо смањена (-0,7%), као последица већег пада БДП-а (-0,9%) од пада запослености (-0,2%).

Компаративна анализа тренда продуктивности у Републици Србији и у ЕУ-27, по потпериодима, показује дивергентна кретања у периоду 2014–2017. (раст продуктивности у ЕУ-27 од 3% и пад у Републици од -1,6%), конвергенцију у периоду 2017–2019. (5% и 1,6%), као и различит утицај рецесије у 2020. (снажан пад продуктивности у ЕУ-27 од -4,6%, наспрот благом паду у Републици Србији од -0,7%). Јаз у продуктивности између просека ЕУ-27 и транзиционих држава је и даље велики, као и веома спор ефекат конвергенције (сустизања). Резултати анализе продуктивности по куповној моћи показују да су све транзиционе државе (осим Словачке) повећале конвергенцију (Румунија чак за 13,4 п. п.), док су државе кандидати за чланство у ЕУ продубиле заостајање у продуктивности за просеком ЕУ-27.

Конкурентност транзиционих држава на средњи и дужи рок углавном зависи од конвергенције привредног раста и продуктивности ка развијеним државама, као и фактора који на ове две варијабле утичу. Доста обимна емпијска истраживања на значајном узорку земаља нису децидно потврдила да постоји апсолутна конвергенција, односно да доходак *per capita* у неразвијеним државама брже расте оддохотка *per capita* у развијеним, али да конвергенција постоји уколико се анализирају мање хомогене групе држава (рецимо државе *OECD*-а, развијене државе ЕУ, транзиционе државе и др.). Међутим, уколико у истраживање укључимо, поред БДП-а (апсолутна конвергенција), и друге факторе раста, резултати показују да неразвијене државе имају динамичнији раст од развијених, да постоји тзв. условна конвергенција (сустизање) и да је брзина такве условне конвергенције константна: 2% годишње (у теорији тзв. гвоздени закон конвергенције)². Истраживања су показала да постоји висок степен конвергенције на нижим нивоима посматрања (сектор, област, грана)³. Генератор одрживог раста и животног стандарда (БДП/ст.) јесте продуктивност, примарно продуктивност у прерађивачкој индустрији (размењив сектор), због утицаја и ефеката иновација и техничког прогреса.

Анализа животног стандарда (БДП/ст.) и продуктивности показује различити степен конвергенције групе транзиционих држава ка просеку ЕУ-27, у зависности од достигнутог степена развијености. Највећи степен конвергенције животног стандарда и продуктивности имају Словенија и Словачка, али су у периоду 2014–2020. најбрже конвергирале Румунија и Бугарска.

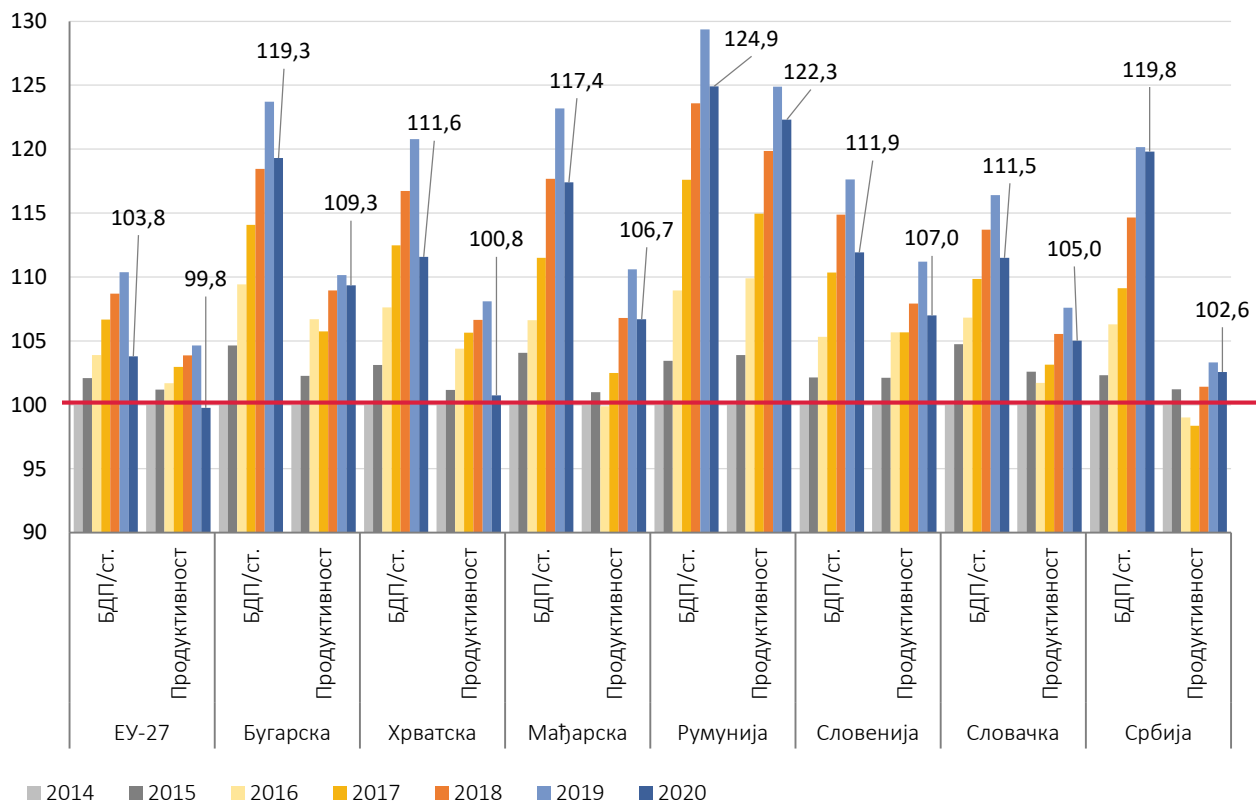
² Barro, R. J., & Lee, J.-W. (2015). *Education matters: Global schooling gains from the 19th to the 21st century*. Oxford University Press.

³ Петровић, П., & Глигорић Матић, М. (2021). *Конвергенција периферије ка развијеној ЕУ и фактори који је опредељују: Емпијско истраживање и импликације за Србију*. Београд, Економски факултет.

Стручни рад 2

Графикон 1. Конвергенција животног стандарда и продуктивности транзиционих држава ка просеку ЕУ-27, 2014–2020.

Реални ланчани индекси 2014=100

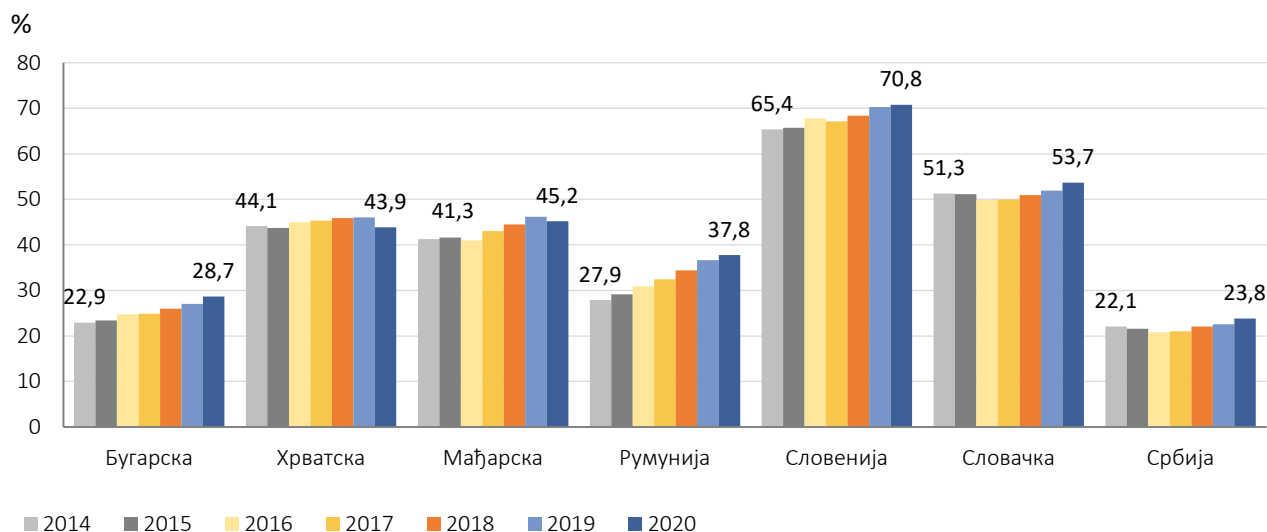
Извор: Евростат. За обрачун продуктивности коришћен је број запослених из Анкете о радној снази (15 и више г.), за Републику Србију, по методологији 2014–2020.

Реална продуктивност у ЕУ-27 (просек) у периоду 2014–2020. фактички се није променила (незнатан пад од 0,2%), али је животни стандард порастао за 3,8%. **Све транзиционе државе имале су висок степен конвергенције животног стандарда у односу на просек ЕУ-27**, највише Румунија и Бугарска, са 6,6 и пет пута бржим растом БДП/ст. од просечног у ЕУ-27 (кумулативни раст у Румунији 25%, у Бугарској 19%). У Републици Србији је кумулативни раст био 20% (5,2 пута брже од просека ЕУ), у Мађарској 17%, Хрватској, Словачкој и Словенији 12%. **Конвергенција продуктивности је нижа од конвергенције животног стандарда**. Највећа конвергенција продуктивности је у Румунији (стопа од 22%), у Бугарској 9%, Мађарској и Словенији 7%, Словачкој 5%, у Републици Србији 2,6%, а у Хрватској свега 0,8%.

Утицај продуктивности на раст животног стандарда је различит у транзиционим државама, пре свега у зависности од структуре њихових привреда. У Румунији је, у периоду 2014–2020, 1% просечног годишњег раста продуктивности генерисао 1,1% раст животног стандарда, у Мађарској је тај однос 1 : 2,6; у Словачкој 1 : 2,3; Бугарској 1 : 2,1; Словенији 1 : 1,7 и Републици Србији 1 : 7,6%.

Компаративна анализа продуктивности просека ЕУ-27 и транзиционих држава показује велики јаз у продуктивности између просека ЕУ-27 и транзиционих држава, као и веома спор ефекат конвергенције (сустизања). Највећи степен конвергенције реалне продуктивности ка просеку ЕУ имају Словенија (70,8% просека ЕУ, конвергенција од 5,4 п. п.) и Словачка (53,7%, конвергенција од 2,4 п. п.). Најбрже конвергирају Румунија (за 10 п. п., са 27,9% на 37,8% просека ЕУ) и Бугарска (за 5,8 п. п., са 22,9% на 28,7% просека ЕУ). Република Србија је конвергирала за 2,2 п. п. (са 21,6% на 23,8%), док је Хрватска благо дивергирала (за 0,2 п. п., са 44,1% на 43,9%).

Графикон 2. Конвергенција продуктивности транзиционих држава (ЕУ-27 = 100)

Извор: Евростат.

Продуктивност привреде у предрецесионом периоду 2014–2019. била је позитивна (3,3%), раст БДП-а (17%) био је виши од раста запослености (13,3%). Услед несанираних последица кризе из 2009. и неконсолидованих јавних финансија, продуктивност у периоду 2014–2017. била је негативна (-1,6%), раст запослености (9,2%) био је бржи од привредног раста (7,4%). Након завршетка фискалне консолидације, снажан привредни раст 2017–2019. (9%) био је два и по пута бржи од раста запослености (3,8%), што је утицало на високу стопу раста продуктивности од 5%. У рецесионој 2020. продуктивност привреде је благо смањена (-0,7%), као последица већег пада БДП-а (-0,9) од пада запослености (-0,2%).

Табела 6. БДП, запосленост и продуктивност у Републици Србији, по потпериодима (стопе раста), %

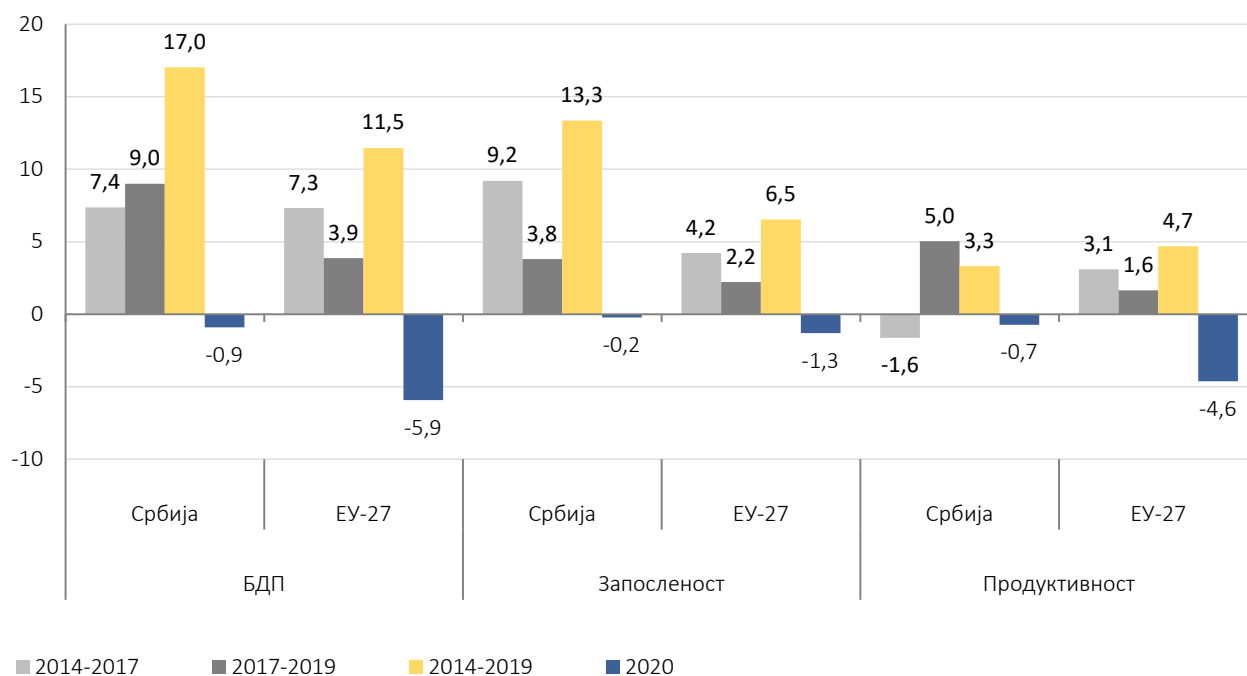
Потпериоди	БДП	Запосленост	Продуктивност
2014 - 2017	7,4	9,2	-1,6
2017 - 2019	9,0	3,8	5,0
2014 - 2019	17,0	13,3	3,3
2020 - 2019	-0,9	-0,2	-0,7

Извор: Аутори, на основу података РЗС-а. Напомена: подаци о запослености су из АРС-а, односе се на контингент 15 и више г.

Компаративна анализа тренда продуктивности у Републици Србији и у ЕУ-27, по потпериодима, показује дивергентна кретања у периоду 2014–2017. (раст продуктивности у ЕУ-27 од 3% и пад у Републици Србији од -1,6%), конвергенцију у периоду 2017–2020. (5% и 1,6%), као и различит утицај рецесије у 2020. (снажан пад продуктивности у ЕУ-27 од -4,6%, наспрот благом паду у Републици Србији од -0,7%). Генерално, продуктивност у Републици Србији била је током читавог периода под снажним утицајем раста запослености.

Стручни рад 2

Графикон 3. Кретање продуктивности у Републици Србији и ЕУ-27 по потпериодима, 2014–2020.

Извор: Аутори, на основу података РЗС-а и Евростата. Напомена: Подаци за Србију о запослености су из АРС-а (15 и више г.).

Анализа конкурентске позиције транзиционих држава кроз **декомпоновање индикатора БДП-а по становнику** показује да висока продуктивност, без високе запослености, не значи и већи, поготово не одржив привредни раст.

$$\frac{\text{БДП (PPS)}}{\text{Број становника}} = \frac{\text{БДП (PPS)}}{\text{Запослени}} * \frac{\text{Запослени}}{\text{Број становника}}$$

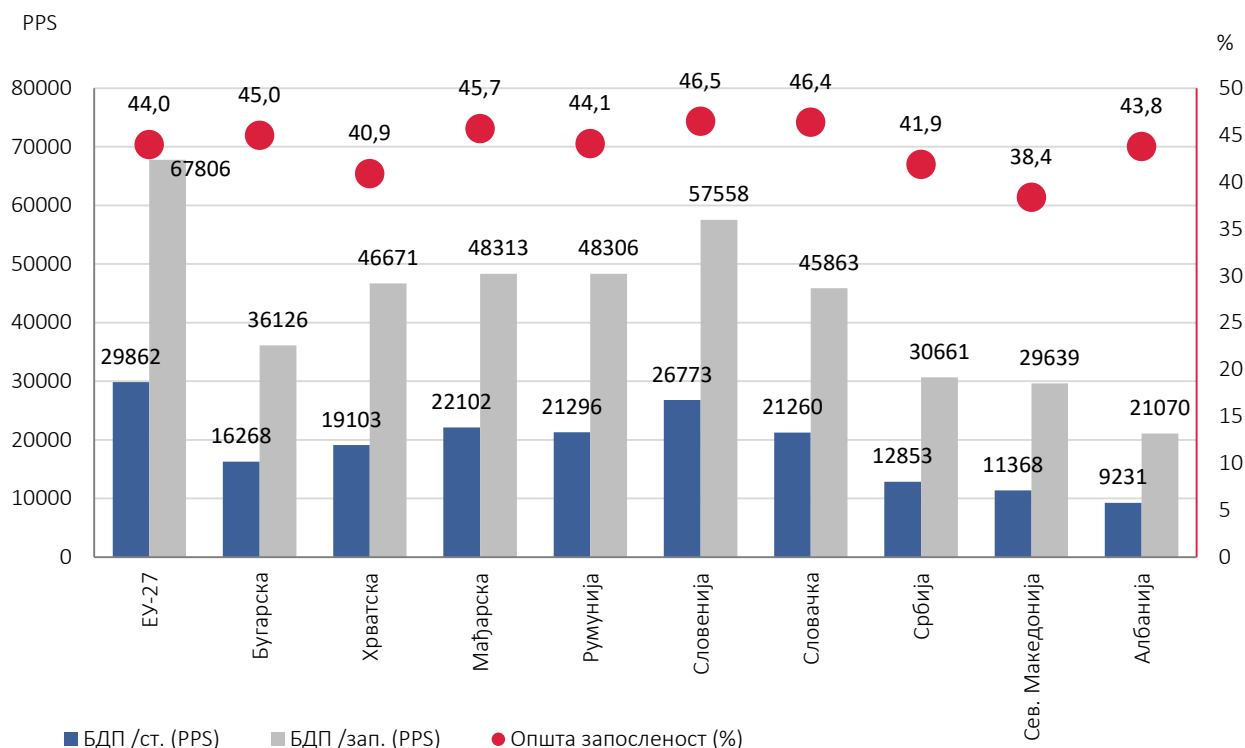
ПРОДУКТИВНОСТ ОПШТА ЗАПОСЛЕНОСТ

С обзиром на то да степен конвергенције/дивергенције (сустизања/заостајања) транзиционих држава најилустративније одражава декомпоновање БДП/ст. по куповној моћи, у компаративној анализи поређења транзиционих држава са просеком ЕУ-27 коришћен је БДП/ст. (PPS⁴). Рашчлањени БДП/ст. (PPS) састоји се од продуктивности (БДП/запослени у PPS) и од опште запослености (запослени 15 и више г./број становника). На тај начин је могуће сагледати утицај продуктивности и запослености на животни стандард.

У односу на просечну продуктивност у ЕУ (БДП/зап. у PPS) транзиционе државе су у периоду 2015–2020. имале различиту динамику сустизања, односно заостајања. Са изузетком Словачке (пад продуктивности у односу на просечну у ЕУ-27 за 10,6 п. п.), транзиционе државе чланице ЕУ смањиле су заостајање: Румунија за 15,2 п. п. (са 56% просека ЕУ-27 на 71,3%), Словенија за 5,4 п. п. (са 79,5% на 84,9%), Бугарска за 4,8 п. п. (са 48,5% на 53,3%), Хрватска за 0,7 п. п. (са 68,1% на 68,8%) и Мађарска за 1,3 п. п. (са 69,9% на 71,3%). С друге стране, државе кандидати за чланство у ЕУ продубиле су дивергенцију у продуктивности за просеком ЕУ-27: Албанија за -3,5 п. п. (са 34,5% просечне ЕУ продуктивности у 2015. на 31,1% у 2019), Република Србија за -0,8 п. п. (са 46% на 45,2%) и Северна Македонија за -1,8 п. п. (са 45,5% на 43,7%).

⁴ PPS (Purchasing Power Standard) – обрачунска валута чија јединица има једнаку куповну моћ у свим земљама.

Графикон 4. Декомпоновање БДП/ по становнику (PPS), 2020.

Извор: Евростат.

Иако су радници у Хрватској продуктивнији од радника у Бугарској за 29%, због веће запослености у Бугарској (45% наспрам 41% у Хрватској), заостајање у животном стандарду (БДП/ст. у PPS) Бугарске за Хрватском је 15% у 2020. Из макроекономског угла, висока општа запосленост у Бугарској није друштвено оправдана, јер је продуктивност радника веома ниска, па се у будућности може очекивати пад запослености. Слично поређење се односи на Републику Србију: заостајање у продуктивности (по куповној моћи) за Хрватском за 1/3 је разлог заостајања за 1/3 у животном стандарду (општа запосленост је слична). У Словенији, висок проценат опште запослености прати и висока продуктивност ангажованог радника. За одржив привредни раст, на дужи период, неопходно је да раст запослености прати раст продуктивности.

Анализа конвергенције продуктивности и животног стандарда транзиционих држава ка ЕУ у периоду 2014–2020. показује узлазни тренд, али различитог интензитета, највећи степен конвергенције животног стандарда и продуктивности имају Словенија и Словачка, али су најбржу динамику конвергенције имале Румунија и Бугарска. Конвергенција животног стандарда транзиционих држава ка просеку ЕУ је бржа од конвергенције продуктивности. Конвергенција Републике Србије ка просеку ЕУ је код животног стандарда на нешто нижем нивоу од конвергенције продуктивности, али је у периоду 2014–2020. била двоструко бржа (за 4,4 п. п., са 18,3% у 2014. на 22,7% просека ЕУ у 2020) од конвергенције продуктивности (за 2,2 п. п., са 21,6% на 23,8% у 2020 просека ЕУ у 2020). Рецесија 2020. је снажно утицала на пад животног стандарда и продуктивности у ЕУ, а већина транзиционих држава је, услед мањег пада, повећала степен конвергенције и животног стандарда и продуктивности. И поред континуираног раста продуктивности, јаз између транзиционих држава и ЕУ је и даље велики.

1. Макроекономске прогнозе

Развијени систем композитних водећих индикатора РЗС-а предњачи циклусима привредне активности, у просеку, за један до највише два квартала и у комбинацији са економетријским моделима омогућава квантитативну евалуацију динамике годишње стопе раста привредне активности у кратком року. У наставку ће бити презентована фамилија водећих индикатора по секторима и одговарајуће прогнозе.

1.1. Прогноза грађевинске активности Србије⁵

Међугодишњи раст БДВ-а грађевинарства у 2021. (од 14,0%) доминантно је био одређен растом вредности изградње саобраћајне инфраструктуре и нестамбених зграда (нарочито од Q2 до краја године). Пројекти који су допринели овом расту били су: повећана изградња стамбено-пословних комплекса на територији целе Србије (нарочито у Београду и Новом Саду), аутопут Београд – Јужни Јадран (деоница Прељина–Пожега), Моравски коридор, аутопут Београд–Сарајево (деоница Кузмин–Рача), модернизација пруге Београд – Нови Сад, брза саобраћајница Рума–Шабац–Лозница и др.

Највећу вредност изведених грађевинских радова остварили су: China Civil Engineering Construction Corporation (CCCC), China Railway international CO, Strabag, W.D. Concord WestRZD Internacional Ogranak и Tasyapi Insaat Taahhut Sanayi ve Ticaret A.S.

Табела 1.1. Остварене и прогнозиране међугодишње стопе раста БДВ-а грађевинарства (%)

	2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Стварне вредности	23,6	-0,5	-15,0	-7,8	16,1	14,6	15,7	10,9	-
Прогнозиране вредности (ГРИПАС)	18,0	-9,5	-5,6	-20,7	-2,7	38,0	26,2	16,8	0,1
Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних, % (апсолутне вредности)	2,4	6,4	13,1	14,6	21,1	14,7	8,2	5,1	

Напомена: Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*. Иако су у 2019. години стварне вредности ажуриране навише, задржана су одступања стварних података у односу на прогнозирана, која су била измерена у моментима израде прогноза, с обзиром да се прогнозе дате у прошлости не могу ревидирати. Апсолутне вредности представљају ненегативне вредности.

⁵ Како је већ наведено у ранијем броју *Трендова* (Q1 *Трендови* 2021), почев од друге половине 2020, дошло је до знатног утицаја неких ирегуларних фактора на кретање БДВ-а грађевинарства који се нису могли приписати ни сезонским компонентама ни тренд компоненти, као ни кретању „сателитских варијабли“ (варијабли повезаних са грађевинарством). Издвојена ирегуларна компонента (на основу X-13 ARIMA алгоритма) БДВ-а грађевинарства управо указује на значај ове компоненте и у опсервацијама за Q1 2021. и Q2 2021. (када је, између осталог, и дошло до највећег одступања у односу на дате прогнозе). Овакве околности значајно су усложиле прогнозу БДВ-а грађевинарства и највише су последица (већ наведеног) накнадног методолошког обухвата одређених реализованих грађевинских радова у поступку обраде резултата извештајних јединица, који у моменту израде прогноза нису били доступни. Из тог разлога резултати ГРИПАС индикатора од средине 2021 године, неће бити приказивани до даљњег, све док се не оствари адекватно методолошко унапређење његове примене, док ће приказане прогнозе за БДВ грађевинарства бити изведене преко алтернативних модела.

1. Макроекономске прогнозе

Табела 1.2. Структура доприноса годишњој стопи раста БДВ-а грађевинарства

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
БДВ грађевинарства, годишња стопа раста, %	11,8	20,4	39,5	52,1	23,6	-0,5	-15,0	-7,8	16,1	14,6	15,7	10,9
Зграде, п. п.	6,4	9,1	6,2	15,2	7,6	-1,0	1,7	0,2	7,5	3,5	3,4	4,7
<i>Стамбене зграде</i>	<i>2,5</i>	<i>5,0</i>	<i>1,9</i>	<i>5,9</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,6</i>	<i>3,2</i>	<i>1,5</i>	<i>5,5</i>	<i>0,9</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,6</i>
<i>Нестамбене зграде</i>	<i>3,9</i>	<i>4,1</i>	<i>4,3</i>	<i>9,3</i>	<i>7,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,4</i>	<i>1,9</i>	<i>2,6</i>	<i>3,8</i>	<i>4,1</i>
Остале грађевине, п. п.	5,5	11,3	33,3	37,0	15,9	0,5	-16,6	-7,9	8,6	11,1	12,3	6,2
<i>Саобраћајна инфраструктура</i>	<i>2,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>13,3</i>	<i>17,5</i>	<i>4,0</i>	<i>0,8</i>	<i>-7,5</i>	<i>-3,6</i>	<i>5,4</i>	<i>11,7</i>	<i>12,4</i>	<i>12,1</i>
<i>Цевоводи, комуникациони и електрични водови</i>	<i>2,5</i>	<i>12,5</i>	<i>19,9</i>	<i>18,8</i>	<i>11,2</i>	<i>0,2</i>	<i>-11,2</i>	<i>-7,6</i>	<i>0,9</i>	<i>-2,3</i>	<i>0,6</i>	<i>-4,3</i>
<i>Сложене индустријске грађевине</i>	<i>0,7</i>	<i>-0,7</i>	<i>0,1</i>	<i>0,5</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>	<i>2,6</i>	<i>1,5</i>	<i>1,1</i>	<i>-0,6</i>	<i>-2,2</i>
<i>Остале непоменуте грађевине</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>	<i>0,9</i>	<i>-0,5</i>	<i>1,9</i>	<i>0,7</i>	<i>0,8</i>	<i>0,5</i>	<i>0,0</i>	<i>0,6</i>
Допринос БДВ-а грађевинарства годишњој стопи раста БДП-а, п. п.	0,4	0,9	1,9	2,6	0,9	0,0	-1,0	-0,6	0,7	0,8	0,9	0,7

1. Макроекономске прогнозе

1.2. Индустијски индикатор привредне активности Србије – ИНДИПАС

Графикон 1.2. Поређење циклуса водећег индикатора ИНДИПАС-а и физичког обима укупне индустрије, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода (%)

Применом водећег индикатора ИНДИПАС-а, за Q1 2022. прогнозиран је међугодишњи раст индустријске производње од око -3,0%. Поред израженог позитивног утицаја раста области експлоатације руде метала, процењује се да ће на међугодишњи пад укупне индустрије у Q1 2022. ипак одлучујући утицај имати пад у сектору снабдевања ел. енергијом, гасом, паром и климатизацијом и областима производње кокса и деривата нафте, прераде дрвета и производи од дрвета и производњи намештаја.

Табела 1.3. Остварене и прогнозиране међугодишње стопе раста БДВ-а укупне индустрије (%)

	2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Стварне вредности	4,1	-7,8	3,2	1,4	3,9	15,3*	2,3*	4,3	-
Прогнозиране вредности (ИНДИПАС)	3,2	-10,0	1,0	2,0	3,6	19,0	0,1	1,0	-3,0
Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних, % (апсолутне вредности)	1,1	2,3	2,2	0,5	0,4	4,6	2,5	3,3	-

Напомена: Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*. Апсолутне вредности представљају ненегативне вредности.

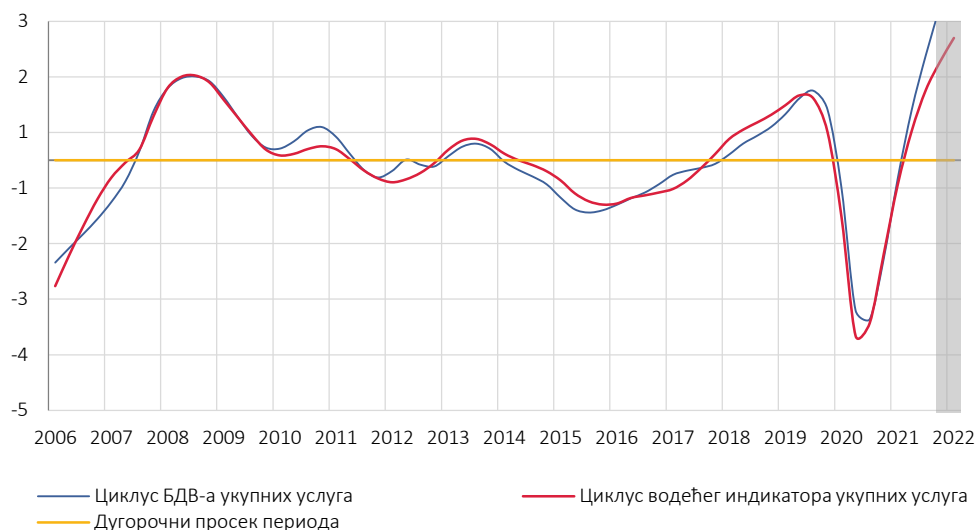
*Званични подаци за физички обим укупне индустрије од маја до септембра 2021. значајно су ажурирани навише на крају септембра месеца, што у моменту израде прогноза није било урађено. Ово је последица методолошких корекција услед накнадног укључивања нових извештајних јединица, пре свега у области рударства (експлоатација руде бакра и злата у руднику Чукару Пеки, кинеске фирме Зиџин), производњи ауто-делова и корекције резултата из наведених месеци већ укључених извештајних јединица у областима текстилне производње и производње осталих металних производа осим машина. Сходно томе, пошто се прогнозиране вредности не могу ажурирати у прошлости, задржана су одступања прогнозираних вредности у односу на реализоване (на основу којих су прогнозе и рађене), а које су важиле пре него што су промене у реализованим вредностима наступиле.

1. Макроекономске прогнозе

1.3. Водећи индикатор укупних услуга Србије

Графикон 1.3. Поређење циклуса водећег индикатора укупних услуга и БДВ-а укупних услуга, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода (%)

На основу водећег индикатора укупних услуга процењен је међугодишњи раст укупних услуга у Q1 2022. од око 7,4%. Очекује се да ће овај раст највише бити условљен растом услуга у областима уметности и рекреације, туризма и угоститељства, трговине на велико и здравства.

Табела 1.4. Остварене и прогнозиране међугодишње стопе раста БДВ-а укупних услуга (%)

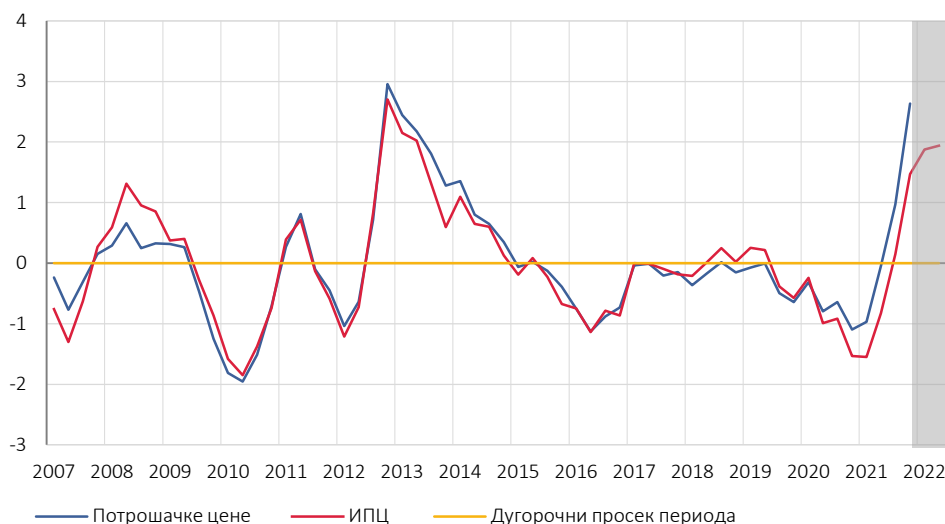
	2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
Стварне вредности	5,2	-6,8	-1,8	-1,0	1,0	14,4	10,3	9,0	-
Прогнозиране вредности	4,3	-5,0	-0,5	-2,0	-1,5	14,7	9,5	9,2	7,4
Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних, % (апсолутне вредности)	0,6	2,1	1,6	0,7	2,4	0,3	0,7	0,2	-

Напомена: Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*. Апсолутне вредности представљају ненегативне вредности.

1. Макроекономске прогнозе

1.4. Модел прогнозе потрошачких цена P3C-a

Графикон 1.4. Поређење циклуса композитног водећег индикатора потрошачких цена (ИПЦ) и укупних потрошачких цена на мало у Србији, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода (%)

На основу водећег композитног индикатора потрошачких цена (ИПЦ), у Q1 2022. очекује се међугодишњи раст од око 8,5% а у Q2 2022. од око 8,0%. Очекује се да ће раст укупних потрошачких цена у Q1 и Q2 2022. и даље бити условљен растом цене хране и безалкохолних пића, горива и цене ел. енергије, гаса и других горива (пре свега, чврстих горива и ел. енергије за домаћинства).

Табела 1.5. Водећи композитни индикатори прогнозе укупних потрошачких цена за Q1 2022 и Q2 2022. (%)

Међугодишња стопа раста	Индикатор цене горива (ИПЦ-Г) ¹	Индикатор цене хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) ²	Индикатор цене дувана (ИПЦ-Д) ³	Укупне потрошачке цене (ИПЦ) ⁴
Q1 2022	20,5	13,1	6,7	8,5
Q2 2022	18,3	11,4	6,8	8,0

¹ ИПЦ-Г представља пондерисан композитни водећи индикатор који садржи информације о кретању најзначајнијих показатеља који утичу на цену горива у Србији, и у свом кретању предњачи цени горива и мазива у Србији за око два месеца. Индикатор обухвата: светску цену сирове нафте типа „брент“, вредност фјучерса *WTI* сирове нафте (типа *Cushing Oklahoma*), просечну цену америчке сирове нафте *WTI* (при првој куповини са нафтних поља), валутни однос долара према евр, залихе у производњи сирове нафте на територији Србије и увоз нафте и нафтних деривата у Србију.

² Анализом кретања цене хране у Србији изведен је композитни водећи индикатор цене хране (у ознаци ИПЦ-Х), чији је основни циљ прогноза цене хране у наредна три месеца. Детаљном анализом великог броја варијабли издвојено је неколико са најбољим водећим прогностичким својствима на цену хране у Србији: хармонизовани индекс цена хране у Мађарској, просечна откупна цена производа произвођача ратарства, увоз сектора производње прехранбених производа, увоз млека, млечних производа и јаја, залихе свежег говеђег и телећег меса и индекс малопродајних цена целокупне корпе поврћа.

³ Индикатор цене дувана је формиран на основу кретања акциза на дуван и произвођачких цена дувана за домаће тржиште, која су се показала као најбоља у процени варијабилитета цене дувана и дуванских производа у Србији.

⁴ Прогноза кретања потрошачких цена на мало у финалној фази представља интегрисање претходно добијених резултата водећих индикатора малопродајних цена анализираних група производа: горива (ИПЦ-Г), хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) и дувана (ИПЦ-Д). Другоетапном, композитном и пондерисаном агрегацијом добијених горе описаних водећих индикатора изведен је нов композитни водећи индикатор (у ознаци ИПЦ), који за циљ има прогнозу потрошачких цена на мало за један до два квартала унапред.

1. Макроекономске прогнозе

Табела 1.6. Одступање реализованих вредности укупних потрошачких цена од њихових прогноза

Међугодишња стопа раста, %	2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Потрошачке цене, реализоване вредности	1,8	1,0	2,0	1,6	1,4	3,2	4,4	7,3
<i>Прогнозиране вредности, један квартал пре реализације</i>	1,9	0,7	1,8	1,9	1,3	2,9	3,7	7,3
<i>Прогнозиране вредности, два квартала пре реализације</i>	1,2	1,2	1,0	2,8	2,0	2,1	3,6	4,3
Прогнозиране вредности, један квартал пре реализације, одступање од реализације, апсолутне вредности, %	0,1	0,3	0,2	0,3	0,1	0,3	0,7	0,0
Прогнозиране вредности, два квартала пре реализације, одступање од реализације, апсолутне вредности, %	0,5	0,2	0,9	1,2	0,6	1,1	0,8	3,0

Напомена: Релативно одступање стварних вредности од прогнозираних за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*. Апсолутне вредности представљају ненегативне вредности.

1.5. Резиме добијених резултата прогнозе водећих индикатора по секторима БДВ-а за Q1 2022.

Табела 1.7. Прогнозе БДВ-а изабраних сектора и њихови процењени доприноси БДП-у за Q1 2022.

Q1 2022	Пољопривреда	Порези и доприноси	Индустрија	Грађевинарство	Услуге
Кварталне стопе раста, %	0,0	7,1	-3,0	0,1	7,4
Доприноси стопи раста БДП-а (п. п.)	0,0	1,1	-0,6	0,0	3,9

Напомена: Прогноза РЗС-а.

2. Бруто домаћи производ

У четвртм кварталу 2021. године остварен је реални раст БДП-а од 7,0% у односу на исти период претходне године. На позитивно кретање БДП-а у овом кварталу најзначајније је утицао сектор услуга, осим трговине, са 3,4 п. п. Значајан позитиван допринос кретању БДП-а дали су и сектор трговине и сектор индустрије и снабдевања водом (са по 1,2 п. п. и 0,8 п. п., редом).

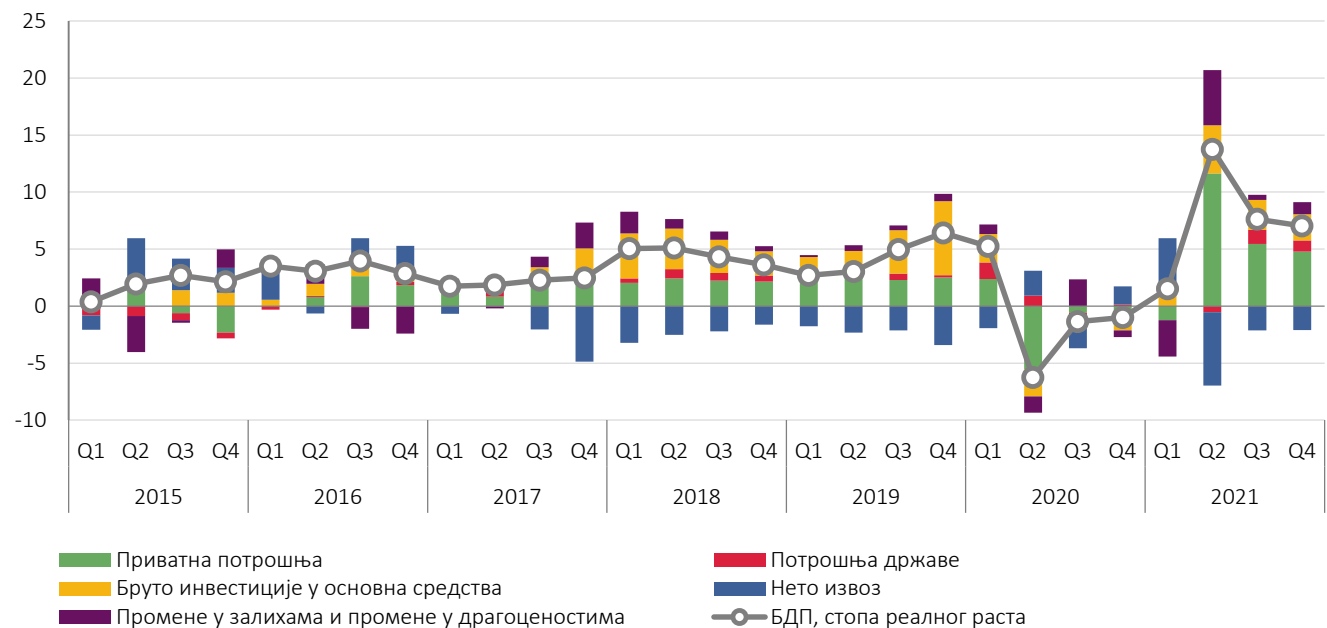
Реални раст бруто домаћег производа у 2021. години, добијен на бази кварталног обрачуна, износио је 7,4% у односу на претходну годину.

Посматрано по агрегатима употребе, у четвртм кварталу 2021. године, у поређењу са istim периодом претходне године, приватна потрошња остварила је реални раст од 7,3% и позитивно је допринела кретању БДП-а са 4,8 п. п. Инвестициона активност увећана је за 9,8% у поређењу са istim периодом претходне године (допринос кретању БДП-а од 2,3 п. п.). Извоз и увоз остварили су стопе раста од 13,9% и 15,5%, са доприносом кретању БДП-а од 7,1 п. п. и 9,2 п. п., редом (табела 2.1).

Табела 2.1. БДП – агрегати употребе, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2019 – Q4 2021. (%)
(поређење са istim периодом претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
БДП	2,7	3,0	5,0	6,4	5,2	-6,3	-1,3	-1,0	1,5	13,7	7,6	7,0
Приватна потрошња	3,8	4,0	3,3	3,6	3,5	-7,9	-0,9	-1,9	-1,9	17,1	8,1	7,3
Државна потрошња	2,0	1,3	3,6	1,0	8,8	5,4	-3,1	0,9	0,2	-2,9	7,8	5,8
Бруто инвестиције у основна средства	7,7	9,1	18,7	30,5	13,0	-11,1	-3,4	-3,2	8,0	21,4	12,2	9,8
Извоз	7,0	7,3	8,1	8,2	5,3	-18,8	-6,6	3,8	8,2	36,3	22,4	13,9
Увоз	9,0	10,2	10,7	12,5	7,6	-19,6	-2,8	0,6	-0,2	44,2	22,8	15,5

Графикон 2.1. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – агрегати употребе (п. п.)

2. Бруто домаћи производ

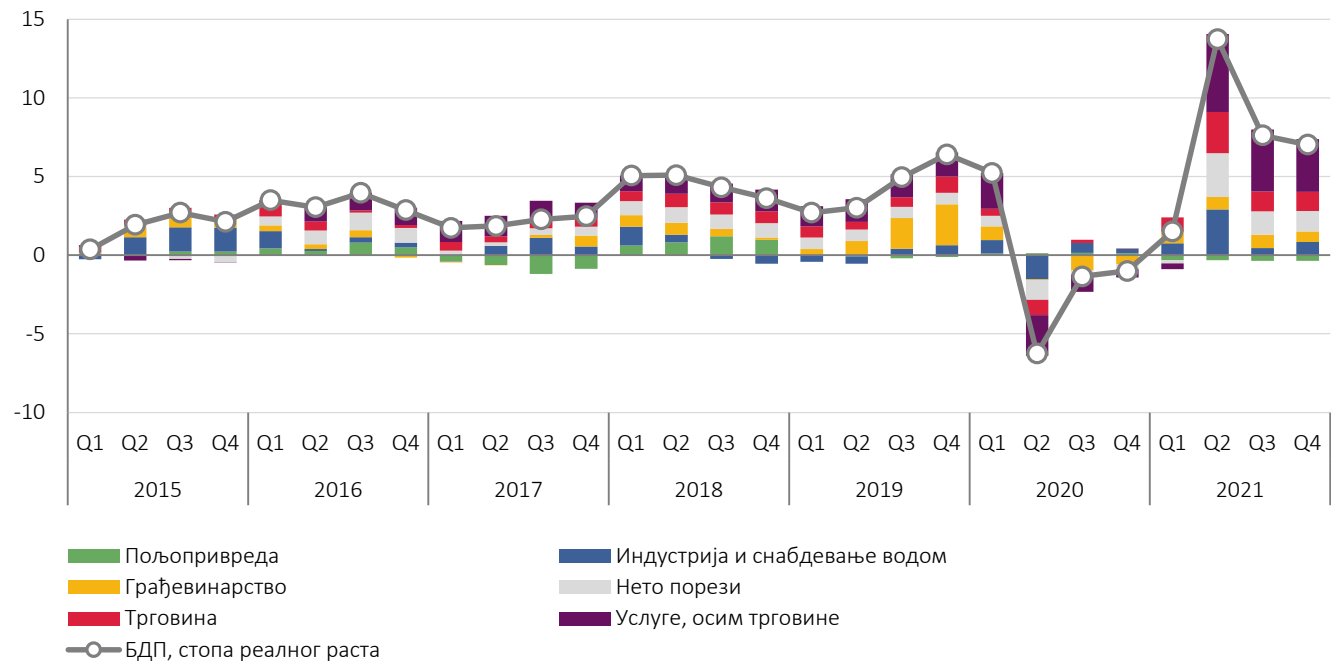
Посматрано са производне стране, на позитивно кретање БДП-а у четвртном кварталу 2021. године највише је утицао сектор услуга, осим трговине, са 3,4 п. п.

Значајан позитиван допринос кретању БДП-а дали су и сектор трговине и сектор индустрије и снабдевања водом (са по 1,2 п. п. и 0,8 п. п., редом).

Табела 2.2. БДП – производна страна, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2019 – Q4 2021. (%)
(промене, према истом периоду претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
БДП	2,7	3,0	5,0	6,4	5,2	-6,3	-1,3	-1,0	1,5	13,7	7,6	7,0
Пољопривреда	-1,4	-2,0	-1,8	-1,3	2,1	2,4	2,2	2,0	-5,6	-5,1	-5,3	-5,5
Индустрија и снабдевање водом	-1,6	-2,1	2,1	3,1	4,1	-7,8	3,2	1,4	3,9	15,3	2,3	4,3
Грађевинарство	11,8	20,4	39,5	52,1	23,6	-0,5	-15,0	-7,8	16,1	14,6	15,7	10,9
Трговина	6,5	4,2	5,2	8,7	4,0	-8,5	1,6	0,1	8,5	23,7	10,9	10,4
Услуге, осим трговине	3,1	3,6	3,8	4,0	5,4	-6,4	-2,8	-1,3	-0,9	11,9	10,1	8,7
Нето порези	4,3	4,2	4,2	4,2	3,9	-7,2	-1,5	-1,9	-1,2	16,1	8,7	7,7

Графикон 2.2. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – производна страна (п. п.)

3. Индустриска производња

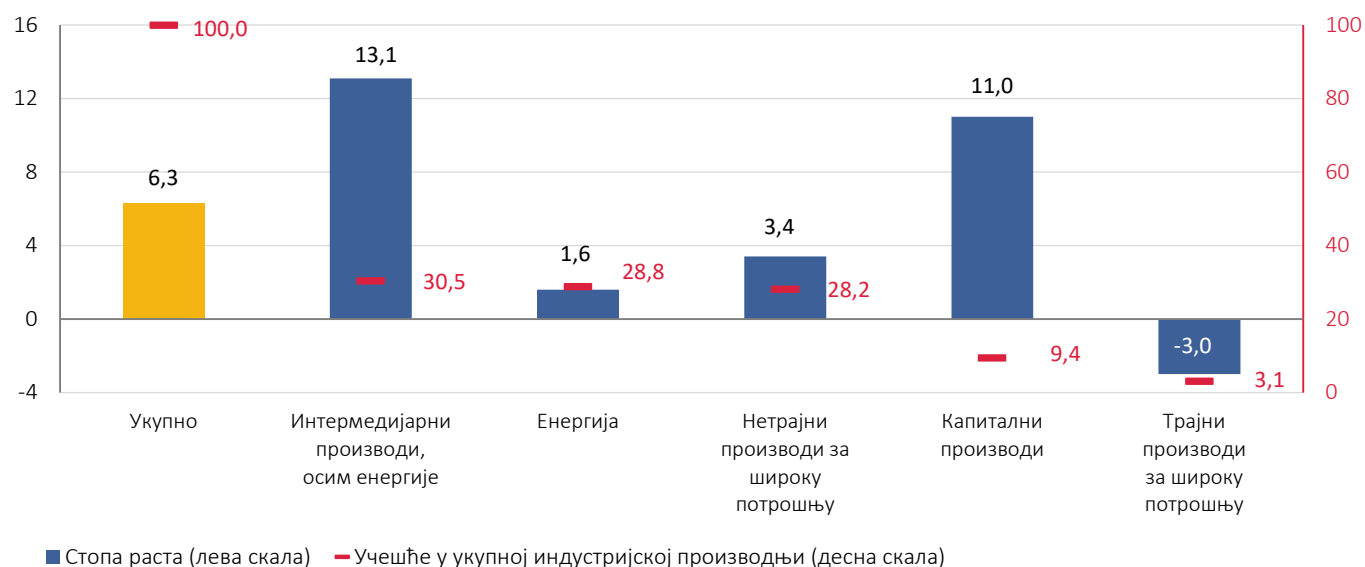
3.1. Укупна индустриска производња

Укупна индустриска производња у Србији у 2021. била је већа за 6,3% него у 2020. години. Раст је забележен у свим секторима: у Прерађивачкој индустрији 5,5%, Снабдевању електричном енергијом, гасом, паром и климатизацији 0,7% и у Рударству 27,6%.

Графикон 3.1. Кумулативно кретање укупне индустриске производње и њених сектора, стопе раста (%)
(2021. у односу на 2020. годину)

Графикон 3.2. Стопе раста индустријске производње по намени (%)
(2021. у односу на 2020. годину)

3. Индустриска производња

Највећи допринос оствареном порасту индустрijske производње у 2021. години дала је Прерађивачка индустрија (4,2 п. п.). Допринос Рударства износи 2,0 п. п., а сектора Снабдевање електричном енергијом 0,1 п. п.

Табела 3.1. Индустриска производња, индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1 ¹
Индустриска производња – укупно	98,1	97,4	102,2	103,4	104,5	92,4	103,3	101,5	104,2	116,0	102,6	103,7	101,0
Прерађивачка индустрија	97,7	96,5	102,3	103,9	106,3	92,1	102,4	100,2	103,2	117,0	100,4	102,9	100,5
Снабдевање ел. енергијом	100,2	100,0	99,9	101,8	96,9	91,3	109,1	107,9	109,1	107,5	96,0	90,6	...
Рударство	96,8	101,3	105,2	101,5	108,9	98,5	101,3	102,0	109,0	124,6	140,8	142,9	...

¹ Прогноза (добijена на бази модела анализе временских серија).

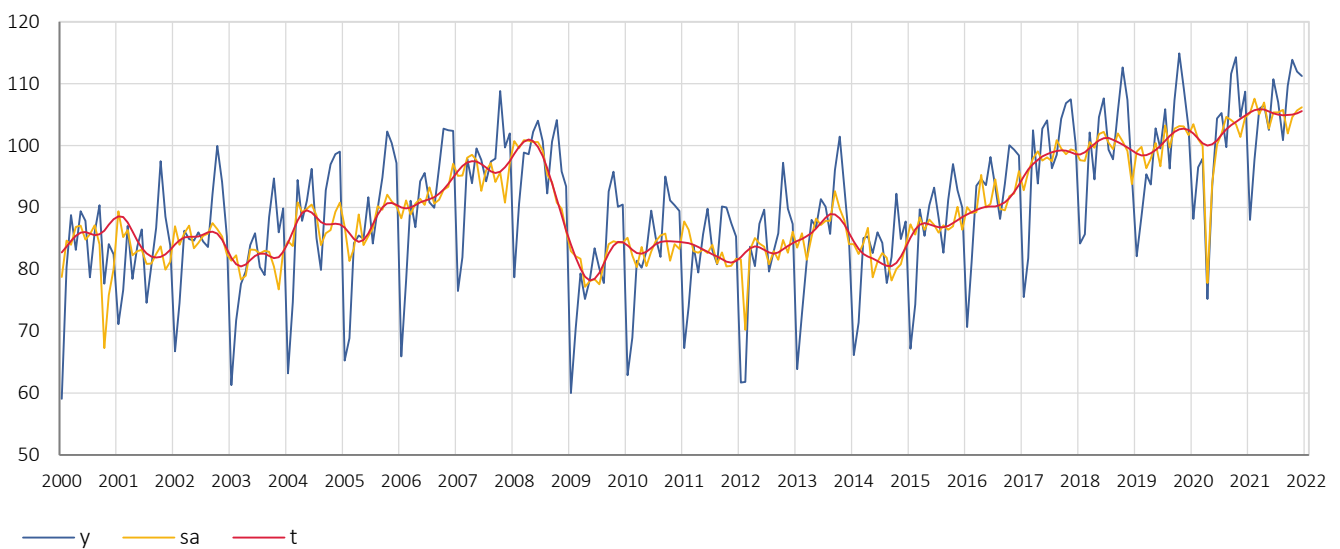
3.2. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 75,9% у укупном индексу индустрijske производње)

Кретање Прерађивачке индустрије, приказано тренд-циклус компонентом, у четвртм кварталу 2021. године показује благи раст у односу на претходни квартал. Истовремено, запажа се и раст десезонираног индекса од 1,1% у односу на претходни квартал (графикон 3.3).

Графикон 3.3. Компоненте временске серије прерађивачке индустрије, индекси

(у – оригинална серија, са – серија са искљученом сезонском компонентом, т – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

3. Индустијска производња

Посматрано по областима, Прерађивачка индустрија је у 2021. години забележила раст у 19 од 24 области (заједно учествују са 69,8% у укупној индустрији) у односу на 2020. годину. Најзначајније области у којима су остварени позитивни резултати су: Производња прехранбених производа (раст од 0,4%), Производња кокса и деривата нафте (раст од 10,7%), Производња производа од гуме и пластике (раст од 4,8%), Производња металних производа, осим машина (раст од 3,6%) и Производња основних фармацеутских производа и препарата (раст од 5,3%),

Пад је забележен у пет области (заједно учествују са 6,1% у укупној индустрији): Производња одевних предмета (пад од 1,8%), Производња намештаја (пад од 13,8%), Штампане и умножавање аудио и видео записа (пад од 1,8%), Производња текстила (пад од 4,1%) и Поправка и монтажа машина и опреме (пад од 1,2%).

Графикон 3.4. Прерађивачка индустрија по областима, кумулативне стопе раста (%)

(2021. у односу на 2020. годину; области су поређане према опадајућем учешћу у укупној индустријској производњи)

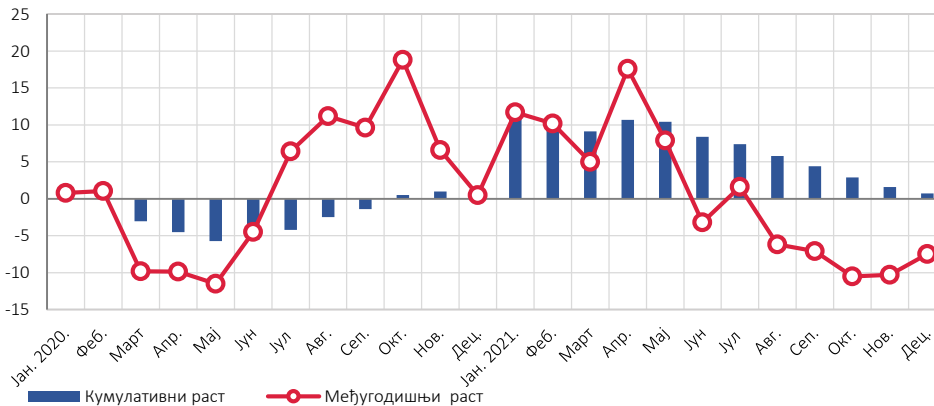

3. Индустриска производња

3.3. Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (Д) (учешће од 16,8% у укупном индексу индустрijske производње)

Графикон 3.5. Кумулативне и међугодишње стопе раста у енергетском сектору (%)

(кумулативне – период у односу на исти период претходне године;
међугодишње – месец у односу на исти месец претходне године)

У сектору Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација у 2021. години забележен је раст од 0,7% у односу на 2020. годину. После раста у првом и другом кварталу од 9,1% и 7,5%, у трећем и четвртм кварталу забележен је пад од -4,0% и -9,4%.

Посматрано по месецима, у четвртм кварталу 2021. пад је остварен у октобру (-10,5%), новембру (-10,3%) и децембру (-7,5%).

3.4. Рударство (Б)

(учешће од 7,3% у укупном индексу индустрijske производње)

Графикон 3.6. Кумулативне стопе раста у сектору Рударство (%)

(2021. у односу на 2020. годину)

Производња сектора Рударство у 2021. бележи раст од 27,6%.

У првом кварталу 2021. остварен је раст од 0,9%, у другом 24,6%, у трећем и четвртм 40,8%, односно 42,9%.

Посматрано по месецима, у току четвртог квартала 2021. године раст је остварен у октобру (39,5%), новембру (48,7%) и децембру (40,6%).

i Како тумачити временску серију?

Сезонски ефекти могу унети дисторзије у кретање серије, маскирајући на тај начин њену „праву“ природу и важне карактеристике неопходне за детаљну анализу појаве. Приликом одабира индикатора који ће се користити у анализама (оригинални, десезонирани или тренд) треба обратити пажњу на природу посматране серије и сврху анализе која се спроводи. Три одвојене компоненте (добијене дезагрегацијом серије), заједно са оригиналном серијом, описују различите аспекте једне појаве и користе се за различите аналитичке сврхе – у зависности од интересовања истраживача. Десезониране вредности користе се за поређење узастопних периода и процењивање потенцијалне вредности неке серије када ефекти календара и сезоне не би постојали, као што је случај код индустрijske производње.

4. Грађевинарство

Растући тренд кретања грађевинске активности, започет од друге половине 2017. године, накратко је био прекинут у другој половини 2020. године, због застоја изазваног епидемијом коронавируса. Од почетка 2021. године индекси вредности изведених радова на територији Републике Србије поново бележе раст.

У 2021. години грађевинска активност на територији Републике Србије порасла је за 25,1% у текућим ценама у односу на претходну годину, док у сталним ценама тај раст износи 15,1%.

4.1. Кретање у 2021. години

Грађевинска активност на територији Републике Србије у 2021. години порасла је за 15,1% у сталним ценама, у поређењу са претходном годином.

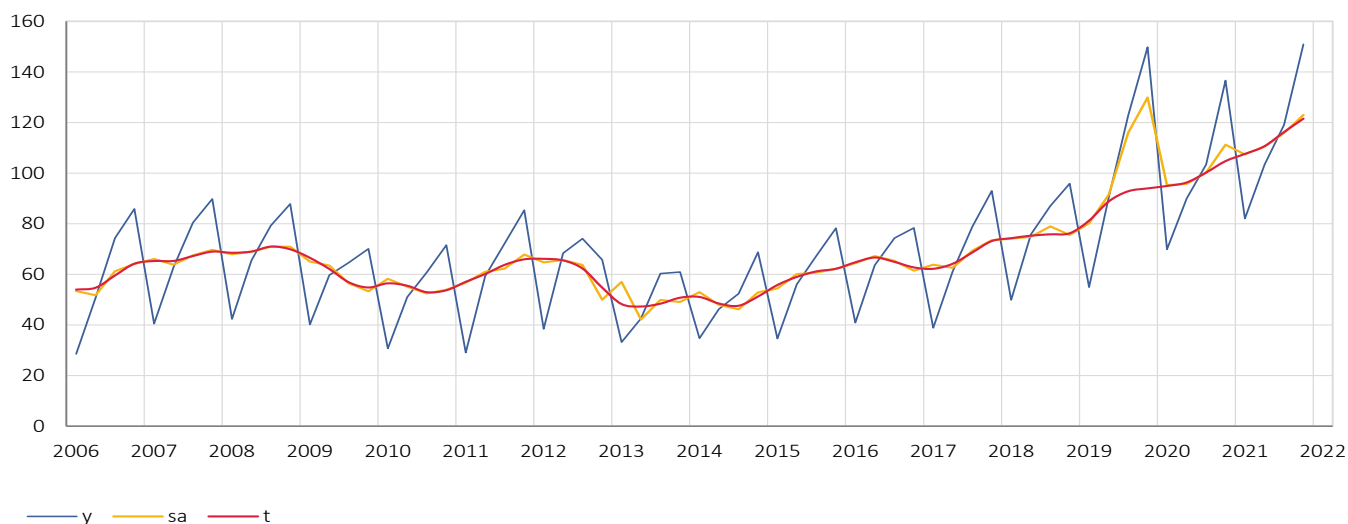
Посматрано према врсти грађевина, вредност изведених радова на зградама повећана је за 12,4%, а на осталим грађевинама (саобраћајнице, цевоводи, сложене индустријске грађевине и сл.) за 16,7% у сталним ценама.

Табела 4.1. Вредност изведених грађевинских радова, квартални индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Текуће цене	117,0	126,5	145,0	159,5	133,7	104,4	86,8	95,0	116,7	124,7	128,8	127,1
Сталне цене	110,3	119,6	141,1	156,3	127,2	99,4	84,2	91,2	117,4	114,9	115,0	110,4

Графикон 4.1. Компоненте временске серије вредности изведених грађевинских радова на територији Републике Србије у сталним ценама, индекси

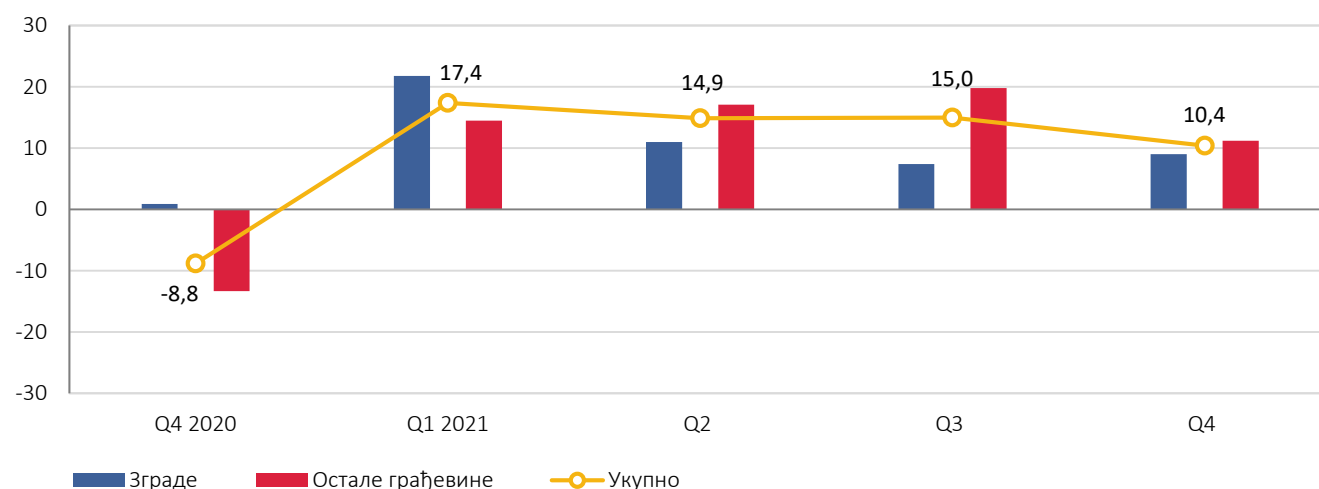
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

4.2. Кретање у четвртном кварталу 2021. године

У четвртном кварталу 2021. године, у односу на исти квартал претходне године, вредност изведених радова на територији Републике Србије порасла је за 27,1% у текућим ценама и 10,4% у сталним ценама. Посматрано према структури изведених радова, вредност радова на зградама повећана је за 9,0%, док је вредност радова на осталим грађевинама порасла за 11,2%, у сталним ценама.

Графикон 4.2. Вредност изведених грађевинских радова у сталним ценама, стопе раста (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

Повећање грађевинске активности у четвртном кварталу 2021. године, у односу на исти период 2020. године, највише је изражено у **Региону Шумадије и Западне Србије**, где је активност знатно повећана – чак за 42,5% у сталним ценама. На повећање вредности изведених радова највише су утицали радови изведени на изградњи саобраћајница (деонице Појате–Прељина, Прељина–Пожега и Шабац–Лозница), радови на стамбеним зградама широм региона и цевоводима (изградња гасовода и далеководи).

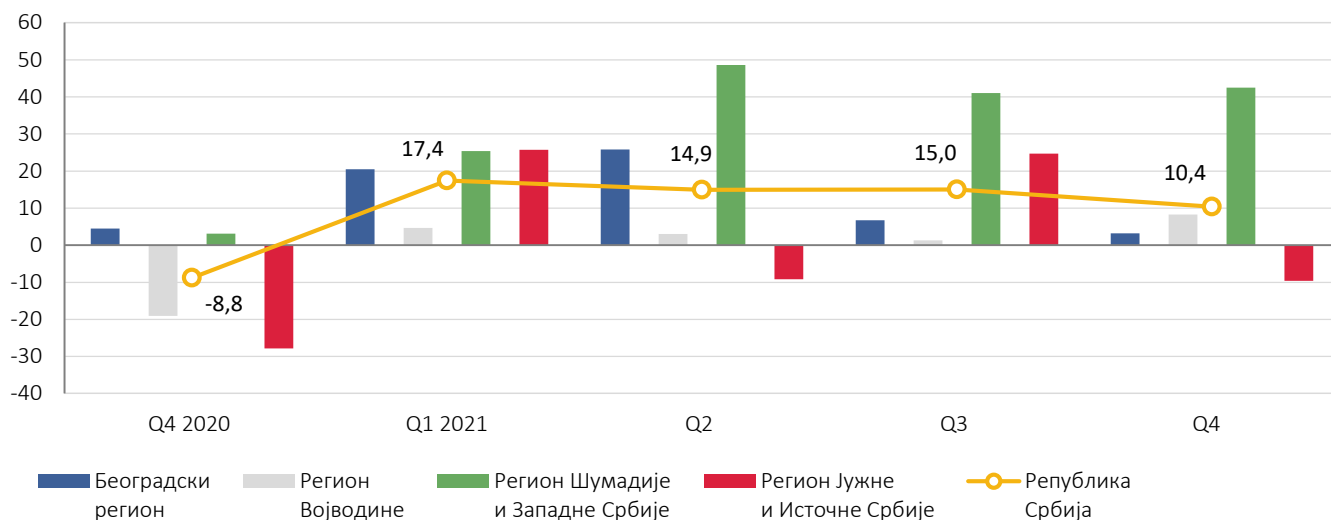
У **Региону Војводине** вредност радова је повећана за 8,3% у сталним ценама. Најзначајнији радови били су радови извођени на нестамбеним зградама и два велика индустријска комплекса: „Линглонг“ у Зрењанину и „Тојо тајерс“ у Инђији. Вредност изведених радова била је у порасту и на грађевинама саобраћајне инфраструктуре, односно радова на изградњи деонице Сремска Рача – Кузмин и брзој саобраћајници Рума–Шабац. С друге стране, забележен је пад вредности радова на цевоводима, јер је изградња магистралног гасовода завршена.

У **Београдском региону** активност је повећана за 3,2%. Раст је реализован на нестамбеним зградама и грађевинама саобраћајне инфраструктуре: изградња пруге Београд – Стара Пазова, обилазница око Београда, изградња деонице Нови Београд – Сурчин.

Грађевинска активност у четвртном кварталу 2021. опала је једино у **Региону Јужне и Источне Србије**, и то за 9,6% у сталним ценама. На пад активности највише је утицао завршетак изградње магистралног гасовода.

4. Грађевинарство

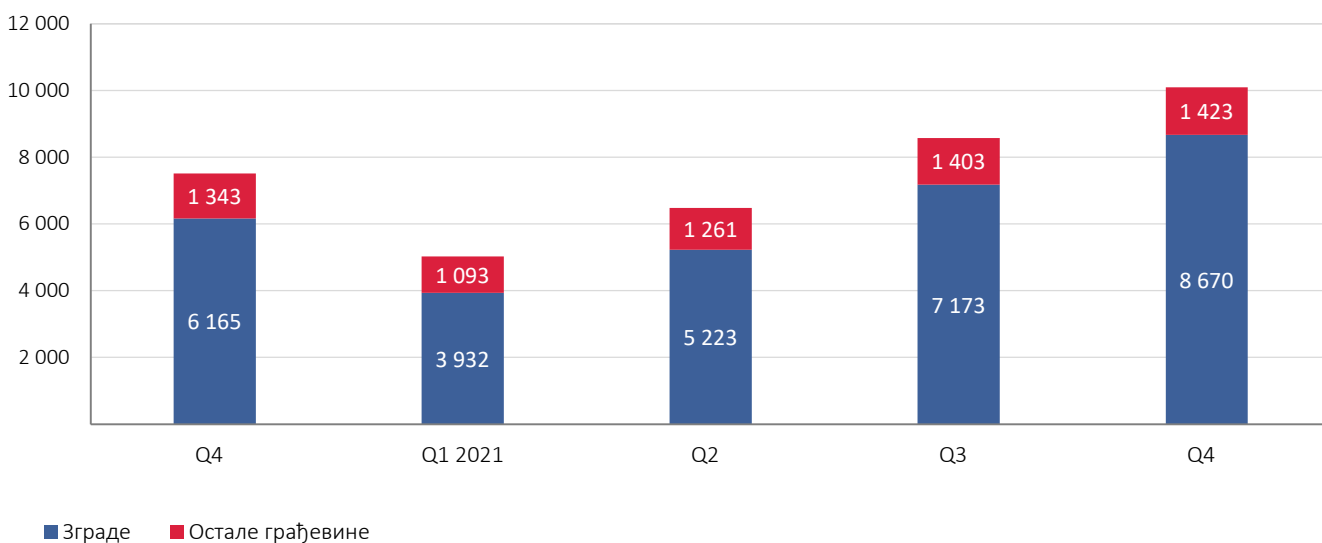
Графикон 4.3. Вредност изведених грађевинских радова по регионима, у сталним ценама, стопе раста (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

4.3. Грађевинске дозволе

У четвртном кварталу 2021. године издато је укупно 10 093 дозвола. Највећи број тих дозвола (8 670) односи се на извођење радова на зградама, док се остатак односи на радове у вези са саобраћајном инфраструктуром, цевоводима, сложеним индустријским грађевинама итд. Од укупног броја издатих дозвола у четвртном кварталу 33,0% се односи на новограђњу, док су остале дозволе издате за адаптацију, санацију, реконструкцију и радове одржавања.

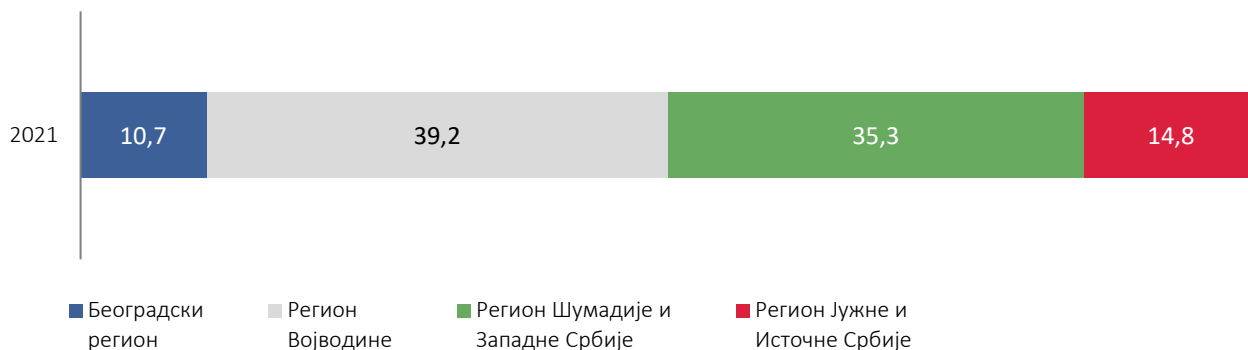
Графикон 4.4. Број издатих грађевинских дозвола за зграде и остале грађевине

4. Грађевинарство

Посматрано по регионима, у сва четири квартала 2021. године највише дозвола издато је у Региону Војводине (11 838), следи Регион Шумадије и Западне Србије (10 638), затим Регион Јужне и Источне Србије (4 463), док је најмањи број издатих дозвола забележен у Београдском региону (3 239).

Графикон 4.5. Удео издатих дозвола по регионима, 2021. (%)

Речник термина

Вредност изведених грађевинских радова је најважнији индикатор кретања грађевинске активности у Србији. Представља вредност изведених радова на грађевини коју је извештајна јединица извела са радницима које је непосредно ангажовала за извођење радова.

Вредност изведених радова укључује: вредност рада, вредност уграђеног материјала и готових производа за уградњу, утрошене енергенте и остале трошкове у вези са извођењем радова на грађевини. Вредност изведених радова не укључује: вредност радова подизвођача, трошкове набавке земљишта, пројектовања, надзора и ПДВ-а.

Према Класификацији грађевина која се примењује од 2004. године, а која је у потпуности усаглашена са класификацијом Евростата (*Classification of Types of Constructions*), све грађевине се могу класификовати на два подручја: зграде и остале грађевине.

Вредност на зградама обухвата вредност изведених радова на стамбеним и нестамбеним зградама.

Остале грађевине, поред саобраћајне инфраструктуре (путеви, железничке пруге, мостови и сл.), обухватају и радове изведене на цевоводима, сложеним индустријским грађевинама и осталим непоменутиим грађевинама (нпр. грађевине за спорт).

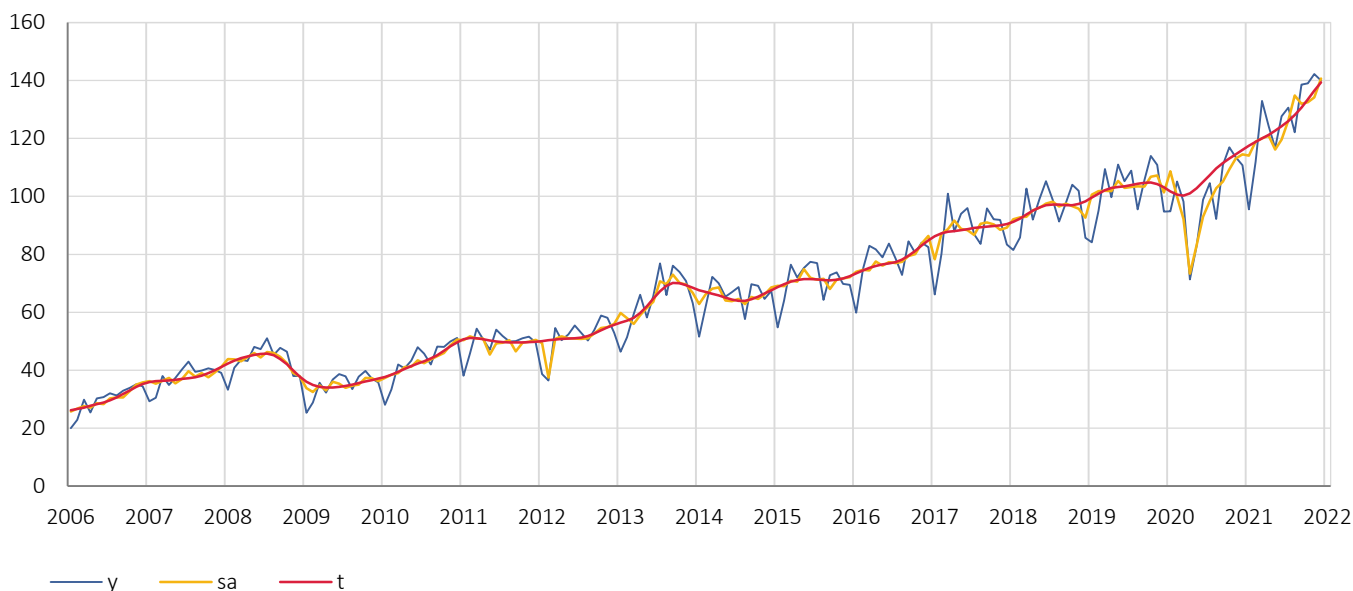
5. Спољна трговина

5.1. Извоз робе (по текућем курсу, у еврима)

Укупна вредност извоза робе у Србији у 2021. години већа је за 26,8% у односу на 2020. годину. На кретање укупног извоза највише су утицали раст од 24,5% у извозу сектора Прерађивачке индустрије, који чини 88,2% укупног извоза, и раст од 3,5% извоза Пољопривреде, шумарства и рибарства, који чини 6,2% укупног извоза у 2021. години.

Графикон 5.1. Компоненте временске серије извоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

Табела 5.1. Извоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси

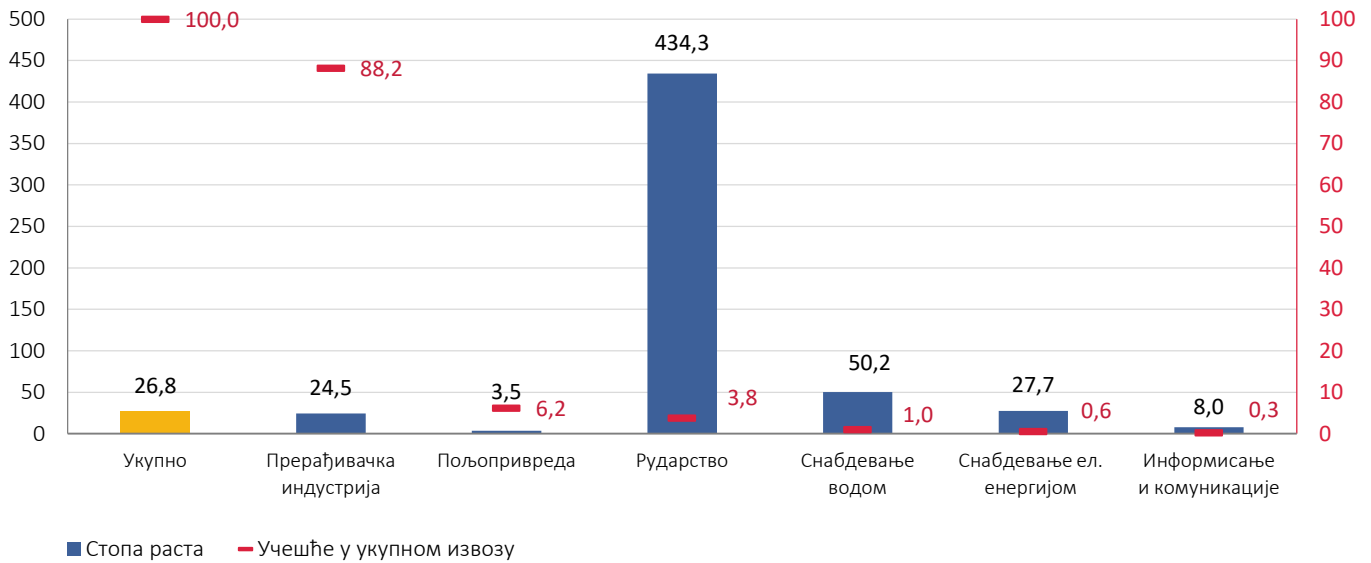
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1 ¹
Извоз робе – укупно	106,9	106,6	107,7	109,6	103,3	80,1	99,3	106,8	114,2	145,6	127,2	123,4	131,0
Прерађивачка индустрија	104,5	106,1	108,7	109,4	103,2	78,2	97,4	102,0	111,5	145,4	122,4	122,4	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	151,2	117,2	103,4	119,6	109,1	113,0	116,4	141,7	132,7	97,1	119,2	73,5	...
Рударство	88,3	93,8	100,2	96,4	97,7	90,4	106,8	574,9	202,8	916,1	1369,6	366,8	...

¹ Прогноза (добijена на бази модела анализе временских серија).

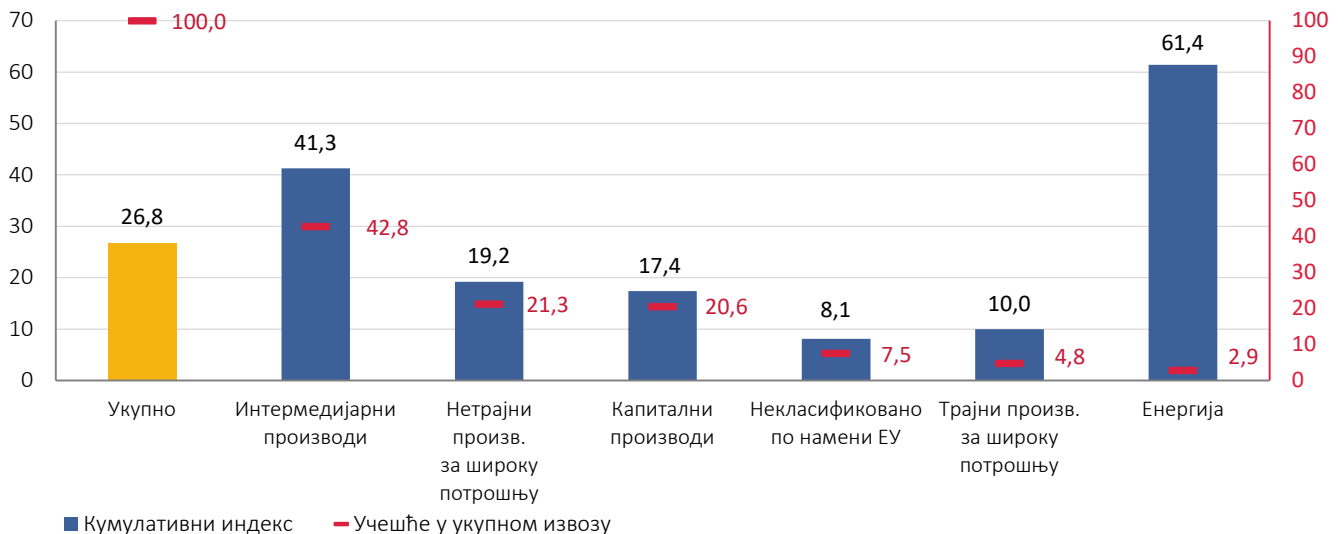
5. Спољна трговина

Графикон 5.2. Кумулативне стопе раста извоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у извозу (%)
(2021. у односу на 2020. годину)

Посматрано према *наменским групама*, највећи утицај на кретање укупног извоза у 2021. години имао је раст извоза интермедијарних производа (учешће од 42,8%, раст од 41,3%).

Графикон 5.3. Кумулативне стопе раста извоза по економској намени Европске уније (%)
(2021. у односу на 2020. годину)

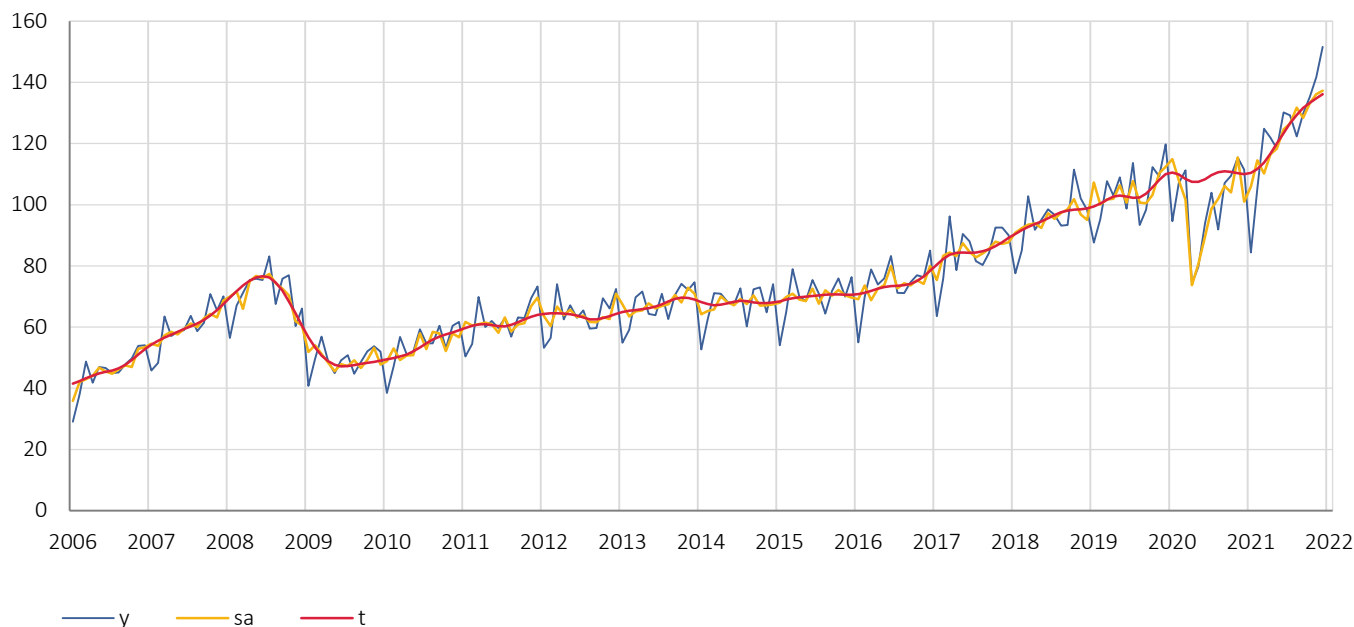
5. Спољна трговина

5.2. Увоз робе (по текућем курсу, у еврима)

Укупна вредност увоза робе у Србији у 2021. години већа је за 24,6% у односу на 2020. годину. На резултате увоза највише су утицали раст од 23,2% у сектору Прерађивачке индустрије (77,6% укупног увоза) и раст од 27,2% у увозу робе која још није класификована (11,3% укупног увоза) у 2021. години.

Графикон 5.4. Компоненте временске серије увоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

Табела 5.2. Увоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси

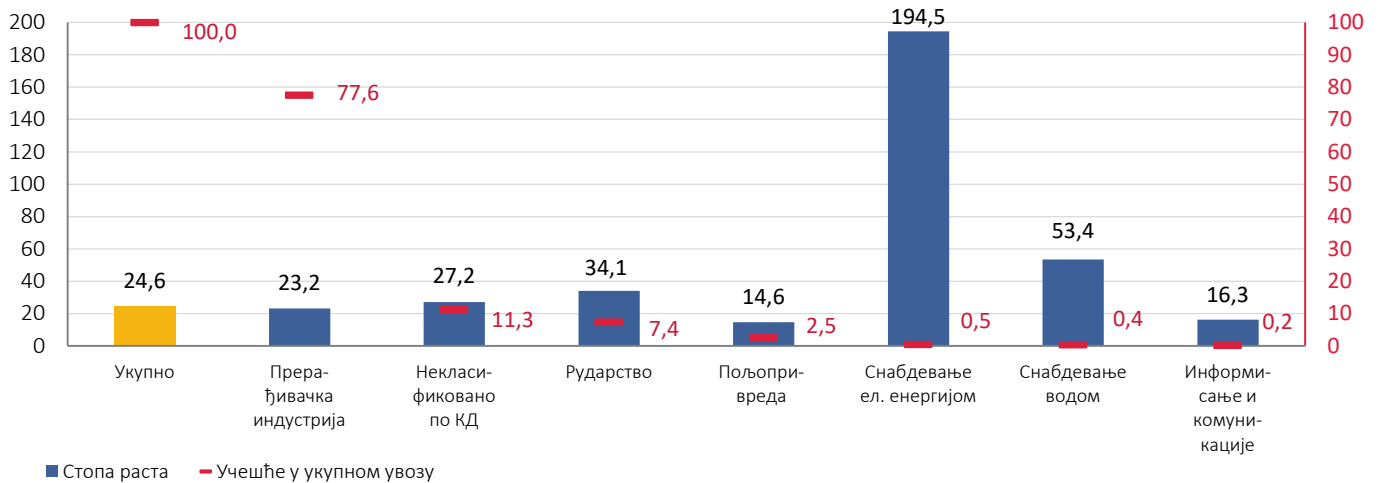
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1 ¹
Увоз – укупно	109,5	108,9	107,8	109,5	107,7	79,8	99,2	98,5	100,5	149,4	125,9	127,5	125,0
Прерађивачка индустрија	107,4	110,1	112,3	113,3	109,9	81,8	102,5	102,4	104,8	148,9	120,6	123,3	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	110,5	121,2	95,8	101,3	103,6	94,7	109,8	105,1	102,3	101,0	113,6	143,8	...
Рударство	112,8	104,9	98,9	107,0	112,7	52,0	62,0	52,9	58,2	206,4	181,1	158,2	...

¹ Прогноза (добијена на бази модела анализе временских серија).

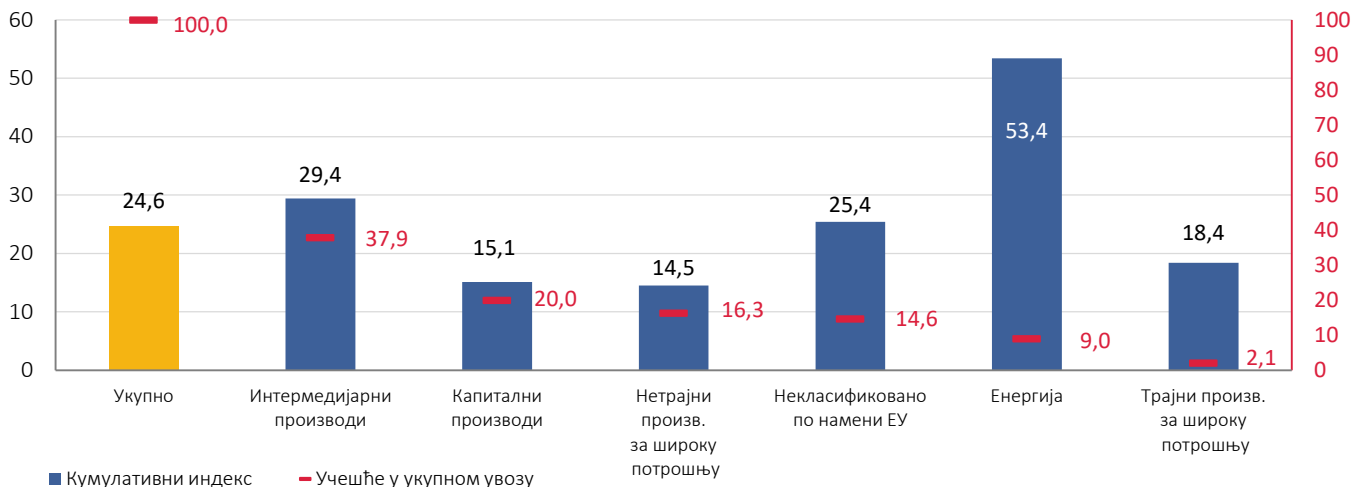
5. Спољна трговина

Графикон 5.5. Кумулативне стопе раста увоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у увозу (%)
(2021. у односу на 2020. годину)

Посматрано према *наменским групама*, највећи утицај на кретање укупног увоза у 2021. години имали су раст увоза интермедијарних производа (учешће од 37,9%, раст од 29,4%) и раст увоза капиталних производа (учешће од 20,0%, раст од 15,1%).

Графикон 5.6. Кумулативне стопе раста увоза по економској намени Европске уније (%)
(2021. у односу на 2020. годину)

5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Табела 5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Извоз	мил. EUR	Увоз	мил. EUR
Немачка	2 743,3	Немачка	3 770,9
Италија	1 839,9	Кина	3 648,1
Босна и Херцеговина	1 562,0	Италија	2 304,4
Румунија	1 189,0	Руска Федерација	1 534,0
Мађарска	1 088,9	Турска	1 442,1

Најважнији спољнотрговински партнери у 2021. години биле су земље са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини. Земље чланице ЕУ чине 60,3% укупне размене, док је СЕФТА на другом месту. Појединачно гледано, главни спољнотрговински партнери приказани су у табели 5.3.

5. Спољна трговина

5.4. Прерађивачка индустрија (Ц)

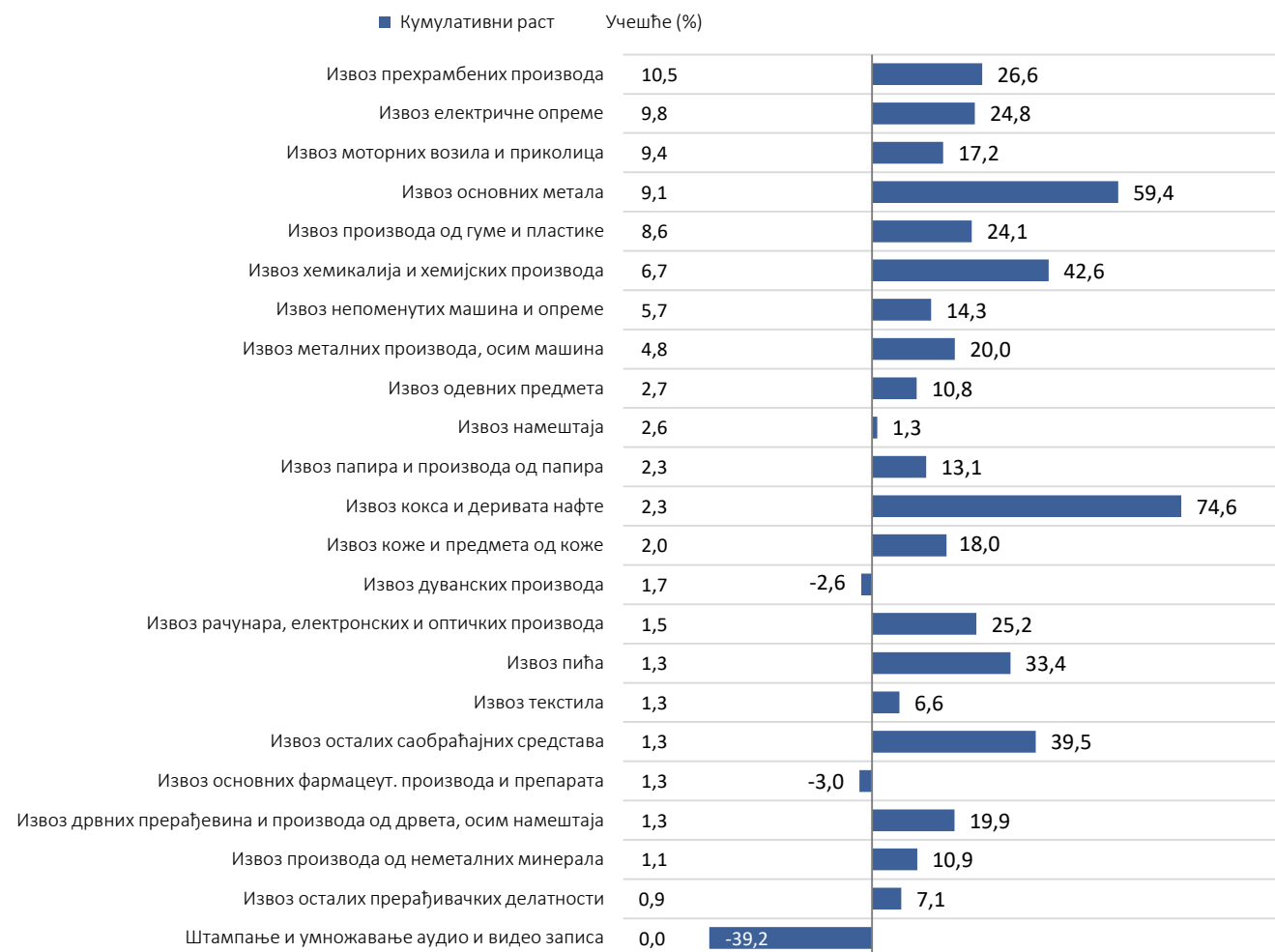
(учешће од 88,2% у укупном извозу и 77,6% у укупном увозу)

Извоз прерађивачке индустрије у 2021. години остварио је раст од 24,5% у односу на 2020. годину. Од 23 области, бележи се кумулативни раст у 20 области, које заједно учествују са 85,2% у укупном извозу.

Извоз прехрамбених производа, област са појединачно највећом вредношћу извоза (2 272 милиона евра), остварио је кумулативни раст од 26,6% и непромењено учешће у укупном извозу од 10,5% у односу на претходну годину. Извоз електричне опреме бележи кумулативни раст од 24,8% и вредност извоза од 2 112,2 милиона евра уз незнатно смањење учешћа у укупном извозу – са 9,9% претходне године на 9,8% у 2021. Извоз моторних возила и приколица, са смањеним учешћем од 10,2% на 9,4% у односу на претходну годину, бележи кумулативан раст од 17,2%. Вредност извоза у 2021. износила је 2 037,3 милиона евра. Извоз основних метала, област са вредношћу извоза од 1 971,9 милиона евра и повећаним учешћем у укупном извозу, са 7,3% у претходној години на 9,1%, бележи кумулативни раст од 59,4%. Извоз производа од гуме и пластике бележи кумулативни раст од 24,1% и смањено учешће у односу на прошлу годину (са 8,8% на 8,6%).

Графикон 5.7. Извоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

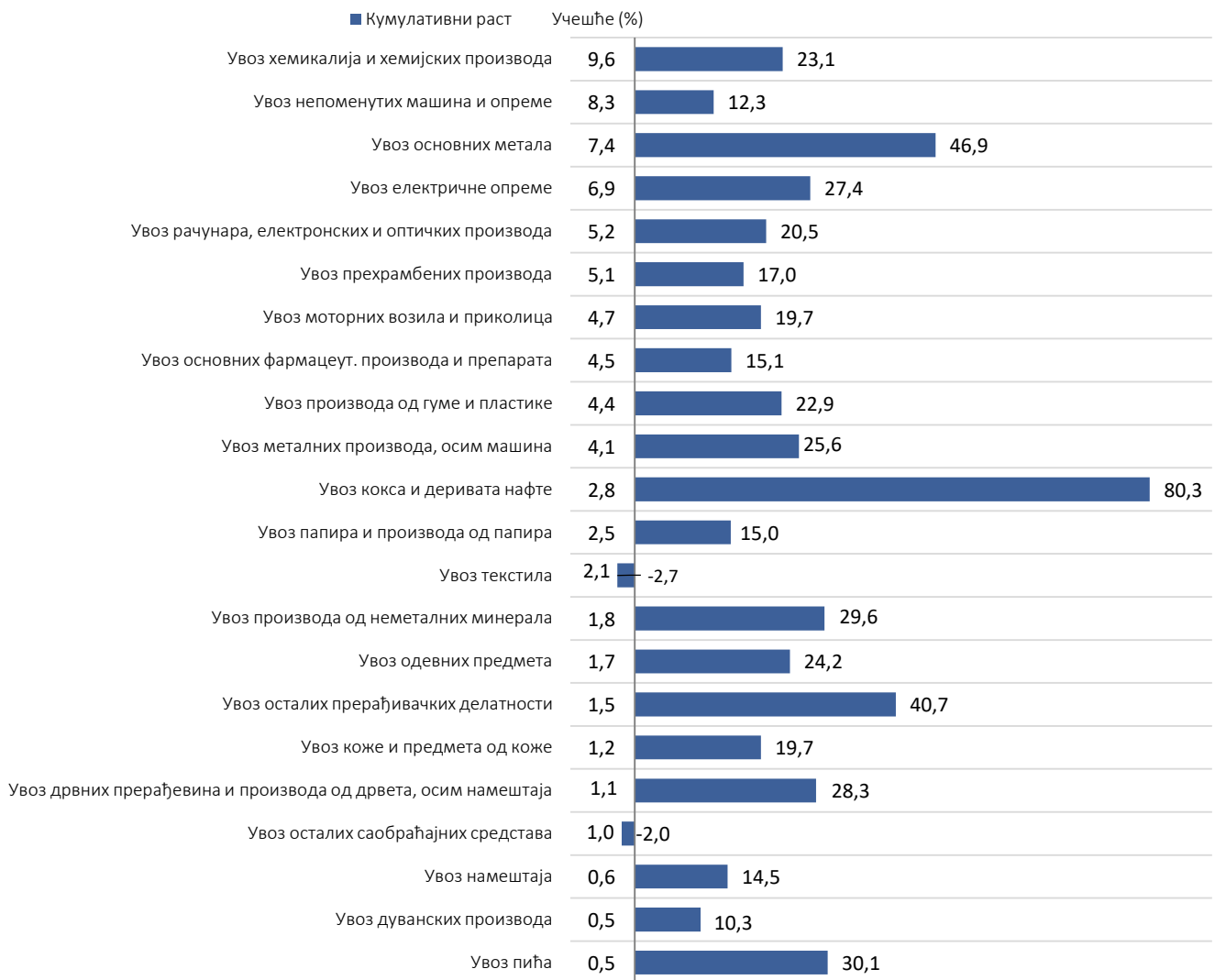
(2021. у односу на 2020. годину, према опадајућем учешћу у укупном извозу)

5. Спољна трговина

Увоз прерађивачке индустрије је у 2021. години, у односу на 2020. годину, остварио раст од 23,2%. На овај резултат највише су утицали раст увоза хемикалија и хемијских производа од 23,1% (незнатно смањење учешћа у укупном увозу – са 9,7% претходне године на 9,6%), увоз непоменутих машина и опреме (раст од 12,3%, смањење учешћа са 9,2% на 8,3%), увоз основних метала (раст од 46,9%, повећање учешћа са 6,3% на 7,4%) и увоз електричне опреме, који је остварио раст од 27,4% и повећање учешћа у укупном увозу са 6,7% на 6,9%.

Графикон 5.8. Увоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)
(2021. у односу на 2020, према опадајућем учешћу у укупном увозу)

5. Спољна трговина

5.5. Пољопривреда, шумарство и рибарство (А)

(учешће од 6,2% у укупном извозу и 2,5% у укупном увозу)

Извоз у овом сектору у 2021. години остварио је раст од 3,5%, као и смањење учешћа у укупном извозу са 7,5% на 6,2% у односу на 2020. годину. Најзначајнија област овог сектора, Пољопривредна производња, лов и услужне делатности, која учествује са 97,8% у извозу целог сектора, бележи раст од 2,5%. Овом резултату је највише допринео кумулативни раст од 2,2% извоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица, групе која чини 68,6% извоза читавог сектора у посматраном периоду, као и раст извоза осталог жбунастог и језграстог воћа од 34%, са учешћем од 4% у извозу сектора. Нешто лошији резултат забележен је код извоза јабучастог и коштичавог воћа, где се бележи кумулативни пад од 5,8% и учешће од 12,2% у извозу сектора.

У увозу је остварен раст од 14,6%, али и смањење учешћа у укупном увозу са 2,8% на 2,5%. Регистрован је раст увоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица од 63,2%, поврћа, коренастих и кртоластих биљака од 21,3% и тропског и суптропског воћа од 6,8%. С друге стране, остварен је пад увоза дувана од 10% и агрума од 6%.

5.6. Рударство (Б)

(учешће од 3,8% у укупном извозу и 7,4% у укупном увозу)

Сектор Рударство, са учешћем од 3,8% у укупном извозу, бележи кумулативни раст извоза од 434,3% у односу на 2020. годину. Овај резултат је последица раста извоза руда метала, групе која чини 97,6% извоза читавог сектора Рударства (кумулативни раст од 484,8%).

Увоз овог сектора у 2021. години (учешће од 7,4% у укупном увозу) остварио је раст од 34,1% у односу на претходну годину. Раст увоза је највећим делом проузрокован растом од 37,2% у увозу сирове нафте и природног гаса, групе која чини 74,2% увоза читавог сектора.

Речник термина

Роба која није класификована по КД (2010) обухвата робу на складиштењу, робу у слободној зони, као и робу за коју није попуњена царинска тарифа.

6. Унутрашња трговина

6.1. Промет робе у трговини на мало

(Област 47 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на мало у 2021. години, у односу на 2020. годину, већи је у текућим ценама за 15,9%, а у сталним ценама за 10,3%.

Табела 6.1. Промет робе у трговини на мало, индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021				2022
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1 ¹
Текуће цене	112,4	110,7	109,5	112,9	111,4	97,9	105,8	102,5	104,8	124,2	114,3	118,9	117,0
Сталне цене ²	109,4	108,0	108,5	111,7	110,0	99,8	105,9	103,0	104,7	118,6	107,7	108,4	110,0

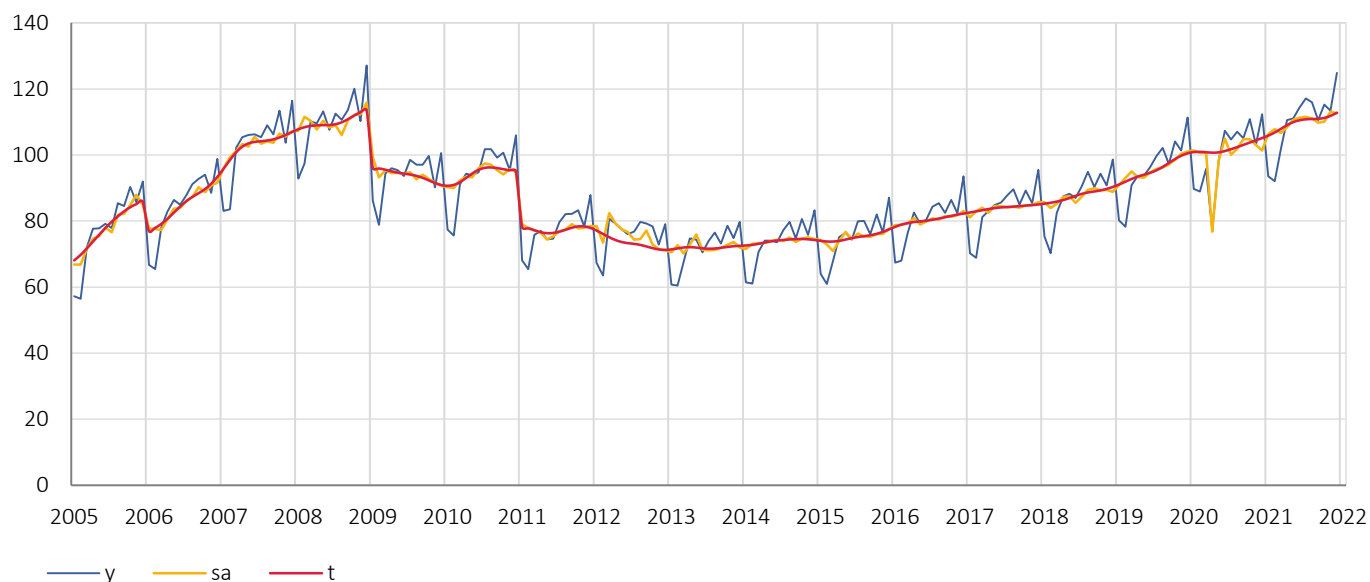
¹ Прогнозе (добијене на бази модела анализе временских серија).

² Индекси су прерачунати преко месечних индекса у сталним ценама.

Дугорочни тренд промета робе у трговини на мало је у току 2021. године био растући. Тенденција раста присутна је десет година у назад, са краткорочним прекидом у првој половини 2020. године.

Графикон 6.1. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у сталним ценама, индекси

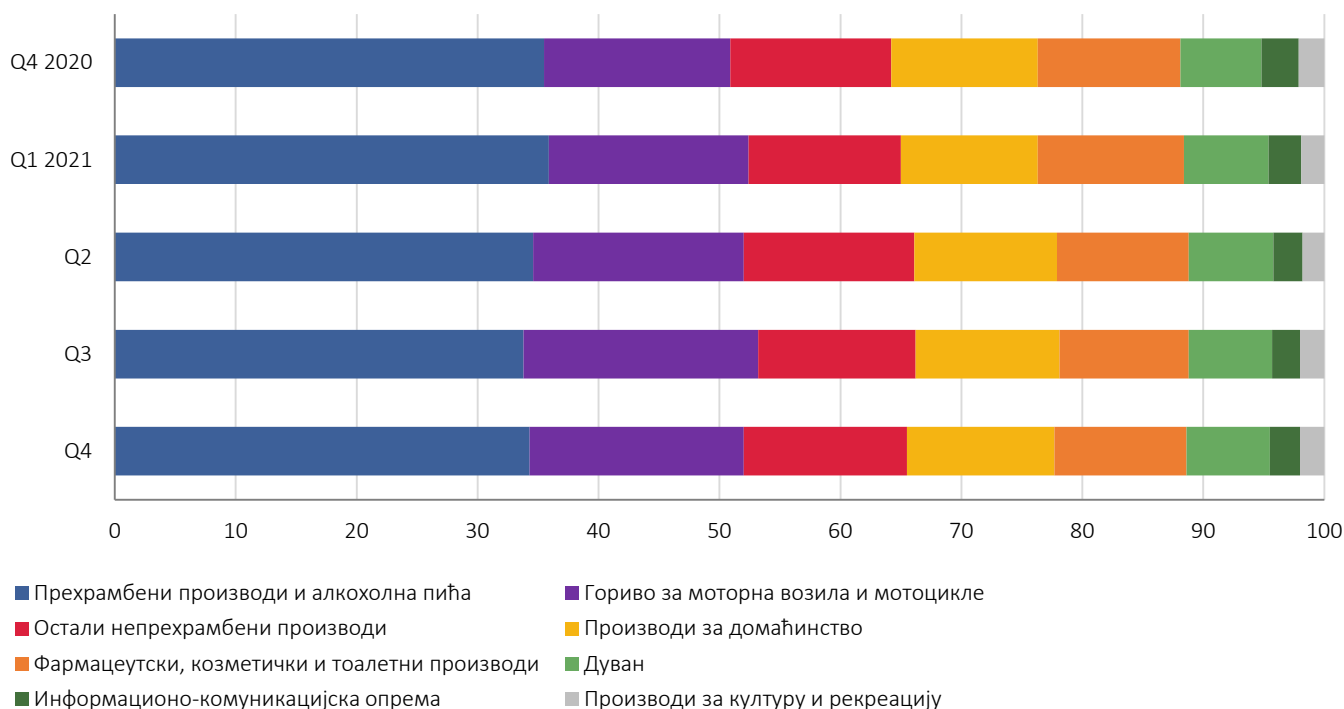
(у – оригинална серија, са – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента; просек 2020 = 100)

Посматрано по робним групама, у четвртном кварталу 2021. године, у односу на трећи квартал, није дошло до значајнијих промена у структури промета робе у трговини на мало. Најзаступљенији су били прехранбени производи и алкохолна пића (34,3%), а затим следе гориво за моторна возила и мотоцикле (17,7%) и остали непрехрамбени производи (13,5%).

6. Унутрашња трговина

Графикон 6.2. Структура промета у трговини на мало по робним групама (%)

6.2. Промет робе у трговини на велико

(Област 46 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на велико у 2021. години, у односу на претходну годину, бележи раст од 23,5% у текућим ценама.

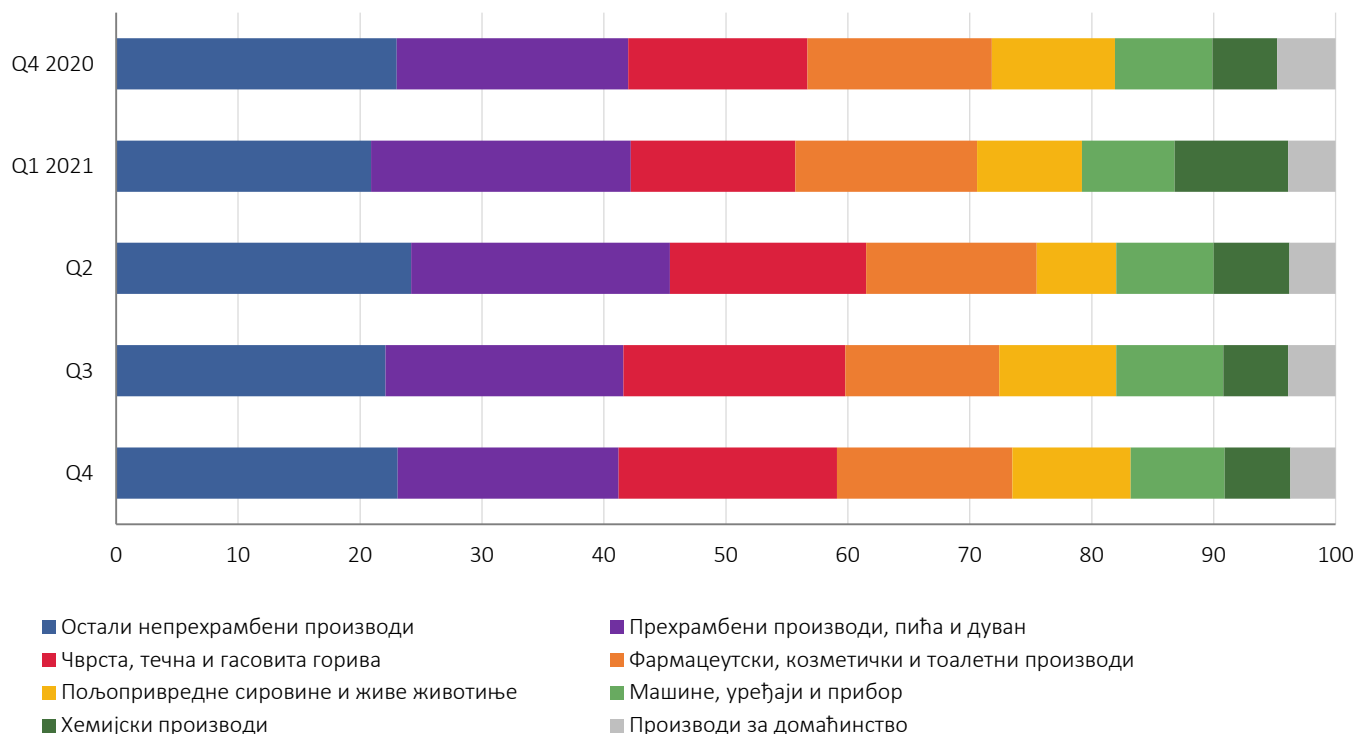
Табела 6.2. Промет робе у трговини на велико, индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Текуће цене	107,8	104,1	103,8	107,1	101,9	86,7	96,1	96,2	110,9	133,5	123,6	126,5

Посматрано по робним групама, у четвртм кварталу 2021. године, у структури промета робе у трговини на велико најзаступљенији су били: остали непрехрамбени производи (23,1%), прехрамбени производи, пића и дуван (18,1%) и чврста, течна и гасовита горива (17,9%).

6. Унутрашња трговина

Графикон 6.3. Структура промета у трговини на велико по робним групама (%)

6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила

(Област 45 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила у 2021. години, у односу на 2020. годину, бележи раст од 19,4% у текућим ценама.

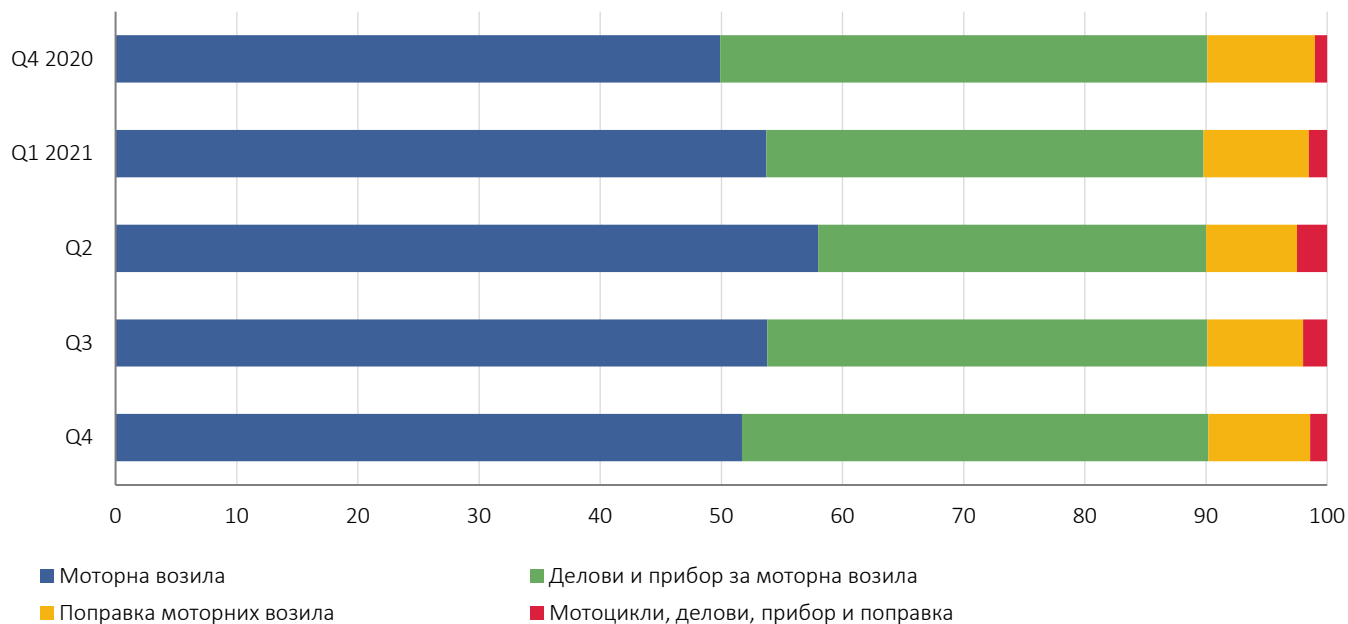
Табела 6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила, индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Текуће цене	113,3	111,8	108,8	111,0	95,9	77,6	104,1	100,5	111,1	138,4	113,6	116,1

Посматрано по робним групама, у четвртном кварталу 2021. године, слично као у претходним кварталима, у структури промета робе у трговини на велико и мало и поправци моторних возила била су најзаступљенија моторна возила (51,7%), а затим следе делови и прибор за моторна возила (38,5%).

6. Унутрашња трговина

Графикон 6.4. Структура промета у трговини на велико и мало и поправци моторних возила по робним групама (%)

Напомена

Индекси промета робе трговине на мало у сталним ценама добијени су дефлационирањем индекса у текућим ценама одговарајућим индексима потрошачких цена, из којих су искључени: вода (из комуналних система), струја и моторна возила, мотоцикли и делови.

У 2021. години остварен је просечан међугодишњи раст укупних потрошачких цена од 4,0%. Посматрано **према намени**, највећи утицај на раст потрошачких цена имале су цене енергената и хране. Посматрано **према основним групама потрошње**, највећи допринос расту укупних потрошачких цена дао је раст цене хране и безалкохолних пића, раст цена групе становање, вода, ел. енергија, гас и друга горива, транспорта и раст цене дувана.

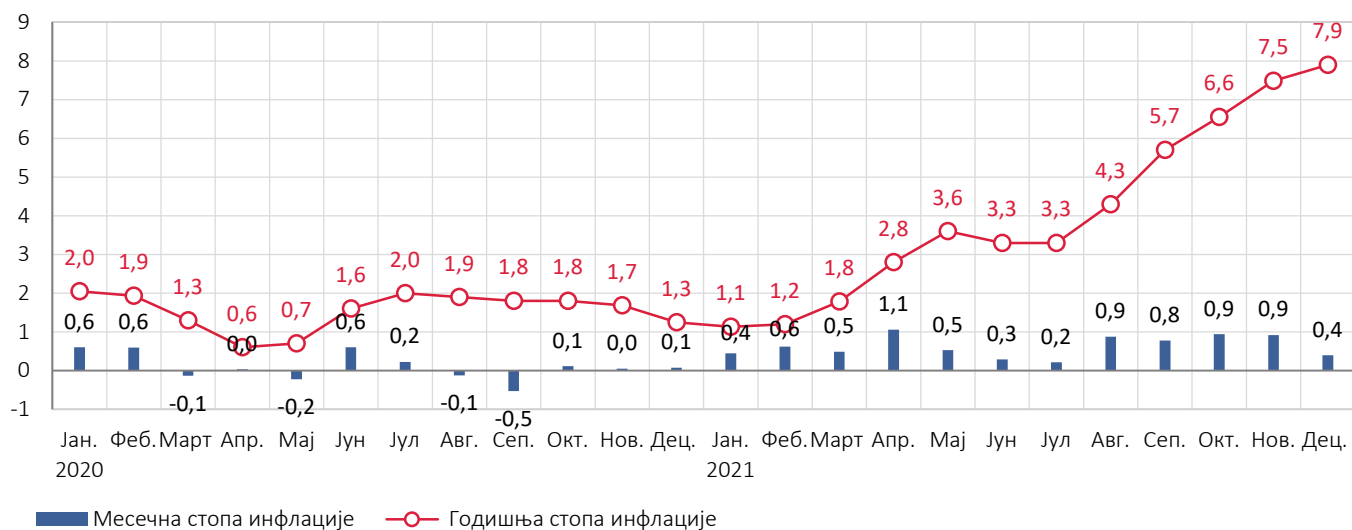
Табела 7.1. Потрошачке цене, међугодишња стопа инфлације (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2020				2021				2022	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1 ¹	Q2 ¹
Потрошачке цене (ИПЦ)	1,8	1,0	1,9	1,6	1,4	3,2	4,4	7,3	8,5	8,0

¹ Прогноза на основу водећег индикатора ИПЦ.

Графикон 7.1. Стопа инфлације мерена индексима потрошачких цена (%)

(месечна – месец у односу на претходни месец; годишња – месец у односу на исти месец претходне године)

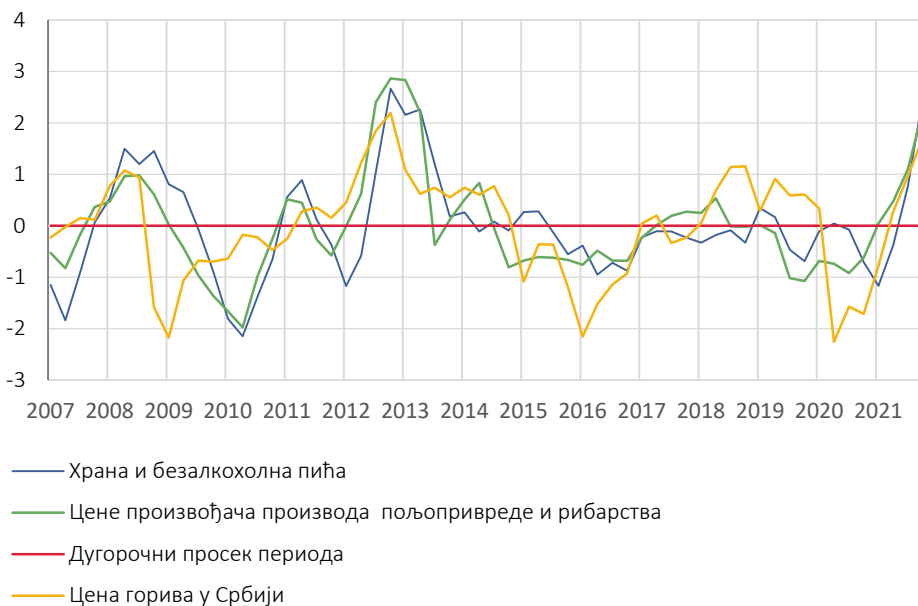
Графикон 7.2. Учешће у структури просечне годишње стопе раста потрошачких цена за 2021. према намени и основним групама производа (%)

7. Цене

7.1. Храна и безалкохолна пића (допринос просечној год. стопи раста од 1,4 п. п.)

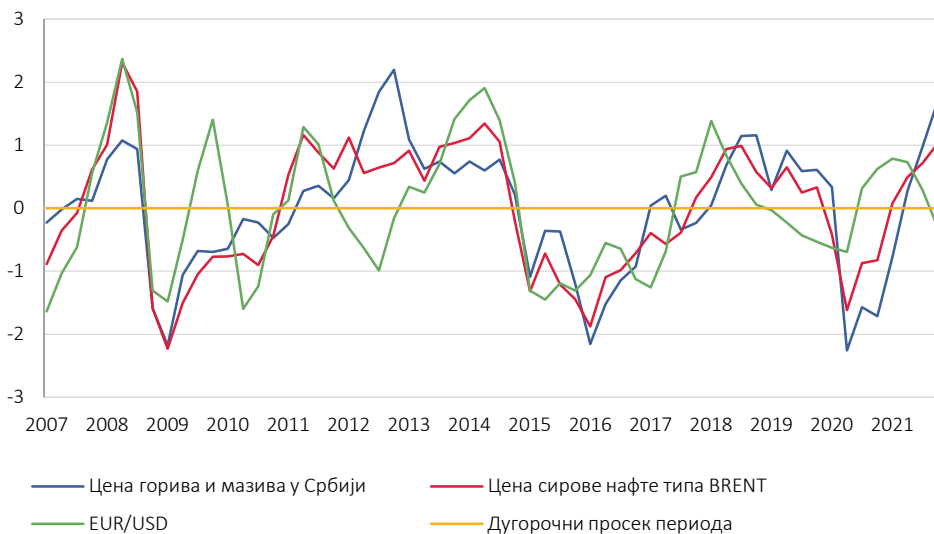
Графикон 7.3. Кретање цена хране и безалкохолних пића; десезонирани и стандардизовани квартални подаци, одступања од просека периода (%)

Просечан годишњи раст цена хране и безалкохолних пића у 2021. износио је 4,4%, а учешће у просечној стопи раста укупних потрошачких цена 35,4%. **Највећи утицај на раст** цене хране и безалкохолних пића имали су поврће (учествујући у структури укупног раста цена хране и безалкохолних пића са 27,8%), месо (са учешћем од 24,2%) и хлеб и житарице (са учешћем од 13,7%).

7.1. Транспорт (допринос међугодишњој стопи раста од 0,9 п. п.)

Графикон 7.4. Кретање цена горива и мазива према цени сирове нафте типа „BRENT“ и паритету EUR/USD; детрендовани и стандардизовани квартални подаци, одступања од просека периода (%)

Цена сирове нафте типа „BRENT“ на крају 2021. била је на нивоу од 74,2 долара по барелу и од почетка године порасла је за 19,4 долара по барелу. У 2021. (јануар–децембар) просечна малопродајна цена евродизела у Србији износила је 160,6 динара по литру и у односу на 2020. била је виша за 11,1% (или за 16,0 динара). С друге стране, просечна цена безоловног бензина у Србији у 2021. у односу на 2020. била је виша за 19,8 динара по литру. У 2021. група Транспорт остварила је међугодишњи раст од 6,9%.

7.2. Алкохолна пића и дуван (допринос међугодишњој стопи раста од 0,4 п. п.)

Кретање цена алкохолних пића и дувана доминантно је одређено ценом дувана⁶.

Државна захватања од 1. јула до 31. децембра 2021. у цени једне паклице цигарета увећана су за 1,5 динара и износе 78,3 динара. Просечан годишњи раст цене дувана у 2021. износио је 6,7% и у структури просечне међугодишње стопе раста потрошачких цена учествовао је са 7,3%.

Табела 7.2. Пореска структура доприноса међугодишње стопе раста дувана

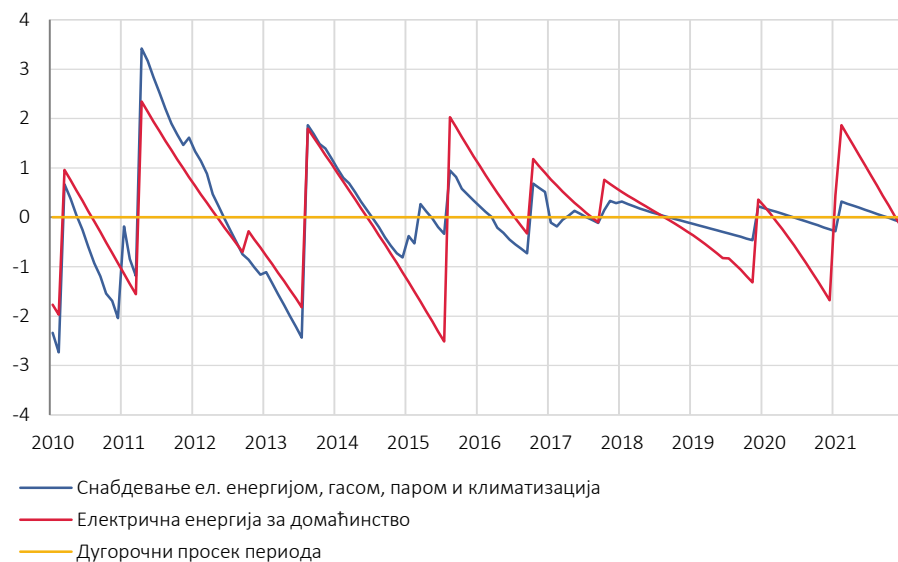
		2019				2020				2021			
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Цена дувана, стопа раста (%)		8,0	7,9	6,9	7,6	7,4	7,3	7,7	7,0	6,9	6,8	6,6	6,6
Допринос годишњој стопи раста дувана (п. п.)	Фискална захватања	5,7	5,4	4,8	5,2	5,0	5,0	5,1	4,8	4,7	4,6	4,5	4,4
	Специфична акциза	1,4	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9
	Пропорционална акциза (33%)	2,7	2,6	2,3	2,5	2,5	2,4	2,6	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2
	ПДВ (20%)	1,6	1,6	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3
	Остала захватања (трговачке марже и трошкови произвођача)	2,3	2,5	2,1	2,4	2,3	2,3	2,5	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1
Рацио фискалних према осталим захватањима		2,4	2,1	2,3	2,1	2,1	2,1	2,0	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1
Учешће у годишњој стопи раста цена дувана	Фискална захватања, %	70,9	68,2	69,6	68,2	68,2	68,2	67,2	68,8	68,2	68,2	67,9	67,5
	Остала захватања, %	29,1	31,8	30,4	31,8	31,8	31,8	32,8	31,2	31,8	31,8	32,1	32,5

⁶ Цена дувана је последица усаглашене акцизне политике, према којој се, сагласно акцизном календару 2021–2025, сваког јануара и јула специфична акциза на цигарете повећавала за 1,5 динара, уз зарачунату и пропорционалну акцизу (од 33%) на цигарете и придодат ПДВ (од 20%).

7. Цене

7.3. Становање, вода, електрична енергија, гас и друга горива (допринос просечној годишњој стопи раста од 0,7 п. п.)

Графикон 7.5. Кретање цена електричне енергије за домаћинства и произвођачких цена сектора производње ел. енергије, гаса, паре и климатизација; детрендовани и стандардизовани подаци, одступања од просека периода (%)

Просечан годишњи раст цена групе Становање, вода, електрична енергија, гас и друга горива у 2021. износио је 5,2%. Основни фактор раста ове групе услуга био је раст цене електричне енергије за домаћинство (из јануара 2021.) од 7,9%, који је на крају 2021. чинио 56,0% укупне стопе раста у структури целе ове групе, док је у структури просечне годишње стопе раста потрошачких цена раст цене ел. енергије учествовао са 10,0%.

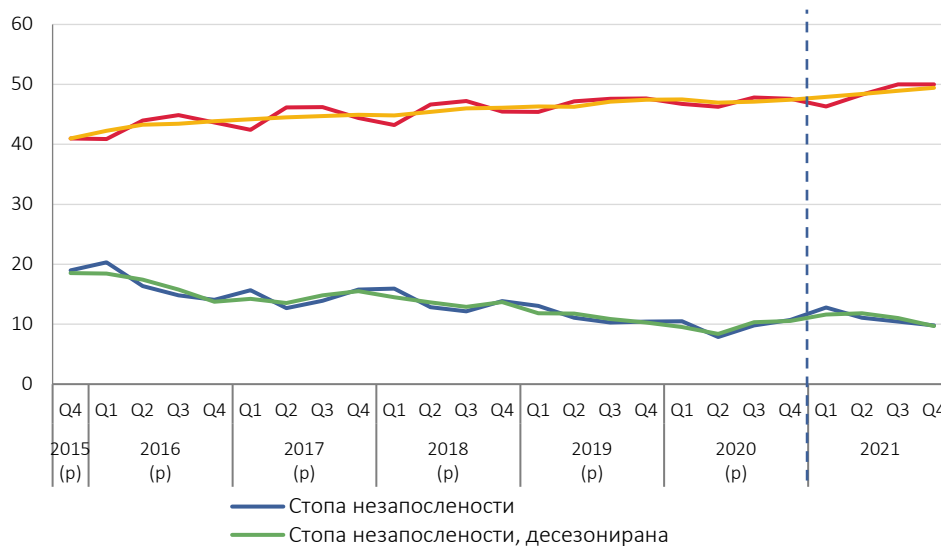
8. Тржиште рада

У Србији је у четвртм кварталу 2021. године било запослено 2,9 милиона лица⁷, незапослено 317 хиљада лица, а ван радне снаге 2,6 милиона лица старијих од 15 година.

Стопа незапослености износи 9,8% и, у поређењу са трећим кварталом 2021. године, нижа је за 0,7 п. п., при чему је број незапослених лица смањен за 24,8 хиљада. Истовремено је повећан број лица ван радне снаге за 19,5 хиљада.

Регионално посматрано, стопа незапослености у четвртм кварталу 2021, у поређењу са претходним кварталом, бележи пад у већини региона, и то у Београдском региону са 8,8% на 8%, у Региону Шумадије и Западне Србије са 11,6% на 10,7%, у Региону Јужне и Источне Србије са 13,4% на 12,2%, са изузетком Региона Војводине, где је стопа незапослености остала непромењена (8,8%).

Графикон 8.1. Кретање стопа запослености и незапослености лица старости 15 и више година (%)

Стопа незапослености у четвртм кварталу 2021. износила је 9,8%, а након елиминисања сезонске компоненте 9,7%.

У истом периоду, стопа запослености је износила 50%, а након елиминисања сезонске компоненте 49,4%.

(р) – ревидирани подаци

Табела 8.1. Стопе активности, запослености и незапослености – недесезониране и десезониране вредности

	2020(р)				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Стопа активности (%)	52,2	50,2	53,0	53,3	53,1	54,3	55,8	55,4
Десезониране вредности	53,1	49,9	52,4	53,5	54,0	54,0	55,2	55,5
Стопа запослености (%)	46,7	46,3	47,8	47,6	46,3	48,3	50,0	50,0
Десезониране вредности	47,5	47,0	47,1	47,4	47,9	48,4	49,0	49,4
Стопа незапослености (%)	10,5	7,9	9,8	10,7	12,8	11,1	10,5	9,8
Десезониране вредности	9,5	8,4	10,3	10,6	11,6	11,8	11,0	9,7

⁷ Од 2021. године Републички завод за статистику спроводи истраживање Анкета о радној снази према новој, редизајнираној методологији Евростата. Методологија је промењена у складу са новом Уредбом Европског парламента и Савета, која је ступила на снагу 1. јануара 2021. године. Више информација о методолошким променама и њиховим ефектима на главне статистичке показатеље може се наћи у посебној публикацији путем линка: <https://www.stat.gov.rs/vesti/20210628-anketa-o-radnoj-snazi-nova-metodologija/>

8. Тржиште рада

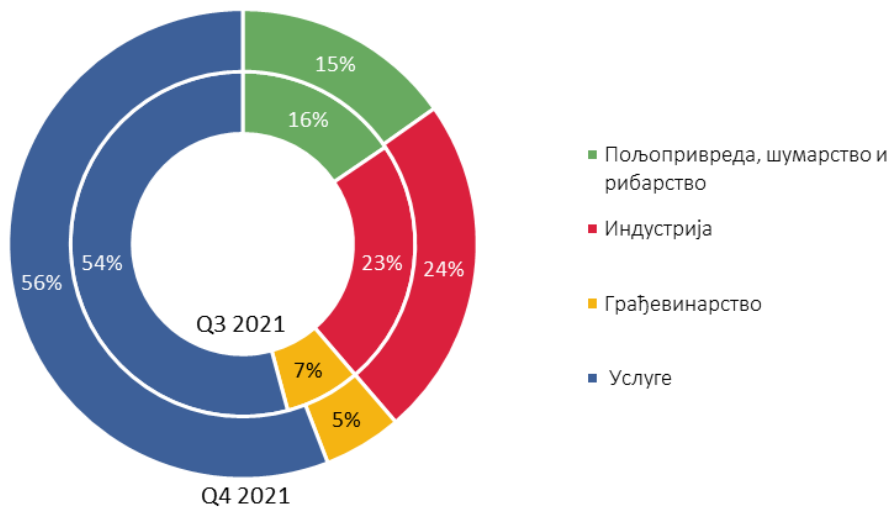
Табела 8.2. Тржиште рада – лица старости 15 и више година⁸

	Актуелни квартал	Претходни квартал		Исти квартал претходне године (р)	
	Q4 2021 (у хиљ.)	Q3 2021 (у хиљ.)	промена, %	Q4 2020 (у хиљ.)	промена, %
Незапослени	316,7	341,5	-7,3	335,2	-5,5
Запослени	2 917,4	2 924,5	-0,2	2 801,8	4,1
	%	%	промена, п. п.	%	промена, п. п.
Стопа незапослености	9,8	10,5	-0,7	10,7	-0,9
Стопа запослености	50,0	50,0	0,0	47,6	2,4

(р) – ревидирани подаци

Посматрано **по секторима**, највеће учешће броја запослених у четвртом кварталу 2021. забележено је у услужном сектору (55,9%), затим у индустрији (23,5%) и пољопривреди (15,2%), а најмањи у грађевинарству (5,4%). У поређењу са претходним кварталом, пад учешћа запослених остварен је у секторима пољопривреда, шумарство и рибарство (са 15,5% на 15,2%) и грађевинарство (са 7,1% на 5,4%), на супрот секторима индустрија (са 23,2% на 23,5%) и услуге (са 54,2% на 55,9%), који бележе раст учешћа запослених.

Графикон 8.2. Учесће запослених по секторима (%)

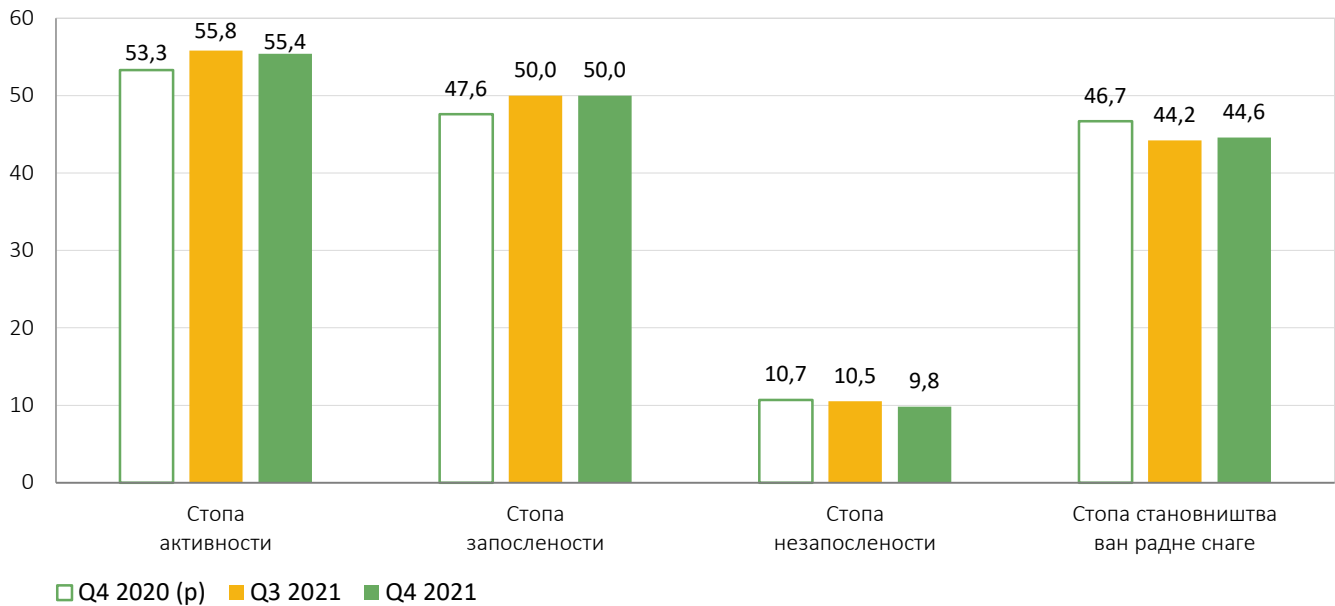

Извесну стабилизацију стања на тржишту рада одражавају индикатори тржишта рада који у текућем кварталу, у односу на исти период претходне године, показују тенденцију пада незапослености и неактивности (лица ван радне снаге), уз истовремени раст запослености и активности.

⁸ Подаци за четврти квартал 2021. године поређени су са ревидираним подацима за четврти квартал 2020. године. С обзиром на то да ревизија података уназад обухвата само основне индикаторе и да је скуп прикупљених података из пилот истраживања ограниченог обима, изостаје могућност дубље и прецизније структурне анализе промена на тржишту рада.

8. Тржиште рада

Графикон 8.3. Тржиште рада – најважнији показатељи за претходни квартал, исти квартал претходне године и актуелни квартал (%)

(p) – ревидирани подаци

8.1. Поређење са претходним кварталом

У поређењу са трећим кварталом 2021. године, у четвртм кварталу је на тржишту рада забележен пад броја незапослених (-7,3%) и запослених (-0,2%), односно активног становништва (-1%), уз истовремени пораст броја лица ван радне снаге (0,8%).

Такође, стопа незапослености бележи пад у односу на претходни квартал за 0,7 п. п., као и стопа активности за 0,4 п. п. (графикон 8.3), уз истовремени пораст стопе становништва ван радне снаге за 0,4 п. п., док је стопа запослености остала непромењена.

Посматрано по полу, стопа запослености мушкараца мања је за 0,4 п. п. у четвртм у односу на трећи квартал 2021. и износила је 58%, док је у истом периоду забележен раст стопе запослености жена (0,4 п. п.), при чему је стопа запослености у женској популацији у трећем кварталу износила 42,5%.

Раст запослености забележен је једино у Региону Војводине (за 8,1 хиљаду), док је највеће смањење запослености забележено у Београдском региону (за 8,4 хиљаде).

Стопе незапослености мушке популације бележе пад у Београдском региону (са 7,5% на 6,7%) и Региону Јужне и Источне Србије (са 12,1% на 11,5%), незнатан раст остварен је у Региону Војводине (са 7,8% на 8%), док је у Региону Шумадије и Западне Србије стопа незапослености од 10% остала непромењена у односу на претходни квартал.

Стопе незапослености женске популације бележе пад у свим регионима, и то у Београдском региону са 10,3% на 9,4%, у Региону Војводине са 10,1% на 9,9%, Региону Шумадије и Западне Србије са 13,5% на 11,6% и Региону Јужне и Источне Србије са 15% на 13,1%.

Стопа незапослености младих (старости од 15 до 24 године) у четвртм кварталу износила је 28,7%, што је за 5,6 п. п. више него у трећем кварталу 2021. Посматрано према полу, стопа незапослености младих у четвртм кварталу бележи раст у мушкој популацији за 6,1 п. п. (26,8%) у односу на трећи квартал 2021, док је стопа незапослености младих жена повећана за 4,6 п. п. и достигла је ниво од 31,9%.

8. Тржиште рада

Удео младих узраста од 15 до 24 године који нити раде нити су у процесу образовања (тзв. NEET стопа), у укупној популацији младих, у четвртном кварталу 2021. године износио је 15,6%, што у односу на трећи квартал представља смањење од 2,5 п. п.

Посматрано према професионалном статусу, у односу на претходни квартал, број запослених лица је смањен највише у категорији помажућих чланова домаћинства (-0,9%), затим запослених радника (-0,3%), док у категорији самозапослених бележи незнатан раст (за 0,2%).

Табела 8.3. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q3 2021 – Q4 2021.

	Q3 2021 (у хиљ.)	Q4 2021 (у хиљ.)	Промена (%)
Запослена лица – укупно	2 924,5	2 917,4	-0,2
Самозапослени	489,0	490,1	0,2
Запослени радници	2 247,3	2 240,7	-0,3
Помажући чланови домаћинства	188,2	186,6	-0,9

8.2. Поређење са истим кварталом претходне године⁹

У поређењу са истим кварталом претходне године, број запослених лица повећан је за 4,1% (са 2,8 милиона у четвртном кварталу 2020. на 2,9 милиона у четвртном кварталу 2021. године), број активних лица за 3,1% (са 3,1 милиона на 3,2 милиона), док је број незапослених лица мањи за 5,5% (са 335,2 на 316,7 хиљада) и контингент лица ван радне снаге мањи је за 5,2% (са 2,7 на 2,6 милиона лица). Истовремено, стопа запослености повећана је за 2,4 п. п., док су стопа незапослености и стопа становништва ван радне снаге мање за 0,9 п. п. и 2,1 п. п., респективно.

У популацији младих, узраста од 15 до 24 године, у четвртном кварталу 2021, у поређењу са четвртим кварталом 2020. године, као и у укупној популацији, дошло је до повећања броја запослених (за 15,2 хиљаде), уз истовремено смањење становништва ван радне снаге (за 18,2 хиљаде) и броја незапослених (за 8 хиљада). Стопа запослености младих у четвртном кварталу 2021. године износила је 23,3%, што представља повећање од 2,5 п. п. у односу на четврти квартал 2020. У истом периоду, стопа незапослености младих бележи међугодишњи пад од 4,6 п. п. и у четвртном кварталу 2021. износила је 28,7%, док је стопа младог становништва ван радне снаге смањена за 1,5 п. п. и износила је 67,3%.

8.3. Утицај пандемије коронавируса на тржиште рада

Кретања основних контингената становништва на тржишту рада не могу се тумачити ван контекста промена изазваних кризом услед пандемије коронавируса током 2020. године.

У складу са препорукама Евростата, неколико индикатора се користи ради добијања прецизније слике о утицају пандемије коронавируса на тржиште рада¹⁰. У ове индикаторе спадају:

- 1) *Застој на тржишту рада (labour market slack)*, који представља учешће: 1) незапослених; 2) запослених који раде краће од пуног радног времена, а желели би да раде више; 3) оних који траже посао, али не могу да раде и 4) оних који могу да раде, али не траже посао, у проширеној радној снази, при чему се под проширеном радном снагом

⁹ Услед промене методологије Анкете о радној снази од 2021. године, подаци се пореде са ревидираним подацима за четврти квартал 2020. године. С обзиром на то да се ревизија података ради само за основне индикаторе и да је скуп ревидираних података ограниченог обима, изостаје могућност дубље и прецизније структурне анализе.

¹⁰ С обзиром на то да се ревизија података услед промене методологије Анкете о радној снази 2021. ради само за основне индикаторе тржишта рада, изостаје могућност међугодишњег поређења показатеља пандемије коронавируса у области тржишта рада.

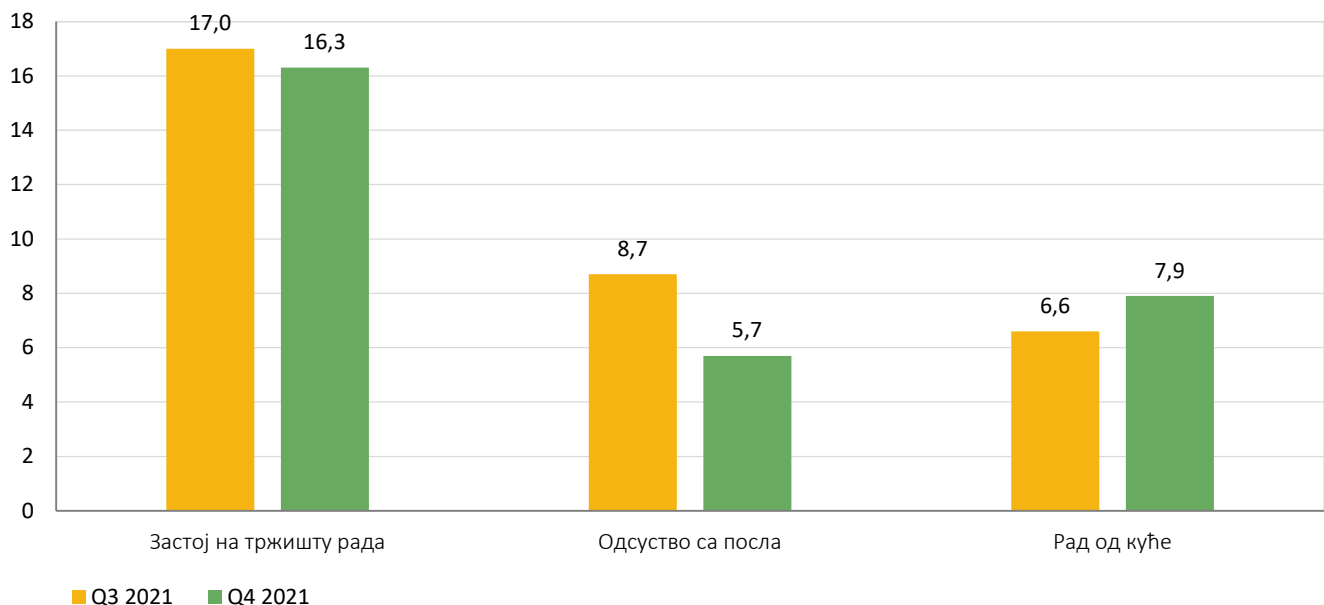
8. Тржиште рада

подразумевају сви запослени, незапослени и потенцијална радна снага (они који могу да раде, али не траже посао и они који траже посао, али не могу одмах да почну да раде).

Индикатор показује диспропорцију између понуде и потражње на тржишту рада и у околностима нормалног економског развоја је стабилан. Обично расте када тржиште рада трпи социо-економске шокове. Застој на тржишту рада у четвртом кварталу 2021. године износи 16,3% и мањи је за 0,7 п. п. у односу претходни квартал, што сугерише да тзв. незадовољена потреба за запослењем показује тенденцију пада.

- 2) *Одсуство са посла* мери се учешћем запослених који су одсутни са посла у укупном броју запослених. У четвртом кварталу 2021. године с посла је одсуствовало 5,7% запослених, што је за 3 п. п. мање у односу на претходни квартал.
- 3) *Рад од куће*, мерен учешћем броја запослених који су радили од куће у укупном броју запослених, у четвртом кварталу износио је 7,9%, што је за 1,3 п. п. више у односу на трећи квартал 2021. године.

Графикон 8.4. Индикатори утицаја пандемије коронавируса на тржиште рада (%)

8. Тржиште рада

Речник термина

Активно становништво (радну снагу) чине сва запослена и незапослена лица.

Запослени су лица старости 15–89 година која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћени посао (у новцу или натури), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била привремено одсутна са посла. Према класификацији професионалног статуса запослених, они се деле на *самозапослене*, *запослене раднике* и *помажуће чланове у породичном послу*.

Самозапослени су она лица која раде самостално у властитом предузећу, установи, приватној радњи или на пољопривредном имању, као и лица која обављају самосталну професионалну делатност или неки други посао за сопствени рачун. Самозапослена су она лица која сама одређују услове свог рада (као и рада својих запослених) и сnose ризик за свој посао.

Запослени радници су она лица која раде за послодавца у било ком сектору својине, без обзира на то да ли имају формални уговор о запослењу или раде на основу усменог договора. Чланови домаћинства који помажу у обављању породичног посла и који су плаћени за свој рад сматрају се запосленим радницима.

Помажући чланови у породичном послу су лица која помажу другом члану домаћинства у вођењу породичног посла или пољопривредног газдинства, а да при томе нису плаћена за тај рад. Ова лица сматрају се запосленима и поред тога што нису плаћена за свој рад, пошто од свог рада имају користи у виду бенефиција као што су смештај, храна и сл.

Незапослени су лица старости 15–74 године која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Становништво ван радне снаге чине сва лица старе 15 и више година која нису сврстана у запослено или незапослено становништво. У становништво ван радне снаге спадају студенти, пензионери, лица која обављају кућне послове, као и остала лица која у посматраној седмици нису обављала ниједан плаћени посао, нису активно тражила посао или нису била у могућности да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Стопа активности представља удео активног становништва у укупној посматраној популацији (становништву старом 15 и више година).

Стопа запослености представља удео запослених у укупној посматраној популацији (становништву старом 15 и више година).

Стопа незапослености представља удео незапослених у радној снази (запослени и незапослени).

Стопа дугорочне незапослености представља удео лица незапослених дуже од годину дана у радној снази (запослени и незапослени) старости 15 и више година.

Стопа становништва ван радне снаге представља проценат становништва ван радне снаге у укупном становништву старом 15 и више година.

9. Зараде

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната у Републици Србији за **четврти квартал 2021.** године износила је 69 936 динара. У поређењу са истим периодом претходне године, номинално је виша за 12,1%, а реално за 4,5%.

У односу на претходни квартал, тј. трећи квартал 2021., номинално је виша за 7,8%, а реално за 5,2%.

Обрачуната просечна зарада без пореза и доприноса **у 2021.** износила је 65 864 динара и, у односу на претходну годину, номинално је виша за 9,6%, а реално за 5,4%.

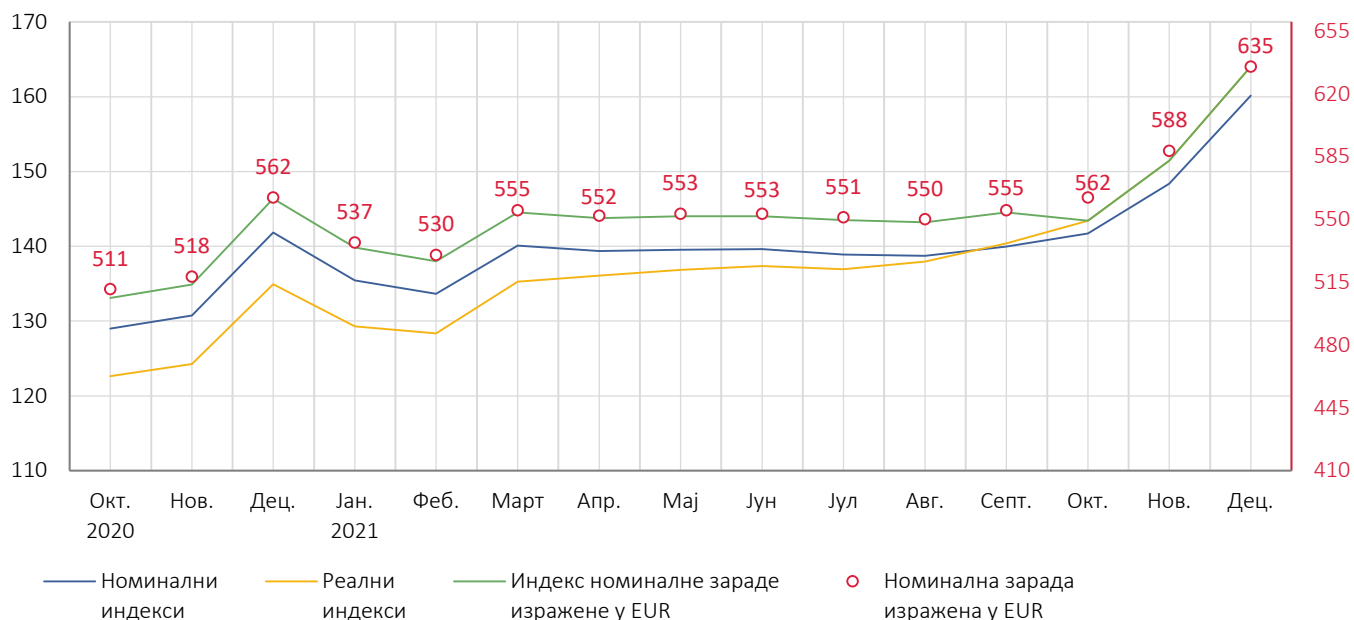
Табела 9.1. Зараде без пореза и доприноса – реални и номинални индекси

(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Реални индекси	106,9	107,6	109,5	100,4	108,3	107,4	107,4	107,6	105,8	106,4	104,5	104,5
Номинални индекси	109,5	110,0	110,9	112,0	110,3	108,5	109,4	109,3	107,3	109,8	109,2	112,1

Графикон 9.1. Зараде без пореза и доприноса, кретање номиналних и реалних индекса

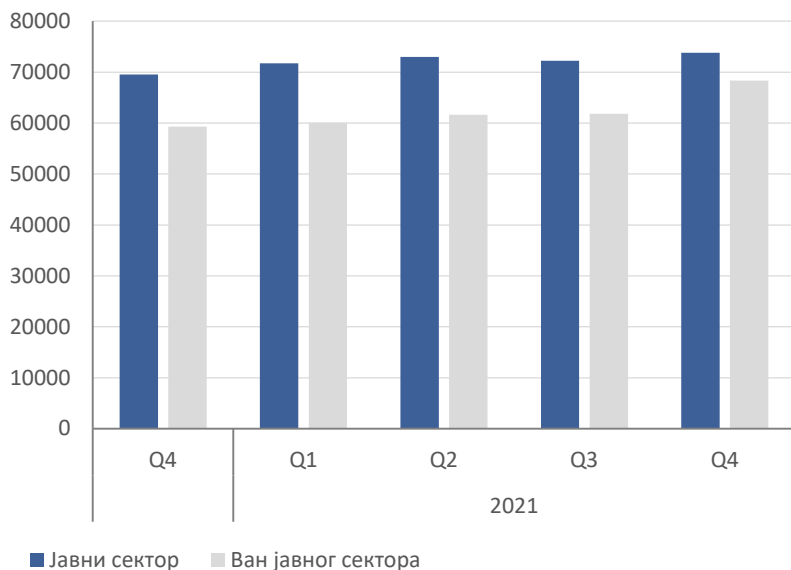
(просек 2017 = 100)

Номиналне зараде су се, у периоду од годину дана уназад, кретале у складу са кретањем реалне економије и буџета, истовремено се прилагођавајући тржишним показатељима, тј. понуди и потражњи радне снаге. Након што је просечна зарада без пореза и доприноса, изражена у еврима, у децембру 2017. први пут премашила 400 евра, током целе 2020. године била је на нивоу изнад 450 евра. У децембру 2021. достигла је 635 евра, што је уједно највиша вредност забележена у посматраном периоду.

9. Зараде

Графикон 9.2. Зараде без пореза и доприноса у јавном сектору и ван јавног сектора, РСД

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната за четврти квартал 2021. износила је 73 797 динара у јавном сектору, а 68 320 динара ван јавног сектора.

Однос кретања зарада у јавном сектору и ван њега дуго је био променљив, будући да је у неколико наврата sukcesиван раст зарада у јавном сектору довео и до њиховог пораста и ван јавног сектора, што је резултирало растом укупних зарада. Политика управљања зарадама у јавном сектору се на тај начин показала као покретач импулса унутрашње тражње и регулатор флукуација на тржишту рада. Од почетка 2021. године зараде у јавном сектору су углавном на вишем нивоу него зараде ван њега.

Графикон 9.3. Просечне зараде без пореза и доприноса у јавном сектору, по запосленом, 2021.

Јавни сектор – укупно	72 674 РСД
Јавна државна предузећа	82 787 РСД
Јавна локална предузећа	63 183 РСД
Администрација – сви нивои	75 648 РСД
Ниво државе	78 775 РСД
Ниво аутономне покрајине	80 729 РСД
Ниво локалне самоуправе	60 139 РСД
Здравствени и социјални рад	73 981 РСД
Образовање и култура	66 323 РСД

9. Зараде

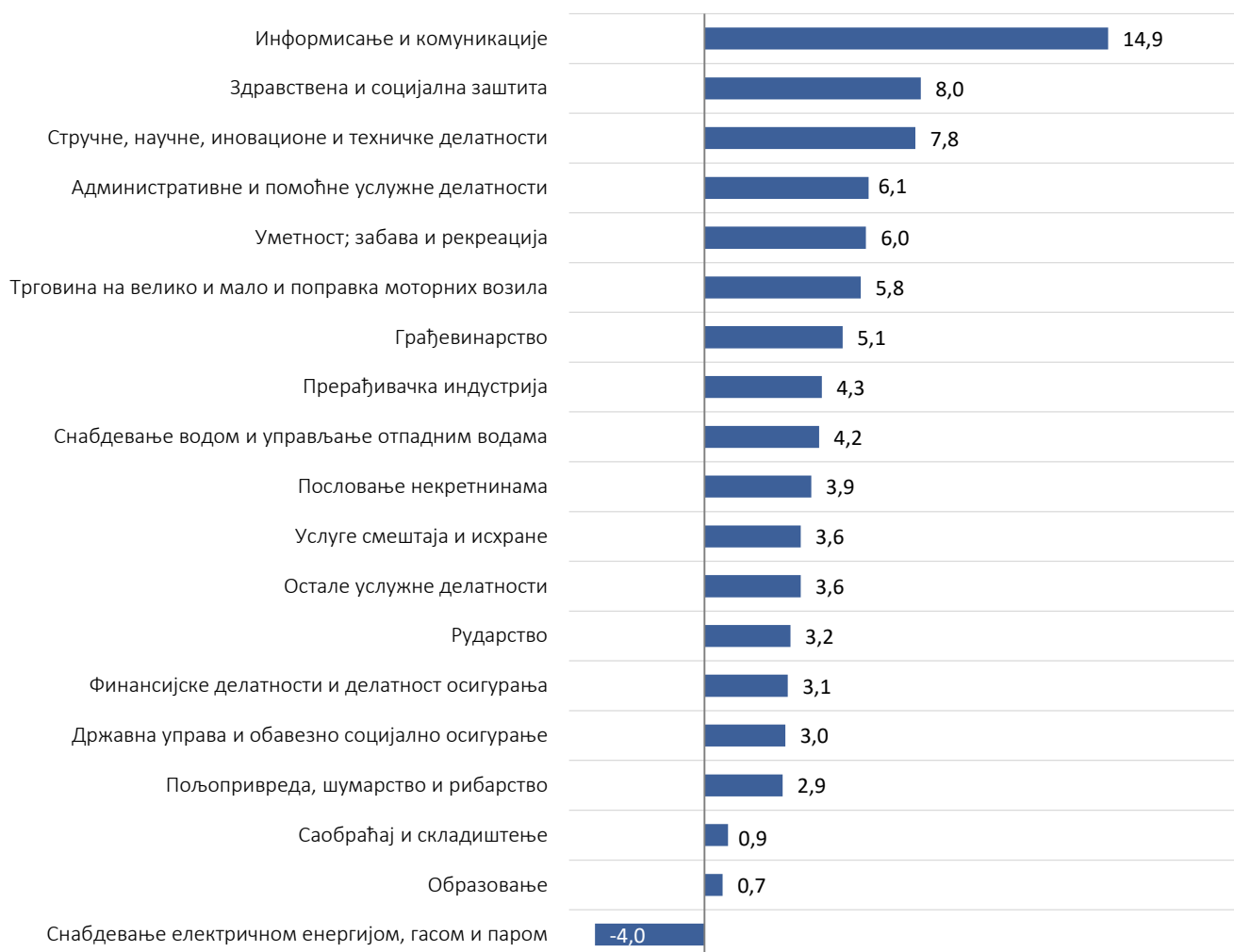
Поређењем зарада без пореза и доприноса по секторима КД (2010) запажа се да је највећи реалан раст у 2021. години, у односу на 2020. годину, остварен у секторима Информисање и комуникације (14,9%), Здравствена и социјална заштита (8%), Стручне, научне, иновационе и техничке делатности (7,8%) и Административне и помоћне услужне делатности (6,1%), док пад од 4% бележи једино сектор Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром.

Највиша зарада без пореза и доприноса у 2021. години обрачуната је у следећим областима: Рачунарско програмирање и консултантске делатности (189 852 динара), Ваздушни саобраћај (151 401), Научно истраживање и развој (136 490), Експлоатација сирове нафте и природног гаса (122 575) и Финансијске услуге, осим осигурања и пензијских фондова (121 490).

У свим осталим областима зараде су се кретале у распону од 36 993 динара (Делатност припремања и послуживања хране и пића) до 119 653 динара (Производња дуванских производа).

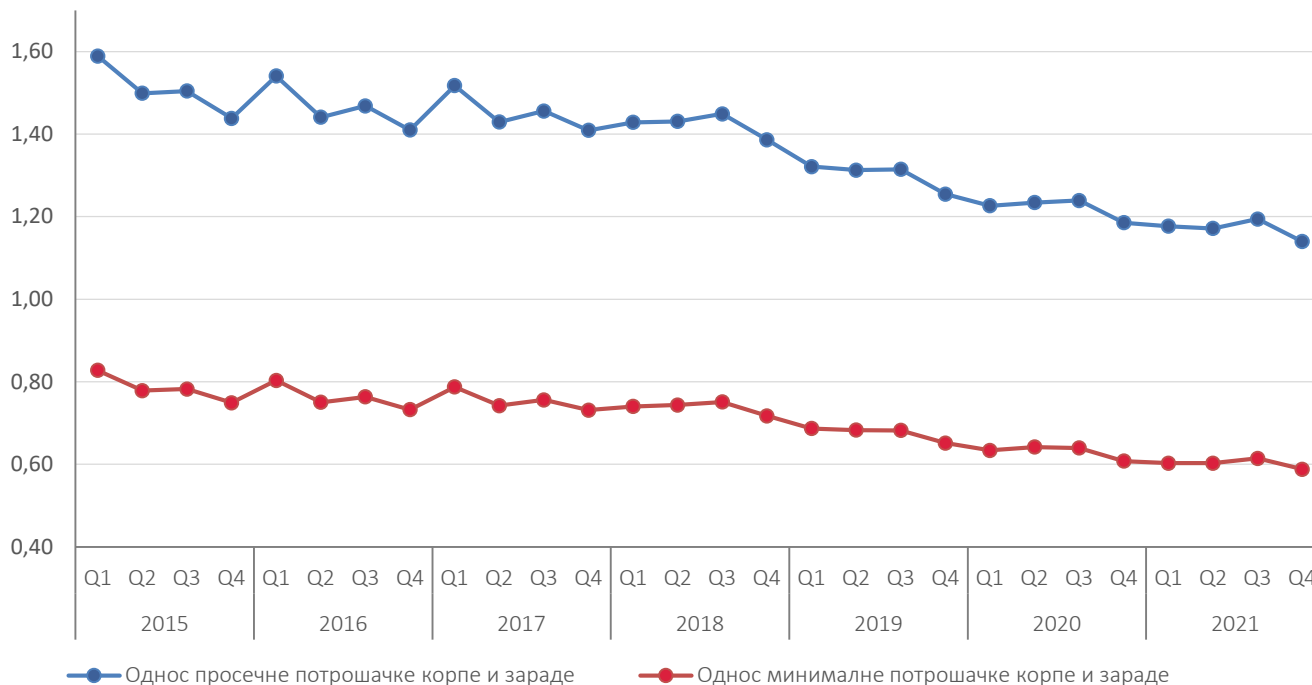
Посматрано по регионима, највиша просечна зарада без пореза и доприноса у 2021. години обрачуната је у Београдском региону (82 132 динара). У Региону Војводине зарада је износила 62 494 динара, у Региону Јужне и Источне Србије 57 551 динар, а у Региону Шумадије и Западне Србије 55 901 динар.

Графикон 9.4. Реални раст зарада без пореза и доприноса по секторима КД (2010)
(2021. у односу на 2020. годину)

9. Зараде

Графикон 9.5. Однос потрошачке корпе и зараде без пореза и доприноса

Раст животног стандарда становништва у периоду 2015–2021. резултат је, пре свега, динамичног раста зарада. У 2015. години однос просечне потрошачке корпе и просечне зараде (без пореза и доприноса) износио је 1,51, док је у 2021. износио 1,17, што указује да, док је у 2015. за просечну потрошачку корпу домаћинству било потребно 1,51 просечне зараде, у 2021. је тај однос побољшан, тако да је за просечну потрошачку корпу домаћинству било потребно 1,17 просечне зараде.

Однос зараде без пореза и доприноса и просечне потрошачке корпе у четвртм кварталу 2021. године указује на раст куповне моћи у односу на претходни квартал. За покриће просечне потрошачке корпе у четвртм кварталу 2021. године било је потребно издвојити 1,14 просечних зарада (у трећем кварталу 1,19), а за покриће минималне потрошачке корпе било је довољно 0,59 просечне зараде (у трећем кварталу 0,61).

Регионална анализа куповне моћи издваја Град Београд и Град Нови Сад на једној страни, а на другој сва остала подручја. У четвртм кварталу 2021. године, куповну моћ (однос просечне потрошачке корпе и просечне зараде) изнад просека Републике (1,14) имали су Град Београд (0,95) и Град Нови Сад (1,07), док су у осталим градовима просечне зараде покривале минималну, али не и просечну потрошачку корпу домаћинства.

Од средине 2014. до 2019. године туристичка активност у Србији бележила је стабилан пораст. Ово позитивно кретање прекинуто је у 2020. години, када, због пандемије изазване коронавирусом, долази до пада туристичке делатности. До опоравка долази најпре у другом, а затим и у трећем и четвртом кварталу 2021. године, када туристичка делатност постепено оживљава због нешто повољније епидемиолошке ситуације.

10.1. Ноћења туриста

Мерено бројем ноћења, туризам у Србији је најпре прошао кроз фазу раста промета у периоду 2005–2008. године. Са 2009. годином долази фаза контракције, која траје и наредне године, а од 2011. до 2013. уследио је период стагнације, у коме се просечан број ноћења туриста задржао на око 6,6 милиона годишње. У 2014. години, због временских непогода у мају, са падом броја ноћења за 7,3% у односу на 2013, туристички промет је поново доживео снажну контракцију. Међутим, упркос неповољним временским условима на самом почетку туристичке сезоне, 2014. је година која је обележила почетак експанзивног раста туристичке активности у Србији, који је трајао до марта 2020. године. Тада, као последица пандемије изазване коронавирусом, долази до забране летова, отказивања резервација смештаја и општег пада делатности туристичког сектора. Повољнија ситуација бележи се тек од марта 2021. године, када се туристичка делатност постепено опоравља и повећава се број долазака и ноћења туриста (како домаћих, тако и страних).

Временска серија ноћења туриста садржи веома изражене сезонске флукуације, са скоковима у летњој сезони и у периоду зимских празника.

Табела 10.1. Ноћења туриста, индекси

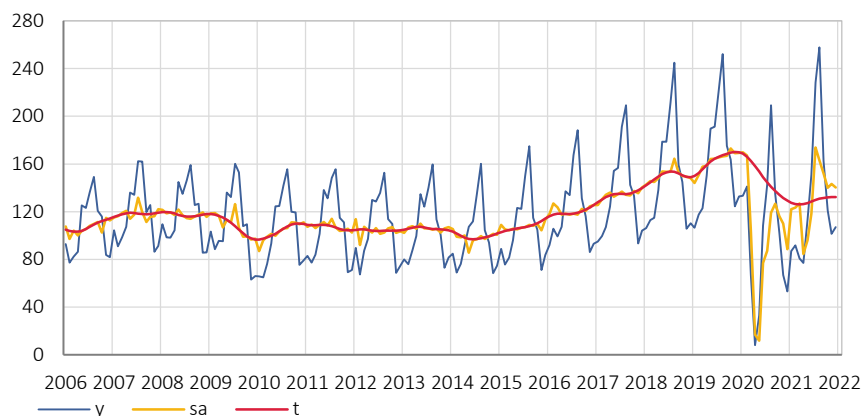
(поређење са истим периодом претходне године)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Укупно	103,9	107,2	105,6	116,6	98,3	28,1	74,9	52,8	76,1	228,4	133,3	148,2
Домаћи туристи	101,3	107,6	105,4	113,6	101,5	39,3	113,0	71,1	91,9	188,5	103,6	123,5
Страни туристи	108,3	106,4	105,8	120,6	93,2	8,9	17,9	30,2	48,3	535,8	412,6	220,0

10. Туризам

Графикон 10.1. Компоненте временске серије укупних ноћења туриста, индекси

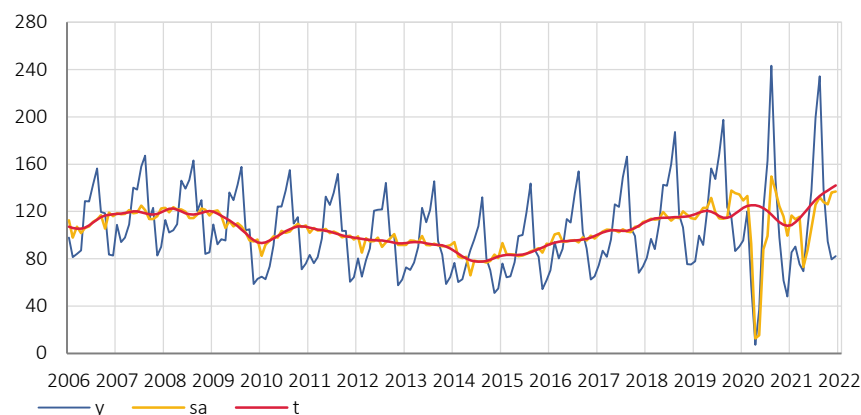
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

У 2021. години регистровано је 8,2 милиона ноћења, што је за 31,6% више него у 2020. години. Након пада у јануару и фебруару, туристичка активност од марта до краја 2021. године бележи боље резултате. Најзначајнији међугодишњи раст укупних ноћења туриста (857,0%) регистрован је у априлу. Посматрано по месецима, у току четвртог квартала 2021. године регистрован је међугодишњи раст од 18,3% (октобар), 51,9% (новембар) и 101,2% (децембар).

Графикон 10.2. Компоненте временске серије ноћења домаћих туриста, индекси

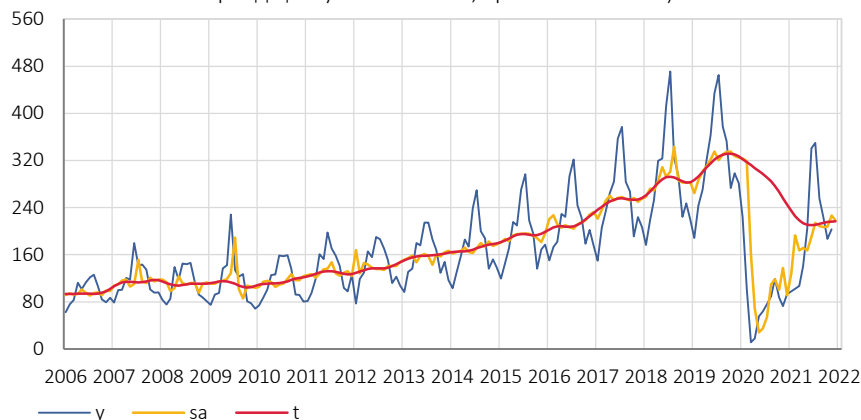
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

У 2021. години домаћи туристи су остварили 5,7 милиона ноћења, што је за 16,1% више ноћења него у 2020. години. Ова група туриста представља већину посетилаца у Србији, тј. 70,2% укупног броја ноћења. У четвртом кварталу 2021. године број ноћења домаћих туриста био је за 123,5% већи у односу на исти период претходне године.

Графикон 10.3. Компоненте временске серије ноћења страних туриста, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2020 = 100)

У 2021. години остварено је око 2,4 милиона ноћења страних туриста, што је за 92,1% више у односу на 2020. годину. Најзначајнији међугодишњи раст ноћења страних туриста (846,8%) регистрован је у априлу. Посматрано по месецима, у току четвртог квартала 2021. године регистрован је међугодишњи раст од 88,0% (октобар), 114,2% (новембар) и 179,4% (децембар).

10.2. Најважнија туристичка места

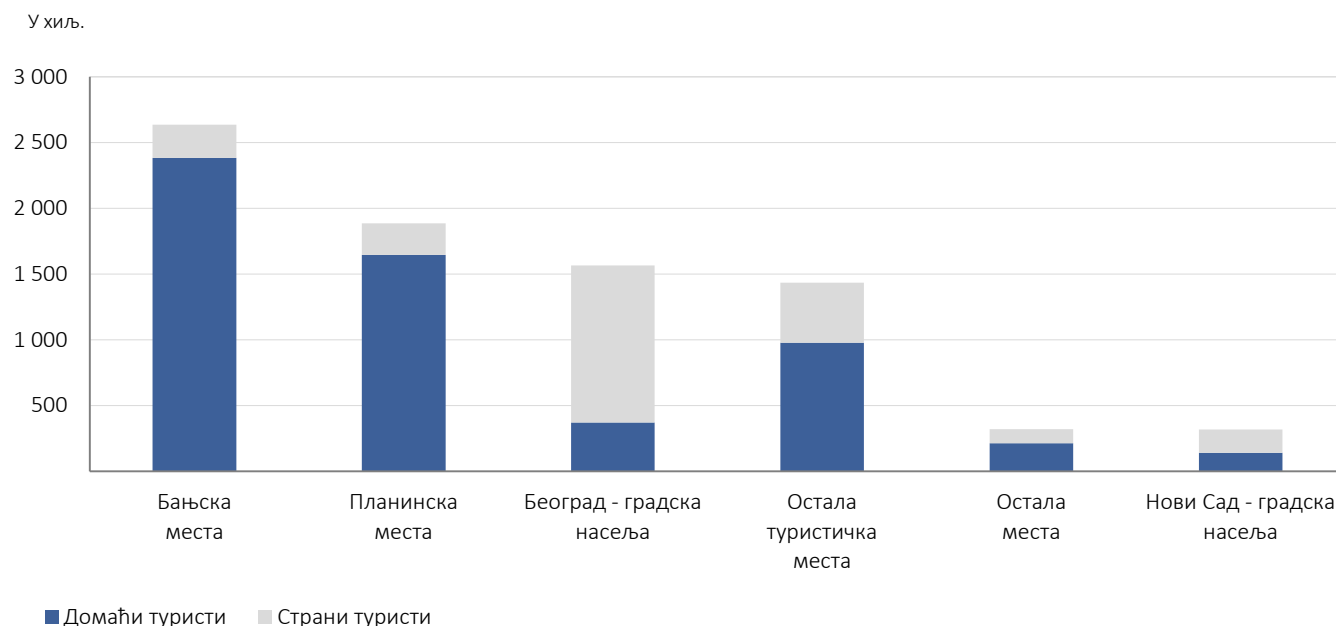
Изражено бројем ноћења туриста, најфреквентније посећивана туристичка места у 2021. години била су бањска места.

У бањским местима остварено је око 2,6 милиона ноћења, што представља 32,3% од укупног броја туристичких ноћења у Републици Србији. Најпосећеније бање биле су Врњачка Бања и Сокобања (око 1,6 милиона ноћења).

У планинским местима остварено је око 1,9 милиона туристичких ноћења, што представља 23,1% од укупног броја ноћења. Најпосећеније планине су биле Златибор (око 661 хиљада ноћења) и Копаоник (око 426 хиљада ноћења). У бањским и планинским местима већину посетилаца чине домаћи туристи (90,4% односно 87,2% од укупног броја ноћења).

Према фреквенцији посећености туристичких места, следе Београд и Остала туристичка места, са око 1,6 односно 1,4 милиона ноћења. У Београду већину посетилаца чинили су страни туристи (76,3% од укупног броја ноћења).

Графикон 10.4. Ноћења туриста по изабраним туристичким местима, 2021.

10. Туризам

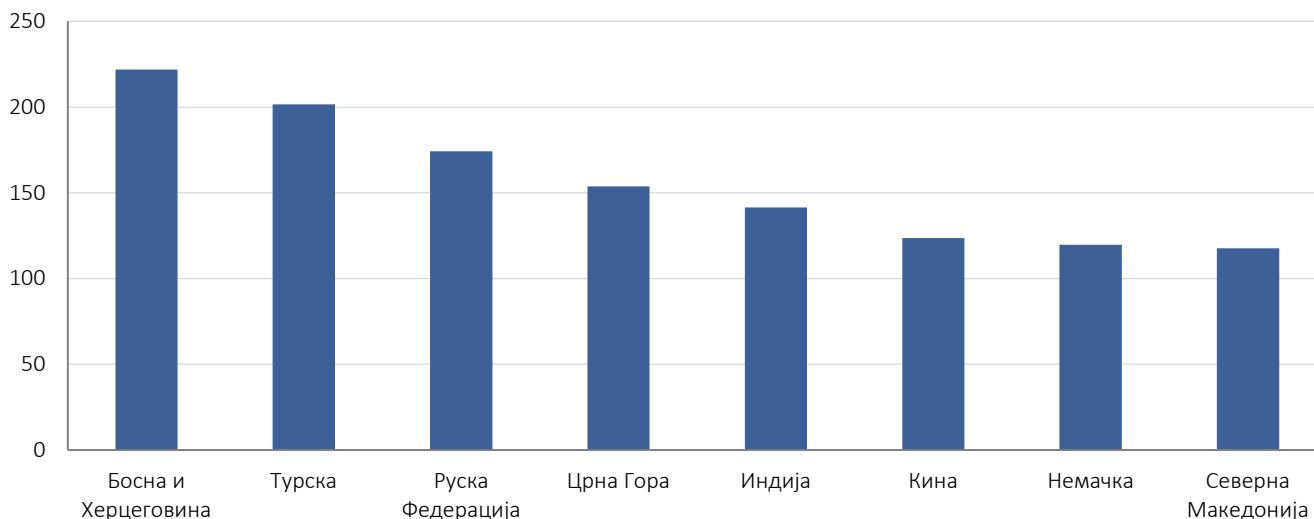
10.3. Земља порекла страних туриста

У 2021. години Србију су посетили страни туристи из око педесет различитих земаља.

Највише ноћења су остварили посетиоци из Босне и Херцеговине, Турске, Руске Федерације, Црне Горе, Индије, Кине, Немачке и Северне Македоније. Посетиоци из ових земаља остварили су 52% укупног броја ноћења страних туриста у 2021. години.

Графикон 10.5. Ноћења страних туриста по земљама из којих долазе, 2021.

У хиљ.

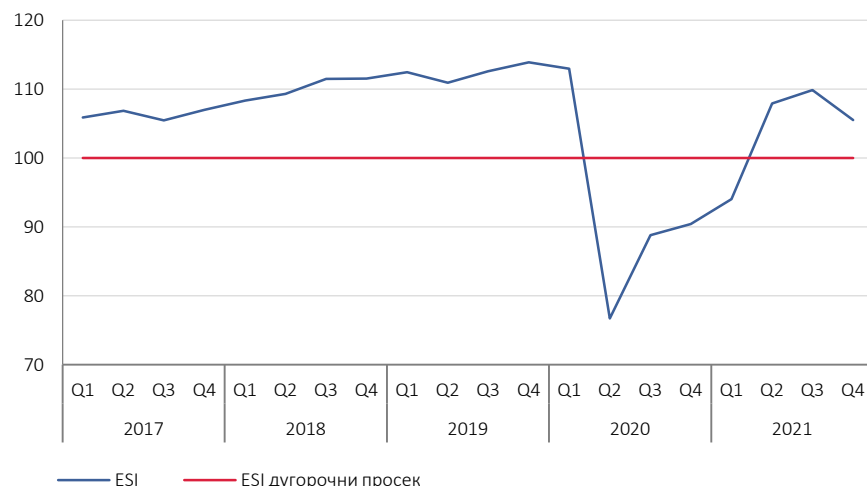
11. Индекс економске климе

11.1. Индекс економске климе (*Economic Sentiment Indicator – ESI*)

Индекс економске климе (енгл. *Economic Sentiment Indicator – ESI*) представља композитни индикатор чија је сврха да прикаже ставове произвођача и потрошача о економским кретањима и економској стабилности. Будући да увид у очекивања економских субјеката може бити важан сигнал промене економских кретања, овај индикатор се често користи за процену економске ситуације, за краткорочне прогнозе, у научне и аналитичке сврхе, као и за међународна поређења и креирање економских политика.

ESI је развијен од стране Генералног директората за привреду и финансије Европске комисије (DG ECFIN). Добија се на основу пет различитих истраживања произвођача и потрошача, чији ставови дају поуздане назнаке економских кретања, а на основу којих су креирани индикатори поверења. Индикатори поверења анализираних сектора су пондерисани, како би најбоље био одражен њихов утицај на привредне активности, и то – прерађивачка индустрија 40%, услужне делатности 30%, потрошња становништва 20%, грађевинарство 5% и трговина на мало 5%. Вредност ESI изнад 100 указује на побољшање економске активности, док вредност испод 100 указује на њено погоршање.¹¹

Графикон 11.1. Индекс економске климе¹² (%)
(десезонирани подаци)

Индекс економске климе (ESI) у Србији у четвртм кварталу 2021. године, са вредношћу од 105,5, бележи пад у поређењу са претходним кварталом за 4,4 п. п., при чему је и даље изнад просека претходне године, коју је обележила пандемија коронавируса, за 12,8 п. п. (92,7). Међутим, ESI још није достигао просек из претпандемијске 2019. године (111,9). Вредност индекса одражава пад очекивања у већини сектора, највише у сектору услуга, где је забележен пад од 8,7 п. п., а затим и у секторима трговине на мало (пад од 4,9 п. п.) и потрошње (-2,8 п. п.). Раст очекивања бележе сектори прерађивачке индустрије (0,8 п. п.) и грађевинарства (0,6 п. п.).

Извор: Европска комисија, обрада: Републички завод за статистику. Квартални подаци представљају тромесечни просек.

Табела 11.1. Индикатори поверења по секторима и индекс економске климе – раст у односу на дугорочни просек (%)

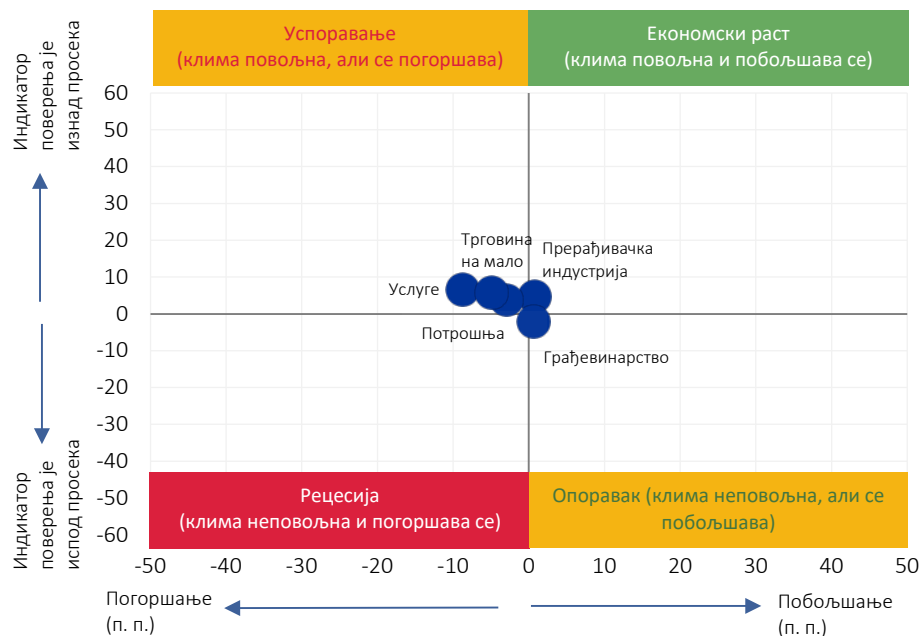
Индикатори поверења	Минимум		Просек	Максимум		2020				2021			
	квартал	вредност		квартал	вредност	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Прерађивачка индустрија	Q2 2020	-7,5	4,1	Q1 2015	7,7	5,7	-7,5	-2,3	-1,0	-0,4	3,4	3,9	4,7
Услуге	Q2 2020	-34,8	6,8	Q2 2016	16,5	13,4	-34,8	-17,1	-14,1	-7,1	12,6	15,2	6,5
Трговина на мало	Q2 2020	-9,6	8,2	Q4 2019	16,8	15,5	-9,6	-1,3	-6,2	0,2	9,2	10,6	5,7
Грађевинарство	Q3 2013	-41,1	-11,4	Q4 2019	6,8	6,4	-7,3	-6,2	-6,2	-6,7	-1,6	-2,7	-2,1
Потрошачи	Q4 2014	-19,7	-4,4	Q1 2020	9,9	9,9	8,1	5,1	4,7	2,8	4,1	6,5	3,7
Индекс економске климе	Q2 2020	76,7	100,0	Q4 2019	113,9	112,9	76,7	88,8	90,4	94,0	107,9	109,9	105,5

¹¹ ESI се израчунава као индекс са средњом вредношћу 100 и стандардном девијацијом 10. Више о методологији: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/bcs_user_guide.pdf

¹² Подаци за Индекс економске климе (ESI) ревидирани су у складу са редовним годишњим методолошким прилагођавањима.

11. Индекс економске климе

Графикон 11.2. Семафор економске климе

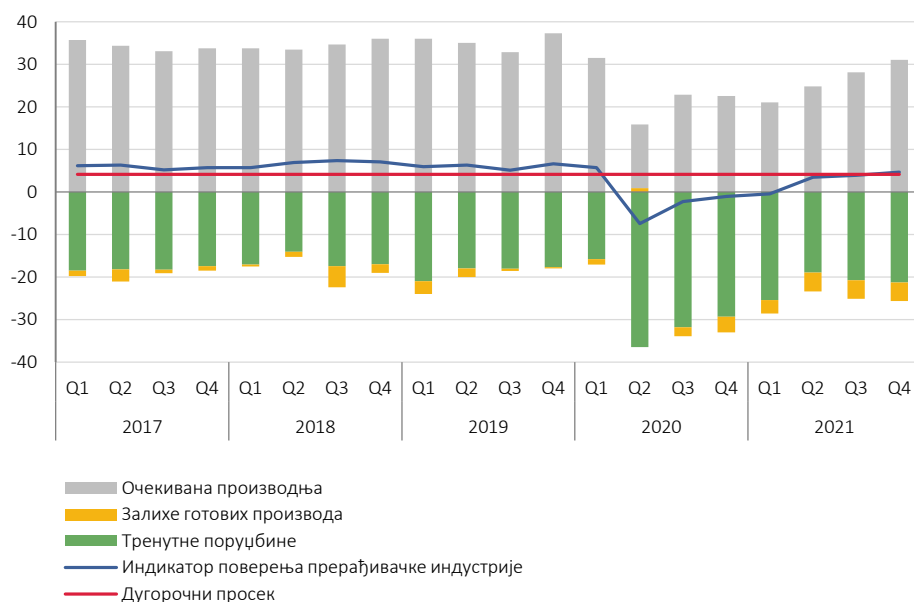

Семафор економске климе, креиран на бази десезонизаних индикатора поверења, показује да се већина сектора налази у фази успоравања, коју карактерише повољна клима, али са тенденцијом погоршања. Економски раст (експанзију), са економском климом изнад просека и тенденцијом побољшања, бележи једино сектор прерађивачке индустрије, док је сектор грађевинарства у фази опоравка и са тенденцијом побољшања.

1.2. Индикатор поверења прерађивачке индустрије

Индикатор поверења прерађивачке индустрије укључује одговоре економских субјеката о уговореним поруџбинама, очекиваној производњи и залихама готових производа.

Графикон 11.3. Индикатор поверења прерађивачке индустрије (%)
(десезонизани подаци)

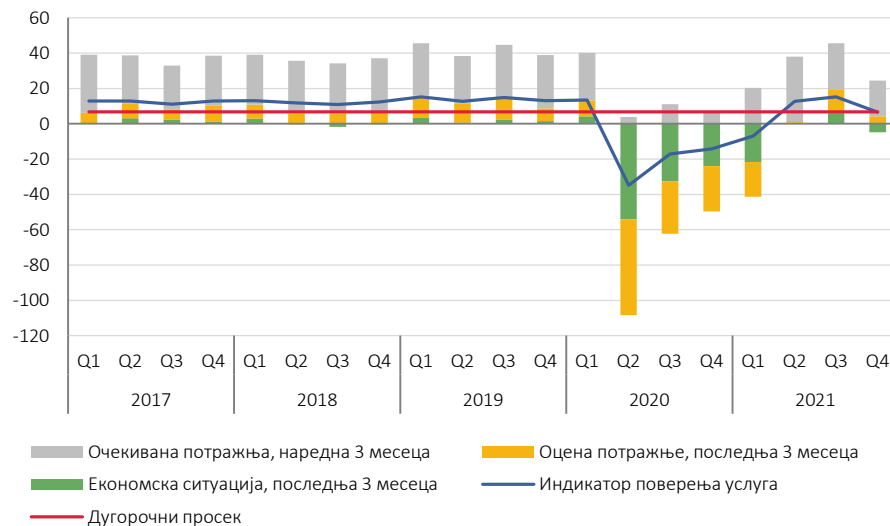
Индикатор поверења прерађивачке индустрије (енгл. *Industry Confidence Indicator – ICI*) у четвртм кварталу 2021. износио је 4,7% или 0,8 п. п. више у односу на претходни квартал, при чему превазилази дугорочни просек, и то за 0,6 п. п. Раст овог индикатора резултат је позитивних оцена привредника у погледу очекиване производње (+2,9 п. п.). Насупрот томе, додатно су продубљена негативна очекивања у погледу тренутних поруџбина (-0,5 п. п.), док је оцена привредника у погледу тренутних залиха готових производа непромењена у односу на претходни квартал.

11. Индекс економске климе

11.3. Индикатор поверења у сектору услуга

Истраживање у области услужних делатности састоји се од питања о економској ситуацији, текућој и очекиваној потражњи за услугама.

Графикон 11.4. Индикатор поверења услуга (%)
(десезонирани подаци)

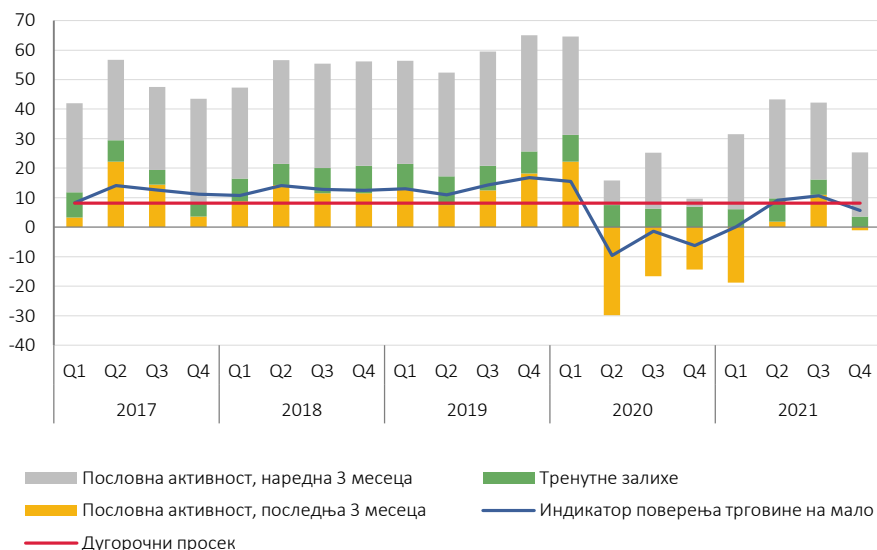

Индикатор поверења услуга (енгл. *Services Confidence Indicator – SCI*) у четвртм кварталу 2021., након тренда раста у претходна два квартала, бележи опадајући тренд и са вредношћу од 6,5% за 8,7 п. п. је нижи од вредности из претходног квартала. Све три компоненте овог индекса су назадовале, при чему највећи пад бележе оцене у погледу економске ситуације (-10,9 п. п.) и потражње у претходном

11.4. Индикатор поверења трговине на мало

Истраживање у области трговине на мало састоји се од питања о тренутној и будућој пословној активности предузећа и стању залиха.

Графикон 11.5. Индикатор поверења трговине на мало (%)
(десезонирани подаци)

Индикатор поверења трговине на мало (енгл. *Trade Confidence Indicator – TCI*) у четвртм кварталу 2021. опао је за 4,9 п. п. у односу на претходни квартал и за 2,5 п. п. је испод дугорочног просека. Пад овог индекса одражава негативне ставове у погледу кретања пословне активности у претходна три месеца и пад оцене за 12 п. п., док су, и поред пада у односу на претходни квартал, нешто оптимистичнија и још позитивна очекивања у погледу стања залиха (-1,5 п. п.) и пословне активности у наредна три месеца (-4,3 п. п.).

11. Индекс економске климе

11.5. Индикатор поверења грађевинарства

Истраживање у области грађевинарства састоји се од питања о уговореним поруџбинама и очекиваној запослености.

Графикон 11.6. Индикатор поверења грађевинарства (%)
(десезонирани подаци)

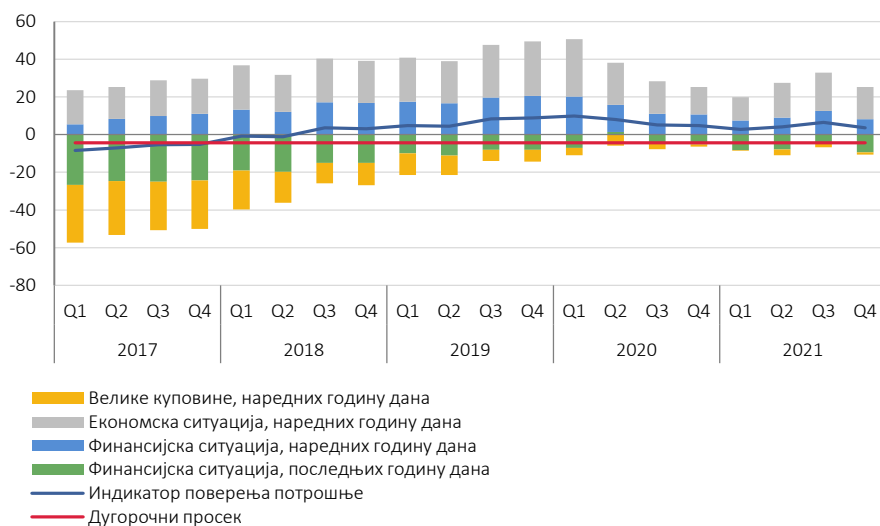

Индикатор поверења грађевинарства (енгл. *Construction Confidence Indicator – CCI*), са вредношћу од -2,1% у четвртном кварталу 2021. бележи благи раст од 0,7 п. п. у односу на претходни квартал и изнад је дугорочног просека за 9,4 п. п. Вредност овог индикатора одражава раст очекивања у погледу запослености (1,9 п.п.), и незнатни пад оцено тренутних поруџбина (-0,5 п. п.) у односу на претходни квартал.

11.6. Индикатор поверења потрошача¹³

Истраживање о потрошњи становништва састоји се од питања о финансијској ситуацији домаћинства, општој економској ситуацији и очекивањима у вези са већим куповинама.

Графикон 11.7. Индикатор поверења потрошача (%)
(десезонирани подаци)

Индикатор поверења потрошача (енгл. *Consumer Confidence Indicator – CCI*) у четвртном кварталу 2021. опао је за 2,9 п. п. у односу на претходни квартал, иако за 8 п. п. превазилази дугорочни просек. Пад бележе, пре свега, оцено у погледу финансијске ситуације у последњих и у наредних година дана (-4,7 п. п. односно -4,5 п. п.). Умерен оптимизам потрошачи су исказали у погледу планираних већих куповина у наредној години (+0,8 п. п.).

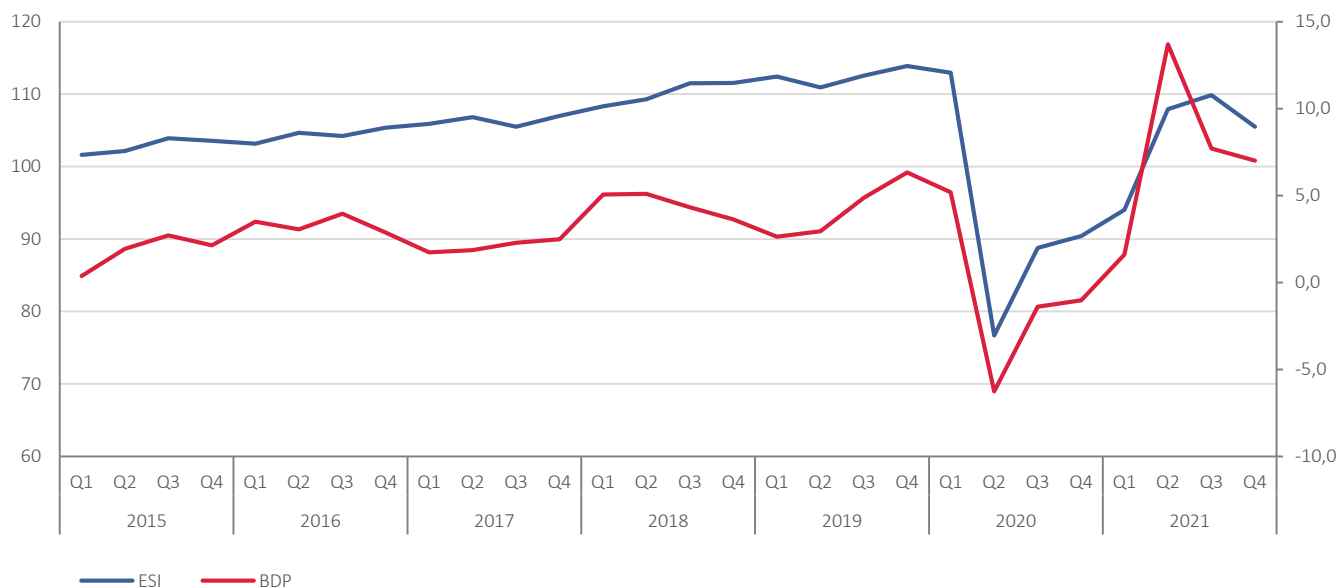
¹³ Методологија израчунавања индикатора поверења потрошача је измењена од стране Европске комисије почев од 2018. године и, у складу с тим, подаци су ревидирани.

11. Индекс економске климе

11.7. Корелација ESI и БДП-а Србије

Истраживачи и доносиоци економских одлука често укључују ESI као експланаторну варијаблу са релевантним информацијама за моделирање економског развоја, посебно ако се има у виду да су подаци о економској клими расположиви пре већине економских показатеља. Најчешће коришћена референтна (објашњавајућа) серија за ESI је бруто домаћи производ (БДП), јер одражава кретања у привреди као целини. Ако се има у виду да ESI представља коинцидентни индикатор (испољава промене кад и референтна серија), може се закључити да релативно добро прати кретање БДП-а, што потврђује и коефицијент корелације од 0,74.

Графикон 11.8. Корелација ESI и БДП-а Србије

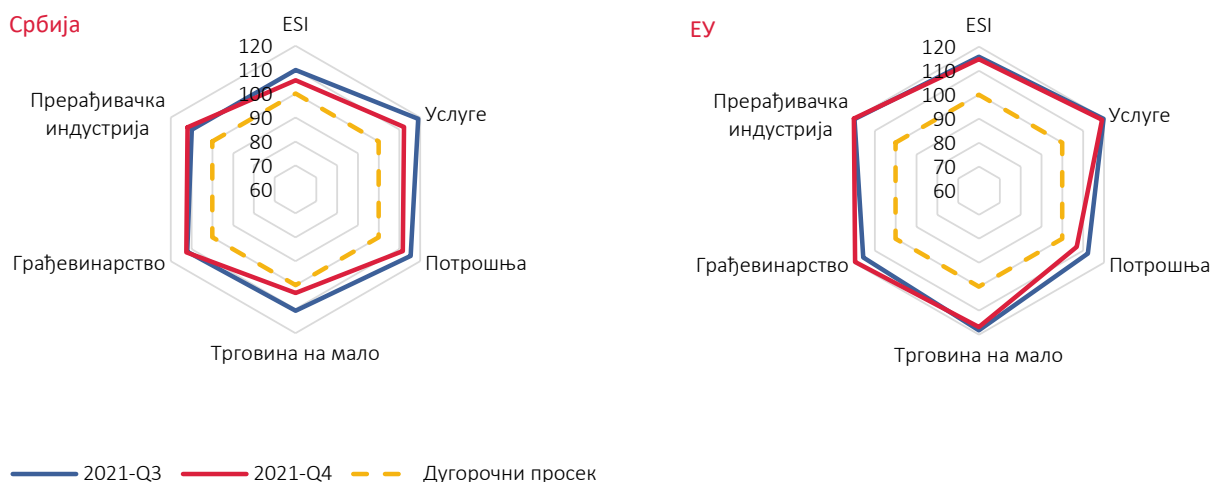

11. Индекс економске климе

11.8. Индикатор економске климе у Европској унији

Већина земаља ЕУ бележи погоршање економске климе у четвртм кварталу 2021. (у односу на претходни квартал), што је узроковало да *ESI* забележи пад (са вредности 114,8) за 0,9 п. п. Слично тренду у Србији, највећи пад очекивања у ЕУ забележен је у сектору потрошње (5,5 п. п.), а затим и трговине на мало (1,4 п. п.), и може се рећи да је једним делом последица забринутости услед раста цена и, посебно, цена енергената.

Графикон 11.9. Показатељи економске климе

i Како тумачити радар?

Скала радар графика дефинисана је у интервалу од 60 до 120 (просек = 100). Најновији квартални исходи (IV квартал 2021) упоређени су са претходним кварталним исходима (III квартал 2021) и дугорочним просеком (= 100) одговарајуће серије индикатора поверења. Развој удаљен од центра одражава побољшање индикатора поверења, а приближавање центру представља погоршање.

12. Регионалне економске асиметричности

Полазна тачка у сагледавању различитих аспеката регионалних асиметрија је статус градова и општина Србије на основу Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 104/2014). У складу са Уредбом, осим Београдског региона, који нема ниједну општину са статусом неразвијеног подручја, у остала три региона број и величина неразвијених општина изразито варирају – Регион Војводине има само једну у групи изразито недовољно развијених (од укупно 46 општина), Регион Јужне и Источне Србије има чак 30 (од укупно 53), а у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус има 13 од укупно 53 општине. С друге стране, ниједна општина у Региону Војводине нема статус девастиране (девастирана општина је она чији је степен развијености испод 50% републичког просека – погледати Речник термина), у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус имају три општине, а у Југоисточном региону чак њих 16.

Неуједначен економски раст у Србији последњих деценија допринео је продубљивању већ постојећих територијалних неједнакости. Регионална поларизација присутна је на неколико нивоа – неразвијено подручје, развијени центар и недовољно развијена периферија. Регионалне неравномерности – изражене преко економских, социјалних, демографских и инфраструктурних индикатора – одражавају карактеристике економског и друштвеног система земље.

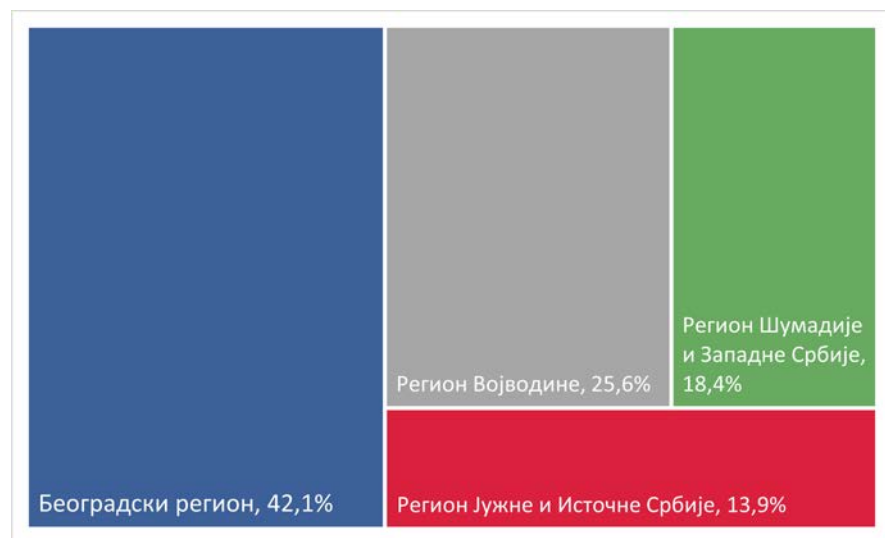
• Бруто домаћи производ

Регионални бруто домаћи производ представља примарни статистички индикатор за мерење економских перформанси региона и ефективности регионалних политика и програма усмерених на редукцију јаза између региона.

Од укупног БДП-а у 2020. години, посматрано на нивоу НСТЈ 2 региона, највише је остварено у Београдском региону (42,1%), затим у Региону Војводине (25,6%), Региону Шумадије и Западне Србије (18,3%) и Региону Јужне и Источне Србије (14%).

Ако се има у виду да Београдски регион обухвата 3,7% простора на коме живи 24% становника Србије, јасно је да је уједно реч о региону са највећим БДП-ом по становнику (1 368 000 динара по становнику, односно 71,5% више у односу на републички просек, или скоро три пута више у односу на Регион Јужне и Источне Србије). Остали региони бележе исподпросечне вредности БДП-а по становнику, и то Регион Војводине -4,1%, Регион Шумадије и Западне Србије -33,3% и Регион Јужне и Источне Србије -34,6%.

Графикон 12.1. Учешћа региона у националном БДП-у, 2020.

12. Регионалне економске асиметричности

• Просечне зараде

Ниво развијености региона, мерен просечним зарадама (без пореза и доприноса), креће се у размери 1,5 : 1, при чему су највише зараде забележене у Београдском региону, спрам Региона Шумадије и Западне Србије, са најнижим зарадама. Просечна зарада без пореза и доприноса у 2021. години у Београдском региону је износила 82 132 динара или 125% просека Републике Србије (65 864 динара), у Региону Војводине је незнатно испод републичког просека (62 494 динара или 95% републичког просека), док су Регион Јужне и Источне Србије и Регион Шумадије и Западне Србије остварили око 86% националног нивоа (57 551 динар и 55 901 динар, респективно). У свим регионима просечна зарада бележи раст у односу на исти период претходне године, а највеће апсолутно и релативно повећање остварено је у Београдском региону (7 821 динар или 10,5%).

У 65 општина су просечне зараде без пореза и доприноса биле испод 80% просека Републике, односно у појединим београдским општинама просечна зарада је била више него дупло већа у односу на општину Бојник (са најнижом просечном зарадом – 45 019 динара). Такође, на зачељу лествице налазе се општине Власотинце, са зарадом у просеку од 45 575 динара, Прешево (46 176) и Ражањ (46 718).

• Тржиште рада

Корелација стопе незапослености и степена развијености региона веома је висока, па, у складу с тим, Регион Јужне и Источне Србије, са вредношћу стопе незапослености од 14% у 2021. години, за 27% превазилази просек Србије (који износи 11%), насупрот Београдском региону, где је стопа незапослености најнижа (9,1%, односно 17,4% испод националног просека). Такође, када је посреди стопа запослености, предњачи Београдски регион, са стопом од 52,5% или 8% изнад просека Србије, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа стопа – 43,2% или 11,3% испод републичког просека (који износи 48,6%).

У 2021. години, Регион Војводине и Београдски регион учествовали су са по 27% у укупној запослености, док у укупној незапослености предњачи Регион Шумадије и Западне Србије, са 34%, у односу на Београдски регион, са 21% учешћа (према Анкети о радној снази). У Региону Шумадије и Западне Србије ради 27,6% запослених Србије, али је зато у овом региону забележена и трећина укупно незапослених. Регион Јужне и Источне Србије у укупној запослености Србије учествује са 19%, а у укупној незапослености са 25%.

• Извозна активност

За разлику од других показатеља, Београдски регион у 2021. нема примат у укупном робном извозу Србије (учешће износи 23,8%). Регион Војводине предњачи са учешћем у робном извозу од 34,8%, а затим следе Регион Шумадије и Западне Србије (22%) и Регион Јужне и Источне Србије (20%). Извоз по становнику најбоље одсликава регионалне асиметричности, па је тако Регион Војводине, са извозом по становнику од 4 082 евра, за 302% виши од републичког просека и скоро двоструко превазилази вредност извоза по становнику Региона Шумадије и Западне Србије (2 491 еврo), који је за 21% нижи од републичког просека. Регион Војводине, као водећи извозник у 2021. години, бележи у структури извоза¹⁴ највеће учешће пољопривредно-прехрамбених производа (24%), пре свега житарица (35,9%), при чему је најзначајнији извозни производ кукуруз (20,8% извоза пољопривредно-прехрамбених производа).

• Демографска структура

Према последњим расположивим подацима за 2020. годину, густина насељености у Београдском региону је 6,7 пута виша од просечне густине насељености у Републици Србији, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа густина насељености – 28% испод републичког просека. Иако сви региони релативно уједначено учествују у укупној популацији Србије, унутаррегионалне разлике су знатно израженије. Тако је, на пример, у осам градова Региона Војводине концентрисано више од половине становништва Региона (53,6%). Међутим, популациона неравномерност је најизраженија у друга два региона: Регион Шумадије и Западне Србије има десет градова у којима живи 55% укупног становништва Региона, док у 13 неразвијених општина живи свега 13%. Овај однос је још израженији у Региону Јужне и Источне Србије, у којем у девет градова живи 56% популације, док у чак 30 неразвијених општина живи тек 31% становништва. Поред тога, због економских миграција, број становника Београдског региона константно

¹⁴ Према Стандардној међународној трговинској класификацији (СМТК).

12. Регионалне економске асиметричности

расте (за 2,2% између 2011. и 2020. године), док број становника у остала три региона опада. То истовремено значи да ће разлике у густини насељености додатно расти, јер насељеност у Региону Јужне и Источне Србије постаје све разуђенија, док у Београдском региону постаје све гушћа.

• Саобраћајна инфраструктура

У Републици Србији постоје велике регионалне и унутаррегионалне разлике у погледу инфраструктурне опремљености (саобраћајне, телекомуникационе и водопривредне, односно пратеће супраструктуре). Преко квалитета путева, телекомуникација и савремених услова становања, разлике се, пре свега, манифестују кроз неразвијено јужно подручје и развијенији север Србије. Незадовољавајуће стање путне мреже нарочито је изражено код општинских (локалних) путева, неопходних за свакодневно функционисање, развој и активирање општина и насеља. На ово нам јасно указује податак да је у 38 општина¹⁵ учешће локалних путева са савременим коловозом испод просека, док четири општине бележе учешће испод 20%, и то су управо неразвијена и девастирана подручја која се суочавају са највећим развојним проблемима. Такође, *стопа обнављања аутомобила* (број први пут регистрованих аутомобила у односу на укупан број регистрованих аутомобила), као показатељ социоекономских неједнакости на регионалном нивоу, у 2021. варира од 7,2 у Региону Јужне и Источне Србије до 9 у Београдском региону, где је регистровано свако треће путничко возило. Број први пут регистрованих аутомобила, у поређењу са бројем становника у 2021. години, одражава сличан однос тако што Београдски регион премашује просек Србије за 29%, насупрот Региону Јужне и Источне Србије, који је за 22% испод националног просека.

Регионална асиметричност је сагледана преко односа екстремних (највиших и најнижих) вредности кључних индикатора. На пример, највећа густина насељености је забележена у Београду и девет пута превазилази густину насељености у Региону Јужне и Источне Србије, где је најнижа (табела 12.1).

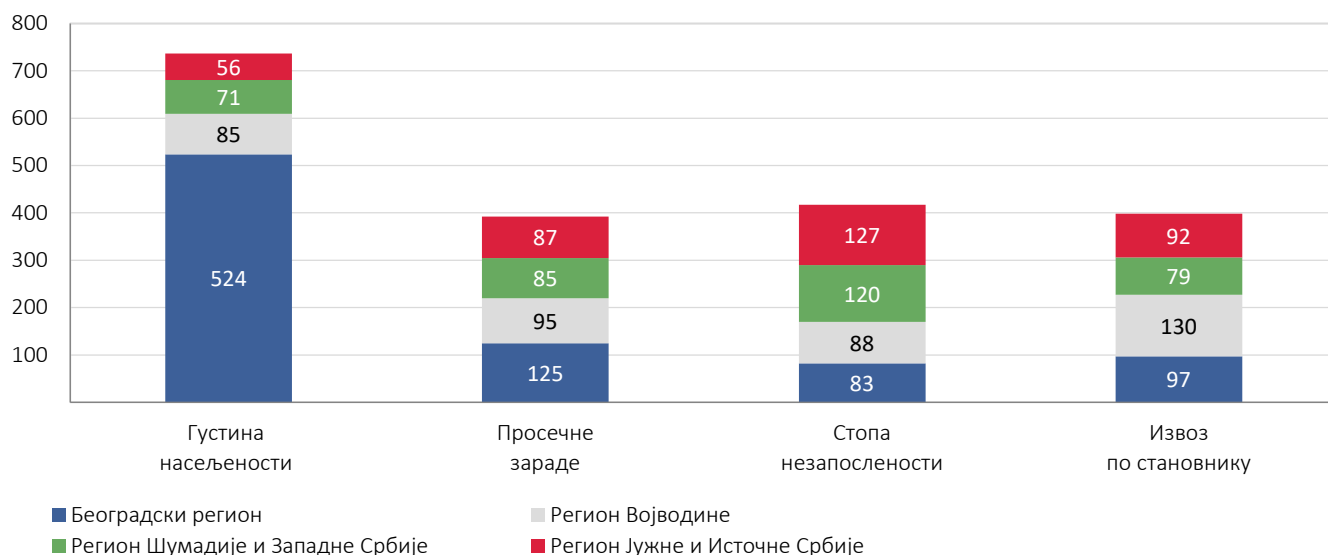
Табела 12.1. Екстремне вредности индикатора регионалне асиметричности, 2021.

Индикатори	Густина насељености, km ² , 2020	БДП/ст., 2020	Просечне нето зараде	Стопа незапослености	Извоз по становнику	Демографско пражњење, 2011–2020 (%)
	9 : 1	2,6 : 1	1,5 : 1	1,5 : 1	1,6 : 1	(-8,6) : (+2,2)
Екстремне вредности (највиша : најнижа)	Београдски регион: Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион: Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион: Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије: Београдски регион	Регион Војводине: Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије: Београдски регион

¹⁵ Подаци се односе на 2020. годину.

12. Регионалне економске асиметричности

Графикон 12.2. Диспропорције на нивоу региона у Србији, 2021. (%)
(ниво РС = 100%)

Табела 12.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%)

	2019				2020				2021 ¹⁶			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Београдски регион												
Просечне зараде у динарима	124,5	124,0	123,9	123,9	124,0	123,5	123,3	124,1	124,0	123,8	124,6	126,2
Стопа запослености	106,1	106,7	102,8	105,2	109,0	104,1	102,0	102,6	109,5	109,1	107,2	106,2
Стопа незапослености	82,6	74,8	80,0	78,4	73,2	83,6	86,7	89,9	75,0	81,1	83,8	81,6
Извоз по становнику у еврима	109,1	109,9	105,5	101,1	99,5	110,4	97,6	98,8	94,9	94,7	99,1	98,6
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	134,5	147,6	134,9	132,1	130,7	137,3	130,0	125,7	125,8	137,6	125,1	126,1
Регион Војводине												
Просечне зараде у динарима	94,1	94,5	94,7	95,2	95,2	94,9	95,2	95,5	95,2	94,8	94,5	95,1
Стопа запослености	100,0	96,7	99,6	99,2	97,7	97,5	100,0	99,2	101,9	99,2	101,6	102,8
Стопа незапослености	85,1	95,1	86,3	81,4	86,6	82,2	80,0	87,9	85,2	86,5	83,8	89,8
Извоз по становнику у еврима	131,3	125,6	131,7	137,0	134,3	134,9	130,8	135,4	138,3	133,2	126,6	124,6
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	97,6	88,9	89,9	94,4	95,1	91,7	91,1	94,7	94,5	89,8	90,3	94,2

¹⁶ Индикатори тржишта рада – стопа запослености и стопа незапослености, креирани су према новој редизајнираној методологији Евростата, коју Републички завод за статистику спроводи у оквиру истраживања Анкета о радној снази, од 2021. године. Промена методологије извршена је на основу и у складу са новом Уредбом Европског парламента и Савета, која је ступила на снагу 1. јануара 2021. године. Више информација о методолошким променама и њиховим ефектима на главне статистичке показатеље може се наћи у посебној публикацији преко линка: <https://www.stat.gov.rs/vesti/20210628-anketa-o-radnoj-snazi-nova-metodologija/>

12. Регионалне економске асиметричности

Табела 12.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%) (наставак)

	2019				2020				2021			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Регион Шумадије и Западне Србије												
Просечне зараде у динарима	85,0	85,2	85,5	85,3	84,8	85,1	85,5	84,7	84,9	85,2	85,2	84,2
Стопа запослености	99,4	101,6	102,2	101,0	101,4	102,3	102,6	103,6	98,9	100,0	101,0	100,4
Стопа незапослености	114,0	107,8	111,6	111,3	118,6	106,8	107,8	104,0	114,8	122,5	110,5	109,2
Извоз по становнику у еврима	78,0	81,5	77,4	78,5	81,3	74,5	84,2	83,1	80,2	80,9	79,5	77,6
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	91,99	88,6	95,0	93,6	95,2	94,2	97,0	97,5	98,6	94,3	100,7	99,4
Регион Јужне и Источне Србије												
Просечне зараде у динарима	87,9	88,2	88,0	87,3	87,6	88,4	88,2	87,8	87,8	88,3	87,9	85,7
Стопа запослености	93,5	94,3	94,8	93,8	90,8	95,6	93,6	92,6	88,3	90,3	88,2	88,4
Стопа незапослености	122,3	123,3	126,3	132,0	126,8	131,5	133,3	123,2	131,3	109,0	127,6	124,5
Извоз по становнику у еврима	78,7	80,2	83,2	80,0	81,4	76,8	84,2	78,5	82,9	88,7	93,7	99,3
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	72,6	73,1	77,8	77,5	75,8	74,1	79,5	79,1	77,8	75,6	81,3	77,2

Речник термина

Класификација региона и јединица локалне самоуправе (општина) према Уредби. Уредбом је утврђена јединствена листа развијености региона (који су, према степену развијености, разврстани у развијене и недовољно развијене регионе) и општина, разврстаних у четири групе и девастирана подручја. У првој групи су општине чији је степен развијености изнад републичког просека, у другој општине са степеном развијености у распону од 80% до 100% републичког просека, трећој припадају недовољно развијене општине, чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека, док су у четвртој групи изразито недовољно развијене општине, чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

Девастирана подручја су општине из четврте групе чији је степен развијености испод 50% републичког просека (на основу података органа надлежног за послове статистике и финансија). Региони се разврставају на основу вредности БДП-а по становнику у региону у односу на републички просек, за референтни период. Развијени региони су региони који остварују вредност БДП-а изнад вредности републичког просека (Београдски регион и Регион Војводине). Недовољно развијени региони су региони у којима је вредност БДП-а испод вредности републичког просека (Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Такође, статус недовољно развијеног региона има Регион Косово и Метохија.

Демографско пражњење је појам који осликава природни и механички одлив становништва у одређеном географском или административном подручју.

13. Пољопривреда

Пољопривредна производња одређена је производњом *пољопривредних добара* и *пољопривредних услуга*. Њихово просечно појединачно учешће у десетогодишњем периоду од 2010. до 2020. године износило је 97,6% и 2,4%. Будући да производња пољопривредних добара – коју чине *биљна* и *сточарска производња* са просечним учешћем од 67,9% и 29,7% у посматраном периоду – има доминантно учешће у пољопривредној производњи, анализа ове две области омогућује увид у кретање пољопривредне производње.

Физички обим пољопривредне производње у 2021. години био је за -5,6% нижи него у 2020. години.

13.1. Биљна производња у 2021. години

Биљна производња је 2021. године била за 10,1% нижа него у претходној години. Због повољних временских услова у периоду њихове вегетације, остварена је рекордна производња пшенице и осталих озимих усева. Међутим, временски услови у периоду вегетације јарих усева нису били повољни, због чега је и производња кукуруза и јарих усева била испод просека. По групама производа у оквиру биљне производње износи индекса (2021/2020) су следећи:

Жита : 89,8 (пшеница 119,8; кукуруз 76,6)

Индустријско биље: 85,8 (сунцокрет 95,4; соја 71,9)

Поврће: 107,8 (кромпир 92,3; парадајз 130,8; паприка 138,6)

Сточно (кормно) биље: 67,5

Воће: 89,6 (јабука 14,9, шљива 70,9, малина 93,2)

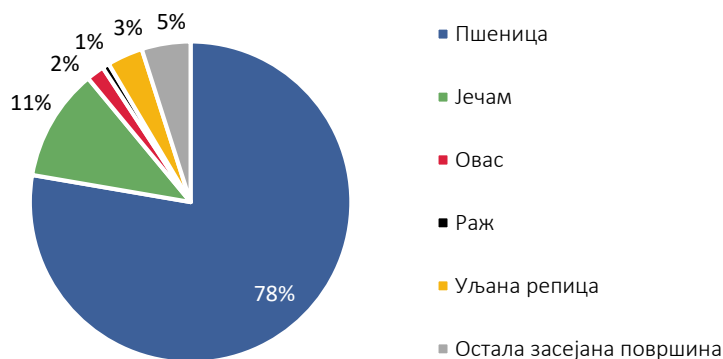
Виноградарство: 97,1

Висок раст производње **поврћа** (7,8%) последица је ниске базе из 2020. године, када је производња поврћа била испод вишегодишњег просека. Такође, у 2021. години евидентиран је пораст површина на којима се гаји поврће у заштићеном простору (пластеници и сл.), тако да је негативан утицај временских прилика у тим случајевима сведен на минимум. Производња **воћа** је због лоших временских прилика остварила пад од 10,4%. Највећи пад забележен је у производњи шљива (29,1%) и раног воћа (трешње, кајсије, брескве...).

У **јесењој сетви 2021. године** остварен је међугодишњи раст укупних засејаних површина од 3,5%. Посматрано према засејаним културама, под пшеницом је засејано 627,2 хектара, што је за 5,8% више него у претходној години. Пораст јесење сетве резултат је повољне откупне цене пшенице, а сем тога, у пракси се показало да су усеви који се сеју током јесење сетве мање изложени негативном утицају временских прилика на остварену производњу. Због повећане засејане површине под пшеницом, очекује се смањење засејане површине под јарим усевима, пре свега кукуруза.

13. Пољопривреда

Графикон 13.1. Структура засејаних површина, 2021. (%)

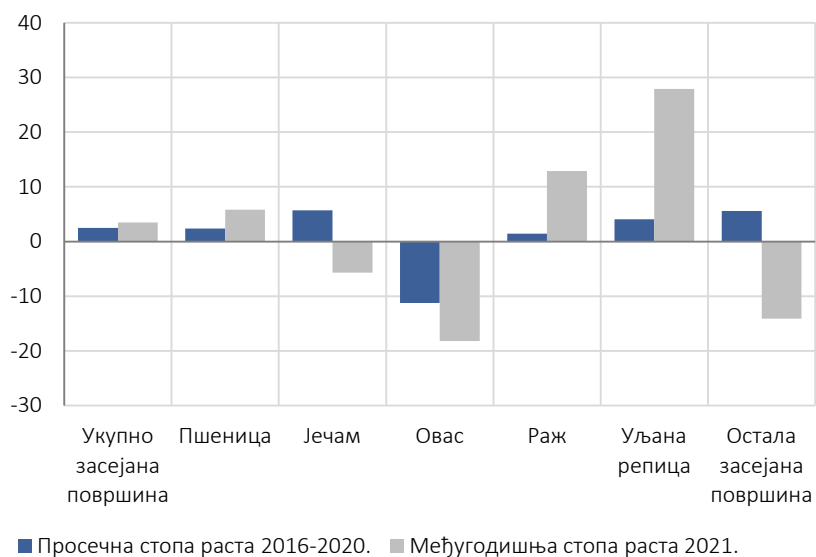

Највеће учешће у структури засејаних површина у јесењој сетви 2021. године имали су пшеница, са 78% (627,2 хиљаде хектара), и јечам, са 11% (91,2 хиљаде хектара). Остале засејане површине, као и уљана репица, овас и раж, учествовале су са 5%, 4%, 2% и 1% редом.

Табела 13.1. Међугодишње стопе раста засејаних површина у јесењој сетви (%)

	2021. година						
	укупно засејана површина	пшеница	јечам	овас	раж	уљана репица	остале засејане површине
Међугодишња стопа раста	3,5	5,8	-5,7	-18,2	12,9	27,9	-14,1

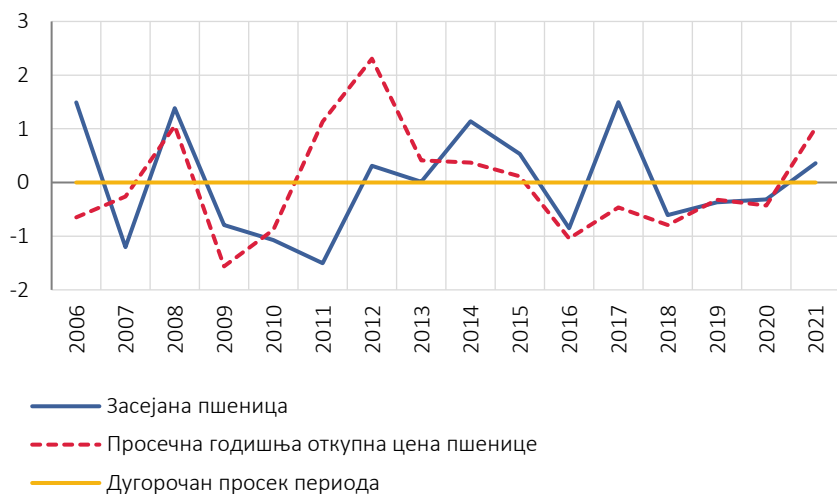
Графикон 13.2. Просечна стопа раста засејаних површина у периоду 2016–2020. године и међугодишња стопа раста (2021/2020), %

Просечна стопа раста у периоду 2016–2020. године за укупно засејане површине износи 2,5% и нижа је за 1 п. п. од међугодишње стопе раста у 2021. години. Највећу позитивну разлику између ове две стопе раста остварила је уљана репица са 23,9 п. п. (у корист засејаних површина у 2021.), а највећа негативна разлика забележена је код осталих засејаних површина, где је међугодишња стопа раста за -19,7 п. п. већа од просечне петогодишње стопе раста.

13. Пољопривреда

Графикон 13.3. Кретање просечне годишње откупне цене пшенице и засејаних површина пшенице, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода (%)

Засејана површина пшенице прати кретање просечне годишње откупне цене. Раст откупне цене пшенице за 21,7% у 2021. години довео је до пораста засејаних површина под пшеницом у јесењој сетви за 5,8% у 2021. години.

13.2. Сточарска производња у 2021. години

Сточарска производња је у 2021. години била за 1,4% нижа него у претходној години. Због високих трошкова производње, ниских откупних цена и значајног увоза меса, дошло је до даљег пада броја грла свих врста стоке, присутног годинама уназад. Међутим, овај тренд се није битно одразио на индекс пољопривреде, пошто је повећано клање, и то тренутно позитивно утиче на производњу меса. Због тога је сточарство и даље у уобичајеној равнотежи. По групама производа у оквиру сточарске производње износи индекса (2021/2020) су следећи:

Свињарство: 96,2
Говедарство: 98,7
Овчарство: 101,3
Живинарство: 101,3
Пчеларство: 108,8

Табела 13.2. Биланс стоке, 2019–2021.

	Биланс стоке у хиљадама				
	говеда	свиње	овце	живина	козе
2019	898	2,903	1,642	15,780	191
2020	886	2,983	1,685	15,249	202
2021	860	2,868	1,695	15,348	195

У 2021. години дошло је до раста броја оваца и живине за 0,6% и 0,7%, редом, док се број коза, говеда и свиња смањило за 3,4%, 3,0%, 0,6% у односу на 2021. годину. У последњих десет година приметан је опадајући тренд броја говеда, свиња, живине и коза.

13.3. Спољнотрговинска размена пољопривредних производа

У 2021. години *извезено* је пољопривредних производа у вредности од 4,2 милијарде евра, што представља 19,4% од укупног извоза Републике Србије у 2021. години. Кад је реч о структури извоза пољопривредних производа, више од половине (58,6%) чине воће, кукуруз, дуван, сточна храна, уља и масти и пшеница. Будући да је присутна растућа конјунктура пољопривредних производа која траје већ неколико година уназад, очекује се да ће цене да расту, што би довело до пропулзије извоза пољопривредних производа.

Увоз пољопривредних производа у 2021. години износио је око 2,4 милијарде евра. Воће је имало највеће учешће у увозу (9,1%), затим јестиви производи и прерађевине (8,4%), дуван (5,9%) и производи од житарица, брашна, скроба (5,4%).

Табела 13.3. Извоз пољопривредних производа према СМТК класификацији, 2021, у милионима евра

	Извоз	Учешћа у укупном извозу пољопривредних производа	Стопа раста/пада, 2021/2020, %
<i>Укупно</i>	4,199.7	100	15.5
Воће (припремљено, производи, свеже и суво)	866.1	20.6	28.5
Кукуруз у зрну	509.1	12.1	-12.6
Дуван, прерађен	365.4	8.7	-2.6
Сточна храна	246	5.9	11.8
Чврсте биљне масти и мека уља	245.6	5.8	32.9
Пшеница и наполица у зрну	228.2	5.4	143.2
Остало	1,739.3	41.4	15.6

Одсек за комуникацију и информисање
Тел.: 011/24-01-284
Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека
Тел.: 011/24-12-922, лок. 251
Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна: 77
Тираж: 40

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

311

ТРЕНДОВИ / Републички завод за статистику ; одговара
Миладин Ковачевић. - 2004 (март)- . - Београд : Републички
завод за статистику, 2004- (Београд : Републички завод
за статистику). - 27 cm

Тромесечно. - Је nastavak: Ekonomski trend = ISSN 0354-1401
ISSN 1820-1148 = Трендови - Република Србија. Републички
завод за Статистику
COBISS.SR-ID 114642700

МАКРОЕКОНОМСКЕ ПРОГНОЗЕ

БРУТО ДОМАЋИ ПРОИЗВОД

ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА

ГРАЂЕВИНАРСТВО

СПОЉНА ТРГОВИНА

УНУТРАШЊА ТРГОВИНА

ЦЕНЕ

ТРЖИШТЕ РАДА

ЗАРАДЕ

ТУРИЗАМ

ИНДЕКС ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ

РЕГИОНАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ АСИМЕТРИЧНОСТИ